

IES Ribeira do Louro
Departamento de Xeografía e Historia

Programacións didácticas
Curso 2022-23

Educación Secundaria Obrigatoria (2º e 4º)

Bacharelato

**Hª de España,
Xeografía de España**

INDICE

<i>Introdución. A Xeografía e a Historia na ESO.</i>	4
Obxectivos xerais da área	5
Contribución da área ao desenvolvemento das competencias básicas	6
Concreción de elementos transversais	8
Medidas de atención a diversidade	10
<i>2º ESO. Xeografía e Historia</i>	11
Relación dos estándares de aprendizaxe e as competencias básicas	12
Obxectivos para o curso	15
Unidades temáticas	16
Temporalización	19
Concreción dos estándares de aprendizaxe	20
Procedementos e instrumentos de avaliación	35
Concrecións metodolóxicas	38
Materias e recursos didácticos	38
<i>4º ESO. Xeografía e Historia</i>	39
Relación dos estándares de aprendizaxe e as competencias básicas	40
Obxectivos para o curso	46
Unidades temáticas	47
Temporalización	50
Concreción dos estándares de aprendizaxe	51
Procedementos e instrumentos de avaliación	69
Concrecións metodolóxicas	72
Materiais e recursos	74
<i>Introdución: as Ciencias Sociais no bacharelato</i>	75
Obxectivos da área para o bacharelato	75
Contribución da área ao desenvolvemento das competencias básicas	76
Concreción de elementos transversais	80

Medidas de atención á diversidade	84
2º Bacharelato. Historia de España	85
Relación entre os estándares de aprendizaxe e as competencias básicas	86
Obxectivos para o curso	101
Unidades temáticas	102
Temporalización	106
Concreción dos estándares de aprendizaxe.	107
Procedementos e instrumentos de avaliación	144
Concrecións metodolóxicas	146
Materiais e recursos didácticos	147
2º Bacharelato. Xeografía de España	149
Relación entre os estándares de aprendizaxe e as competencias básicas	150
Obxectivos para o curso	166
Unidades temáticas	167
Temporalización	171
Concreción dos estándares de aprendizaxe.	172
Procedementos e instrumentos de avaliación	184
Concrecións metodolóxicas	185
Materiais e recursos didácticos	
Actividades complementarias	188
Indicadores de logro para avaliar o proceso de ensino e a práctica docente	189
Avaliación da programación didáctica	191

INTRODUCCIÓN

A programación didáctica de Xeografía e Historia para a Educación Secundaria Obrigatoria, fundamentase na Lei Orgánica para a Mellora da Calidade Educativa (LOMCE) e no DECRETO 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria na Comunidade Autónoma de Galicia.

A XEOGRAFÍA E A HISTORIA NA EDUCACIÓN SECUNDARIA OBRIGATORIA

As disciplinas de Xeografía e Historia son dous importantes eixes vertebradores para o coñecemento da sociedade, xa que abranguen a realidade humana e social desde unha perspectiva global e integradora, e ofrecen unha maior capacidade para a estruturación dos feitos sociais. Malia isto, a sociedade actual, cada vez máis complexa, require a intervención doutras disciplinas como a economía, a socioloxía, a ecoloxía ou a historia da arte, que achegan análises diferentes e complementarias, para a mellor comprensión da realidade social.

En ESO, a materia de Xeografía e Historia pretende afondar nos coñecementos adquiridos polo alumnado na educación primaria; favorecer a comprensión dos acontecementos, os procesos e os fenómenos sociais no contexto en que se producen, tendo sempre en consideración as escalas de estudo (o mundo, Europa, España e Galicia); analizar os procesos que dan lugar aos cambios históricos e seguir adquirindo as competencias necesarias para comprender a realidade do mundo en que viven.

OBXECTIVOS XERAIS DA ÁREA

- a) Asumir responsablemente os seus deberes, coñecer e exercer os seus dereitos no respecto ás demais persoas, practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e os grupos, exercitarse no diálogo, afianzando os dereitos humanos e a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes, como valores comúns dunha sociedade plural, e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática.
- b) Desenvolver e consolidar hábitos de disciplina, estudo e traballo individual e en equipo, como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.
- c) Valorar e respectar a diferenza de sexos e a igualdade de dereitos e oportunidades entre eles. Rexeitar a discriminación das persoas por razón de sexo ou por calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social. Rexeitar os estereotipos que supoñan discriminación entre homes e mulleres, así como calquera manifestación de violencia contra a muller.
- d) Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, así como rexeitar a violencia, os prexuizos de calquera tipo e os comportamentos sexistas, e resolver pacificamente os conflitos
- e) Desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información, para adquirir novos coñecementos con sentido crítico. Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, especialmente as da información e a comunicación.
- f) Aplicar métodos científicos para identificar e interpretar os problemas en diversos campos da xeografía e da historia.
- g) Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.
- h) Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua galega e na lingua castelá, textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, na lectura e no estudo da literatura.
- l) Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e da historia propias e das outras persoas, así como o patrimonio artístico e cultural. Coñecer mulleres e homes que realizaran achegas importantes á cultura e á sociedade galega, ou a outras culturas do mundo.
- m) Valorar criticamente os hábitos sociais relacionados co coidado dos seres vivos e o medio ambiente, contribuíndo á súa conservación e á súa mellora.
- n) Apreciar a creación artística e comprender a linguaxe das manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación.ñ) Coñecer e valorar os aspectos básicos do patrimonio lingüístico, cultural, histórico e artístico de Galicia, participar na súa conservación e na súa mellora, e respectar a diversidade lingüística e cultural como dereito dos pobos e das persoas, desenvolvendo actitudes de interese e respecto cara ao exercicio deste dereito.

CONTRIBUCIÓN DA ÁREA AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

A LOMCE establece sete competencias básicas

- a) Comunicación lingüística (CCL).
- b) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT).
- c) Competencia dixital (CD).
- d) Aprender a aprender (CAA).
- e) Competencias sociais e cívicas (CSC).
- f) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE).
- g) Conciencia e expresións culturais (CCEC).

Desenvolvemento da CCBB

As competencias **sociais e cívicas (CSC)** son consustanciais á disciplina. Dende a historia esta competencia desenvolve unha educación cívica e constitucional, coñecendo as actividades humanas ao longo do tempo , identificando valores democráticos, fomentando a relación cos demais , e un compromiso social .

As competencias básicas en **ciencia e tecnoloxía (CCT)** proporcionan un achegamento ao mundo físico favorecendo: interacción responsable co medio natural a través de accións que favorezan a conservación do medio natural e o desenvolvemento do pensamento científico coa aplicación dos métodos propios da racionalidade científica e as destrezas tecnolóxicas.

A competencia **matemática (CM)** implica a capacidade de aplicar o razoamento matemático e as súas ferramentas para describir, interpretar e predicir distintos fenómenos no seu contexto. Mediante o coñecemento dos aspectos cuantitativos e espaciais da realidade permite colaborar na súa adquisición naquela medida en que a materia incorpora operacións sinxelas, magnitudes, porcentaxes e proporcións, nocións de estatística básica, uso de escalas numéricas e gráficas, sistemas de referencia ou recoñecemento de formas xeométricas, así como criterios de medición, codificación numérica de informacións e a súa representación gráfica.

A competencia de **conciencia e expresións culturais (CCEC)** ten unha presenza destacada pola relación que o estudo das manifestacións artísticas e a evolución do pensamento e da cultura teñen na historia, e de maneira específica na historia da arte.

Estes aspectos da competencia en conciencia e expresións culturais desenvólvese ao mesmo tempo a través de:

- coñecemento de xéneros, estilos, técnicas e linguaxes artística.,
- desenvolvemento da capacidade e interese por expresarse e comunicar ideas.
- A potenciación da iniciativa, a creatividade e a imaxinación.
- interese polas obras artísticas e a participación na vida cultural da redonda.
- A capacidade de esforzo e a disciplina necesarias para a produción artística.

A importancia que a materia ten para o desenvolvemento da competencia de **sentido da iniciativa e espírito emprendedor(CSIEE)** evidénciase na dimensión conceptual desa competencia posta en relación con coñecementos de xeografía e historia económicas, pero tamén na dimensión máis procedemental dela.

O desenvolvemento das competencias de comunicación lingüística e dixital, e de aprender a aprender, impregnan todo o currículo de Xeografía e Historia, pois presentan unha dimensión instrumental que nos obriga a telas presentes ao longo dos catro cursos de ESO.

A competencia en **comunicación lingüística (CCL)** é o resultado da acción comunicativa nun contexto social e cultural determinado. Inclúe tanto aspectos propiamente lingüísticos como sociais, culturais e prácticos.

- O compoñente lingüístico céntrase, principalmente, nas dimensións léxica, gramatical, semántica, fonolóxica e ortográfica
- O compoñente pragmático-discursivo contempla as dimensións relacionadas coa aplicación da linguaxe e os discursos en contextos comunicativos concretos.
- O compoñente sociocultural inclúe as dimensións centradas no coñecemento do mundo e a dimensión intercultural.
- O compoñente estratéxico céntrase no desenvolvemento de destrezas e estratexias comunicativas para a lectura, a escritura, a fala, a escoita e a conversación.
- O compoñente persoal potencia a actitude, a motivación e os trazos da personalidade a través da interacción comunicativa.

A competencia **dixital(CD)** implica o uso creativo, crítico e seguro das tecnoloxías da información e da comunicación para favorecer o seu uso na redonda laboral, potenciar a aprendizaxe, xestionar o tempo libre e contribuír á participación na sociedade.

Para alcanzar estes fins, o desenvolvemento da competencia artéllase arredor dos seguintes ámbitos:

- A información, particularmente a xestión da información, o coñecemento dos soportes a través dos cales se difunde e o uso de motores de procura.
- A comunicación, desenvolvendo o coñecemento dos medios de comunicación dixital e a utilización de paquetes de software de comunicación
- A creación de contido, centrándose no uso de diversos formatos (texto, audio, vídeo, imaxes) e programas/aplicacións para crear contidos.
- A seguridade, que implica coñecer os riscos asociados ao uso das tecnoloxías ou de recursos online e as estratexias ou actitudes adecuadas para evitalos
- A resolución de problemas, centrada no uso de dispositivos dixitais para resolver problemas e a identificación de fontes para buscar axuda teórica ou práctica.

A competencia **aprender a aprender(CAA)** caracterízase pola habilidade para iniciar, organizar e persistir na aprendizaxe. Artículase arredor de:

- A capacidade para motivarse a aprender, que depende da curiosidade e da conciencia da necesidade de aprender do alumnado.
- A organización e xestión da aprendizaxe, que require coñecer e controlar os propios procesos de aprendizaxe na realización das tarefas de aprendizaxe.

Fomento da Lectura. Comprensión Lectora.

Tendo en conta o plan lector do centro, intentaranse levar a cabo propostas de traballo onde xurdan procesos implicados na competencia lectora como os seguintes:

- Comprender globalmente (capacidade para identificar a idea principal do texto).
- Obter información (capacidade para extraer información do texto).
- Elaborar unha interpretación (capacidade para extraer o significado e realizar inferencias a partires do lido).
- Reflexionar sobre o contido do texto (capacidade para relacionar o contido do texto cos coñecementos previos).
- Reflexionar sobre a estrutura dun texto (capacidade de relacionar a forma do texto coa súa utilidade e función).

Para elo, algunhas das actividades propostas poden ser:

- Dedicación á lectura naqueles temas teóricos da materia, de maneira que esa lectura vaia acompañada coa explicación correspondente do profesorado. Posteriormente, o alumnado podería elaborar esquemas que lle axudasen a estruturar os temas, servindo estes como ferramenta de aprendizaxe.
- Lectura de textos recollidos en libros, revistas ou prensa relacionados cos temas a tratar. O uso da prensa será un recurso habitual na aula, xa que ela reflicta duramente a importancia e significación dos fenómenos xeográficos e da historia actual.
- Realización de traballos de investigación acerca dos distintos contidos da materia.
- Elaboración dun vocabulario específico de xeografía, da historia e da arte. Nun caderno iranse anotando os diferentes termos específicos e novos que vaian xurdindo ao longo do curso escolar.
- Literatura de ficción: non haberá lecturas obrigatorias. Aconsellaranse determinados libros pero sen ningunha obrigatoriedade de leelos.

O departamento participará na “hora de ler” que forma parte do plan lector e ademais fomentarse o uso da biblioteca do centro así como a utilización da mesma para desenvolver algunhas clases prácticas.

Como obxectivos finais se sintetizarían así:

QUERER LER → Incentivar a motivación para favorecer hábitos constantes e autónomos de lectura.

SABER LER → Desenvolver aptitudes lectoras, especialmente a vertente crítica e interpretativa.

PODER LER → Xerar ambientes propicios á lectura que permitan interiorizar os dous puntos anteriores.

Expresión oral e escrita

Esta capacidade é básica no desenvolvemento de todos os contidos curriculares das ciencias sociais.

Ao longo do curso fomentarase o ensino de pautas, indicacións e estratexias para aprender a escribir, explicar oralmente, aplicar na elaboración de diferentes tipos de traballos escritos ou de exposicións orais...

Por último, é fundamental ensinarlle ao alumnado a realizar uso social da lingua oral e escrita adecuado en diferentes ámbitos: privados e públicos, familiares e escolares. A forma de falar e de escoitar dunha persoa determina a percepción que os demais teñen de cada persoa. É polo tanto imprescindible dotar o alumnado de estratexias que favorezan unha correcta aprendizaxe desta dimensión oral da competencia comunicativa e que lle asegure un manexo efectivo das situacións de comunicación nos ámbitos persoal, social, académico e profesional ao longo da súa vida.

Comunicación audiovisual. Tecnoloxías da información e da comunicación

Deberá introducirse o alumnado no coñecemento e uso do ordenador mediante a súa utilización como recurso didáctico complementario para reforzar ou ampliar as aprendizaxes que se levan a cabo na aula. Os diferentes contidos e competencias clave traballaranse tanto desde o uso das ferramentas tradicionais como na realización de actividades interactivas, comentario de imaxes ou vídeos extraídos da Internet ou co apoio doutros contidos e aplicacións procedentes da web ou dos mass-media.

Por último, polo atractivo que os formatos dixitais teñen para o alumnado cabería incidir no uso das TIC nos procesos de desenvolvemento e potenciación das competencias clave relacionadas coa lecto-escritura.

Educación cívica e constitucional

É consustancial a materia de Xeografía e Historia. Propiciando a adquisición de habilidades e virtudes cívicas para exercer a cidadanía democrática, desenvolvendo o coñecemento das nosas institucións e do noso ordenamento xurídico básico e favorecendo a convivencia en sociedade.

Así, este elemento educativo transversal pretende o desenvolvemento das alumnas e os alumnos como persoas dignas e íntegras, o que esixe reforzar a autonomía, a autoestima e o afán de superación, e favorecer o espírito crítico para axudar á construción de proxectos persoais de vida. Tamén se contribúe a mellorar as relacións interpersoais na medida en que a educación cívica e constitucional favorece a utilización sistemática do diálogo. Para isto, propóñense actividades que favorecen a convivencia, a participación, o coñecemento da diversidade e das situacións de discriminación e inxustiza, que deben permitir consolidar as virtudes cívicas necesarias para unha sociedade democrática.

Así mesmo, contribúese a adquirir o coñecemento dos fundamentos e os modos de organización das sociedades democráticas, a valorar positivamente a conquista dos dereitos humanos e a rexeitar os conflitos entre os grupos humanos e as situacións de inxustiza.

Medidas de atención á diversidade

A mesma definición do proxecto curricular e das súas concrecións curriculares constitúe unha medida de atención á diversidade. Doutra banda, o seu desenvolvemento nas programacións didácticas e nas unidades didácticas xerará un conxunto de propostas que favorezan a adaptación aos intereses, capacidades e motivacións dos alumnos respectando sempre un traballo común de base e intención formativa global que permita a consecución das competencias básicas e dos obxectivos de cada curso e da etapa.

Na programación os contidos aseguran un nivel mínimo para todo o alumnado ao final da etapa, e permiten que o alumnado máis avantaxado poida ampliar os seus coñecementos máis alá dese mínimo común.

Para isto as unidades preséntanse en dous niveis. Nun primeiro preséntanse as ideas xerais e básicas sobre o tema concreto, para pasar, nun segundo nivel de profundamento, ao estudo de temas máis concretos. O primeiro nivel debe ser asimilado por todo o alumnado, en tanto que os contidos do segundo nivel poden ser traballados máis ou menos profundamente segundo as capacidades de cada alumno en concreto. Ademais propondrase ao alumnado que así o requira actividades propias de investigación sobre temas que sexan do seu interese e da súa capacidade específicos.

Na aula a atención á diversidade materializarase con actividades que vinculen a toda a clase, a través de traballos en grupo, debates, postas en común, saídas externas, etc., e nas que o alumnado poña en práctica as normas de convivencia en sociedade, a tolerancia cara ás ideas dos demais, etc.

Como material esencial destacan os libros de texto. O uso de materias de reforzo ou ampliación, permite atender a diversidade en función dos obxectivos que queiramos fixar.

Para practicar conceptos propios da xeografía recurrirase ao libro de texto, a dicionarios, anuarios, atlas e páxinas webs. Para ampliar e profundar no desenvolvemento dos procedementos propios dos xeógrafos, utilizaráse a representación por medio de mapas, gráficos e fotografías, utilizaranse mapas físicos, políticos, económicos, series estatísticas.

Para ampliar e profundar no desenvolvemento dos procedementos propios dos historiadores, (traballo con fontes históricas) utilizaranse textos históricos, fontes historiográficas, restos arqueolóxicos, representacións artísticas, páxinas webs.

E por último para presentar novos temas específicos para que o alumno os investigue, ligados ao medio específico do alumnado utilizarase sobre todo internet, pero tamén xornais, e revistas de actualidade así como enciclopedias e atlas xeográficos e históricos.

Os contidos de 2º de eso divídense en dous bloques , un de Historia que abrangue dende a fin da Antigüidade ata o nacemento do Mundo Moderno, segundo unha secuencia cronolóxica e outro de Xeografía....

Tanto para a Xeografía como para Historia neste segundo curso desenvolveranse os contidos do xeral ao particular, traballando con contidos máis globalizados.

En Historia os contidos cos que o alumnado comezará o seu traballo enlazan cos traballados no primeiro curso para avanzar no seu coñecemento do tempo histórico durante a Idade Media ata chegar ó nacemento do Mundo Moderno. É preciso tamén facer emerxer no seu estudo suxeitos históricos ata hai pouco moi silenciados, como as mulleres, a clase obreira, os pobres... dándolles o protagonismo que lles corresponde.

En Xeografía os procedementos irán encamiñados ó recoñecemento de cuestións relativas á Xeografía Física e Humana, traballando tanto aspectos relativos ó relevo físico e ás paisaxes, coma aspectos relativos á demografía e ao proceso de urbanización.

Relación entre os estándares e as competencias básicas

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa de España e de Galicia, utilizando datos de coordenadas xeográficas.	CAA CMCCT CD
Enumera e describe as peculiaridades do medio físico español e galego.	CAA CMCCT CD CCL
Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo español.	CAA CMCCT CD
Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de España.	CAA CMCCT CD CCL
Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo galego.	CAA CMCCT CD
Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de Galicia.	CAA CMCCT CD CCL
Localiza nun mapa os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos de España.	CAA CMCCT CD CCL
Analiza e compara as zonas bioclimáticas españolas utilizando gráficos e imaxes.	CAA CMCCT CD
Localiza nun mapa os espazos bioclimáticos de Galicia.	CAA CMCCT CD
Distingue e localiza nun mapa as paisaxes de España e de Galicia.	CAA CMCCT CD
Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais en España e en Galicia, e localiza páxinas e recursos da web directamente relacionados con eles.	CAA CMCCT CD CCL
Localiza no mapa mundial os continentes e as áreas máis densamente poboadas.	CAA CMCCT CSC CD
Explica o impacto das ondas migratorias nos países de orixe e nos de acollemento.	CAA CMCCT CSC CD
Explica as características da poboación europea.	CAA CCL CSC CD

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Explica a pirámide de poboación de España e das súas comunidades autónomas.	CAA CMCCT
Analiza en distintos medios os movementos migratorios nas últimas tres décadas en España.	CAA CMCCT CSC CD CCL
Coñece o proceso da emigración galega, as súas etapas e os destinos principais.	CAA CMCCT CSC CD CCL
Realiza un gráfico con datos da evolución do crecemento da poboación urbana no mundo.	CAA CMCCT CSC CD CCL
Sitúa no mapa do mundo as vinte cidades máis poboadas, di a que país pertencen e explica a súa posición económica.	CAA CMCCT CSC CD CCL
Resume elementos que diferencien o urbano e o rural en Europa.	CAA CMCCT CSC CD CCL
Distingue os tipos de cidades do noso continente.	CAA CMCCT CSC CD CCL
Interpreta textos que expliquen as características das cidades de España e de Galicia, axudándose de internet ou de medios de comunicación escrita.	CAA CMCCT CSC CD CCL
Sitúa os parques naturais españois nun mapa, e explica a situación actual dalgúns deles.	CAA CMCCT CSC CD CCL
Elabora gráficos de distinto tipo (lineais, de barra e de sectores) en soportes virtuais ou analóxicos, que reflictan información económica e demográfica de países ou áreas xeográficas a partir dos datos elixidos.	CAA CMCCT CCL CD
Clasifica as principais paisaxes humanizadas españolas a través de imaxes.	CAA CMCCT CSC CD CCL
Compara paisaxes humanizadas españolas segundo a súa actividade económica.	CAA CMCCT CSC CD CCL
Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado	CSC CCEC CSC CD CCL
Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.	CSC CAA
Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan estas restos	CSC

materiais ou textuais.	CAA
Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.	CSC CMCCT
Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	CSC CMCCT
Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	CSC CMCCT
Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.	CSC CCL
Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.	CSC CAA
Compara as formas de vida (en diversos aspectos) do Imperio Romano coas dos reinos xermánicos	CSC CAA
Caracteriza a sociedade feudal e as relacións entre señores e campesiños.	CSC
Comprende as orixes do Islam e o seu alcance posterior.	CSC CCEC
Explica a importancia de Al-Andalus na Idade Media.	CSC CCEC CMCCT CCL
Interpreta mapas que describen os procesos de conquista e repoboación cristiás na Península Ibérica.	CSC CAA
Explica a importancia do Camiño de Santiago.	CSC CCEC CCL
Comprende o impacto dunha crise demográfica e económica nas sociedades medievais europeas.	CSC
Describe características da arte románica, gótica e islámica.	CSC CCEC CCL

Obxectivos para o curso

1. Debuxar a situación económica, social e política dos reinos xermánicos.
2. Analizar as características da Alta Idade Media en Europa.
3. Identificar a problemática da falta de fontes históricas para a análise da Alta Idade Media.
4. Analizar as consecuencias da organización feudal.
5. Afondar nos aspectos socio-económicos, políticos e culturais no contexto da evolución dos reinos cristiáns e musulmáns.
6. Analizar o proceso de conquistas e o repoboación dos reinos cristiáns na Península Ibérica.
7. Establecer relacións entre os proceso de conquistas e repoboación dos reinos cristiáns e al-Ándalus.
8. Apreciar o valor da arte na Idade Media e as súas diferentes funcións.
9. Comprender os efectos da crise da Baixa Idade Media na análise das consecuencias económicas e sociais que derivan dela.
10. Describir as características concretas do medio físico de España e de Galicia.
11. Localizar no mapa de España e de Galicia as principais unidades e elementos do relevo.
12. Coñecer, describir e situar no mapa, os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico español e galego.
13. Coñecer os riscos naturais e problemas medioambientais de España, e os principais espazos naturais protexidos de España e de Galicia.
14. Afondar na análise da poboación, movementos migratorios, características e evolución.
15. Reflexionar sobre a distribución da poboación europea, a súa evolución, dinámica, migracións ou políticas de poboación.
16. Identificar como se organiza o territorio español e galego.
17. Analizar as grandes zonas urbanas, a densidade de poboación e as migracións no comentario de mapas do mundo.
18. Coñecer as características das cidades españolas e galegas, e a distribución urbana no espazo.
19. Identificar os proles e as contras do proceso de urbanización en Europa.

0. Aproximación á Historia

1. O tempo histórico: cambio e continuidade; diacronía e sincronía; as idades da historia.
2. As fontes históricas.
3. Vocabulario histórico e artístico.

1. A fragmentación do mundo antigo

1. A fin do Imperio romano.
2. O reino suevo de Galicia.
3. Os visigodos en Hispania.
4. Bizancio, o Imperio romano de Oriente.
5. O Imperio Carolinxio.
6. A aparición do Islam.

2. Al Andalus

1. Formación e expansión do Islam.
2. A conquista de Al-Andalus.
3. A evolución de Al-Andalus (929-1492).
4. A arte andalusí.

3. A Europa feudal

1. A sociedade medieval.
2. A monarquía feudal.
3. Os privilexiados: nobleza e clero.
4. O feudo: señores e campesiños.

4. A cultura e a arte do Románico

1. A arquitectura románica.
2. A pintura románica.
3. A escultura románica.
4. O románico na Península Ibérica e Galicia.

5. Os reinos peninsulares: formación e evolución (séculos VIII-XIII)

1. Os primeiros reinos cristiáns: de reino de Asturias ao reino de León.
2. Os primeiros reinos cristiáns: os condados e os reinos pirenaicos.
3. O reino de Galicia e o Camiño de Santiago.
4. A consolidación dos reinos peninsulares ata o século XIII.

6. Os grandes reinos peninsulares (séculos XIII-XV)

1. Reconquista e a repoboación dos novos territorios.
2. A Coroa de Castela: goberno, sociedade e economía.
3. A Coroa de Aragón: goberno, sociedade e economía.
4. As guerras civís en Castela e Aragón.
5. A revolta irmandiña en Galicia.

7. As cidades da Europa medieval

1. Causas da recuperación urbana.
2. As cidades medievais.
3. Os grupos sociais.
4. A expansión comercial.
5. A crise de Europa na Baixa Idade Media.

8. A cultura e arte do Gótico

1. O nacemento da arte gótica.
2. A arquitectura gótica.
3. A escultura e pintura no gótico.
4. O gótico na Península e en Galicia.

9. Introducción ao espazo xeográfico

1. O medio físico: localización a través das coordenadas xeográficas.
2. O medio físico dos continentes.
3. O medio físico da Península Ibérica.
4. O medio físico de Galicia.
5. Os espazos bioclimáticos e as paisaxes da Península Ibérica e de Galicia.

10. Os habitantes do planeta

1. A poboación do planeta.
2. Os países e as cidades máis poboadas do mundo.
3. A estrutura da poboación. As pirámides de poboación.
4. Dinámicas e tendencias da poboación mundial.
5. Os modelos ou réximes demográficos.
6. A poboación europea e a súa diversidade.
7. As migracións hoxe. Os efectos das migracións.

11. A poboación española

1. A distribución e estrutura da poboación española.
2. Dinámicas e tendencias da poboación española. O avellentamento da poboación.
3. O poboamento rural e o poboamento urbano. O despoboamento do rural.
4. España: país de emigrantes, país de inmigrantes.
5. A diversidade da sociedade española.

12. As cidades e os procesos de urbanización

1. Que se entende por cidade.
2. A morfoloxía urbana.
3. As funcións urbanas.
4. Tipoloxía e xerarquía mundial das cidades.
5. As paisaxes urbanas. Os problemas das grandes cidades.
6. O espazo urbano español.

13. Natureza e sociedades: harmonías, crises e impactos

1. Relacións entre natureza e sociedade.
2. A desigualdade nos recursos do planeta.
3. Problemas, impactos e retos ambientais.
4. Desenvolvemento sustentable e xestión de residuos.
5. Países desenvolvidos e países subdesenvolvidos.
6. Os espazos naturais protexidos de España.

Temporalización

Primeira avaliación (setembro –decembro)

0. Aproximación á Historia
1. A fragmentación do mundo antigo
2. Al- Andalus
3. A Europa feudal
4. A arte e cultura do Románico

Segunda avaliación (xaneiro- abril)

5. A orixe dos primeiros reinos peninsulares (séculos VIII-XIII)
6. Os grandes reinos peninsulares (séculos XIII-XV)
7. As cidades da Europa medieval
8. A cultura e a arte do gótico

Terceira avaliación (abril –xuño)

9. Introducción ao espazo xeográfico
10. Os habitantes do planeta
11. A poboación española
12. As cidades e os procesos de urbanización
13. Natureza e sociedade: harmonías, crises e impactos

Concreción dos estándares de aprendizaxe

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Conc
<p style="text-align: center;">P R I M E R A</p>	<p style="text-align: center;">0. Aproximación á Historia</p>	<p>B3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado.</p> <p>B3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.</p> <p>B3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan estas restos materiais ou textuais.</p> <p>B3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.</p> <p>B3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.</p> <p>B3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.</p> <p>B3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.</p>	<p>1.</p> <p>2.</p> <p>3.</p> <p>4.</p>
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Conc
<p style="text-align: center;">P R I</p>	<p style="text-align: center;">1. A fragmentación do mundo antigo</p>	<p>B3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.</p>	<p>1.</p>

M E I R A		<p>B3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.</p> <p>B3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.</p> <p>B3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.</p> <p>B3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.</p> <p>B3.7.1. Compara as formas de vida (en diversos aspectos) do Imperio Romano coas dos reinos xermánicos</p>	2. 3. 4. 5.
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Con
P R I M E I R		B3.9.1. Comprende as orixes do Islam e o seu alcance posterior	6.

A			
	2. Al-Andalus	<p>B3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.</p> <p>B3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.</p> <p>B3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.</p> <p>B3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.</p> <p>B3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.</p> <p>B3.9.2. Explica a importancia de Al-Andalus na Idade Media.</p>	<p>1.</p> <p>2.</p> <p>3.</p> <p>4.</p> <p>5.</p>
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Con
P R I M E	2. Al-Andalus		<p>6.</p> <p>7.</p> <p>8.</p>

I R A		<p>B3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.</p> <p>B3.12.1. Describe características da arte románica, gótica e islámica.</p>	
	3. A Europa feudal	<p>B3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.</p> <p>B3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.</p> <p>B3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.</p> <p>B3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.</p>	1. 2. 3.
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Com
P R I M E I R A	3. A Europa feudal	<p>B3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.</p> <p>B3.8.1. Caracteriza a sociedade feudal e as relacións entre señores e campesiños</p>	4. 5.
	4. A cultura e a arte do Románico	B3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	1.

			2. 3. 4.
		B3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.	
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Co
P R I M E I R A	4. A cultura e a arte do Románico	B3.12.1. Describe características da arte románica, gótica e islámica.	5. 6. 7.
S E G U	5. A orixe dos primeiros reinos peninsulares (s. VIII-XIII)	B3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.	1. 2.

N D A		<p>B3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.</p> <p>B3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.</p> <p>B3.10.1. Interpreta mapas que describen os procesos de conquista e repoboación cristiás na Península Ibérica.</p>	
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Com
S E G U N D A	<p>5. A orixe dos primeiros reinos peninsulares (s. VIII-XIII)</p>	<p>B3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.</p> <p>B3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.</p> <p>B3.10.2. Explica a importancia do Camiño de Santiago.</p>	<p>1.</p> <p>2.</p> <p>3.</p> <p>4.</p>
	<p>6. Os grandes reinos peninsulares (s. XIII-XV)</p>	<p>B3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.</p>	<p>1.</p>

		B3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Com
S E G U N D A	6. Os grandes reinos peninsulares (s. XIII-XV)	B3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	1.
		B3.10.1. Interpreta mapas que describen os procesos de conquista e repoboación cristiás na Península Ibérica.	2.
		B3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.	3.
		B3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.	4.
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Com
S E G U N D A	7. As cidades da Europa medieval	B3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.	1.
		B3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	2.
		B3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.	3.
			4.

		B3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.	
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Com
S E G U N D A	7. As cidades da Europa medieval	B3.11.1. Comprende o impacto dunha crise demográfica e económica nas sociedades medievais europeas.	5.
	8. A cultura e a arte do Gótico	B3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época. B3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.	1. 2. 3. 4.
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Com

S E G U N D A	8. A cultura e a arte do Gótico	B3.12.1. Describe características da arte románica, gótica e islámica.	1. 2. 3. 4.
T E R C E I R A	9. Introducción ao espazo xeográfico	B1.1.1. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa de España e de Galicia, utilizando datos de coordenadas xeográficas.	1.
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Com
T E R C E I R A	9. Introducción ao espazo xeográfico	B1.2.1. Enumera e describe as peculiaridades do medio físico español e galego B1.3.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo español. B1.3.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de España. B1.4.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo galego. B1.4.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de Galicia.	1. 2. 3. 4.

		<p>B1.5.1. Localiza nun mapa os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos de España.</p> <p>B1.5.2. Analiza e compara as zonas bioclimáticas españolas utilizando gráficos e imaxes.</p> <p>B1.5.3. Localiza nun mapa os espazos bioclimáticos de Galicia.</p> <p>B1.6.1. Distingue e localiza nun mapa as paisaxes de España e de Galicia.</p>	5.
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Com
T E R C E I R A	10. Os habitantes do planeta	<p>B2.1.1. Localiza no mapa mundial os continentes e as áreas máis densamente poboadas.</p> <p>B2.1.2. Explica o impacto das ondas migratorias nos países de orixe e nos de acollemento.</p> <p>B2.2.1. Explica as características da poboación europea.</p>	<p>1.</p> <p>2.</p> <p>3.</p> <p>4.</p> <p>5.</p> <p>6.</p> <p>7.</p>

		B2.2.2. Compara entre países a poboación europea segundo a súa distribución, a súa evolución e a súa dinámica.	
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Com
T E R C E I R A	11. A poboación española	<p>B2.3.1. Explica a pirámide de poboación de España e das súas comunidades autónomas.</p> <p>B2.3.2. Analiza en distintos medios os movementos migratorios nas últimas tres décadas en España.</p> <p>B2.4.1. Coñece o proceso da emigración galega, as súas etapas e os destinos principais.</p>	<p>1.</p> <p>2.</p> <p>3.</p> <p>4.</p> <p>5.</p> <p>6.</p> <p>7.</p>

		B2.1.2. Explica o impacto das ondas migratorias nos países de orixe e nos de acollemento.	
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Con
T E R C E I R A	11. A poboación española	B2.9.1. Clasifica as principais paisaxes humanizadas españolas a través de imaxes.	8. 9.
	12. As cidades e os procesos de urbanización	B2.5.1. Realiza un gráfico con datos da evolución do crecemento da poboación urbana no mundo. B2.5.2. Sitúa no mapa do mundo as vinte cidades máis poboadas, di a que país pertencen e explica a súa posición económica.	1. 2. 3.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Con
<p style="text-align: center;">T E R C E I R A</p>	<p style="text-align: center;">12. As cidades e os procesos de urbanización</p>	<p>B2.6.1. Resume elementos que diferencien o urbano e o rural en Europa.</p> <p>B2.6.2. Distingue os tipos de cidades do noso continente.</p> <p>B2.7.1. Interpreta textos que expliquen as características das cidades de España e de Galicia, axudándose de internet ou de medios de comunicación escrita.</p>	<p>1.</p> <p>2.</p> <p>3.</p> <p>4.</p> <p>5.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Con
<p style="text-align: center;">T E R C E I R A</p>		<p>B1.7.1. Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais en España e en Galicia, e localiza páxinas e recursos da web directamente relacionados con eles.</p>	<p>espa 4.</p>
	<p style="text-align: center;">13. Natureza e sociedade: harmonías, crises e impactos</p>	<p>B1.7.1. Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais en España e en Galicia, e localiza páxinas e recursos da web directamente relacionados con eles.</p>	<p>1. 2. 3.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Con
<p style="text-align: center;">T E R C E I R A</p>	<p style="text-align: center;">13. Natureza e sociedade: harmonías, crises e impac</p>	<p>B2.8.1. Sitúa os parques naturais españois nun mapa, e explica a situación actual dalgúns deles.</p> <p>B2.8.2. Elabora gráficos de distinto tipo (lineais, de barra e de sectores) en soportes virtuais ou analóxicos, que reflectan información económica e demográfica de países ou áreas xeográficas a partir dos datos elixidos.</p> <p>B2.10.1. Compara paisaxes humanizadas españolas segundo a súa actividade económica.</p>	<p>1.</p> <p>2.</p> <p>3.</p>

Obxectivos:

- Coñecer a situación de partida dos compoñentes que inciden no proceso no momento en que se propón a avaliación.
- Facilitar a formulación dun modelo de actuación adecuado ao contexto, en función dos datos anteriores.
- Seguir a evolución do desenvolvemento e aprendizaxe do alumnado.
- Tomar as decisións necesarias para adecuar o deseño e desenvolvemento da nosa acción educadora ás necesidades e logros detectados nos alumnos nos seus procesos de aprendizaxe.
- Prestarase atención ao progreso individual que realiza cada alumno/a, en relación consigo mesmo/a, e en relación coa medida do grupo-clase. Estableceremos tres fases neste proceso de avaliación:
- Avaliación inicial, ó principio do curso e ó comezo de cada unidade, que servirá para establecer o punto de partida mediante breves cuestionarios e preguntas moi concretas...
- Avaliación formativa, que non se cualificará e se orientará hacia o establecemento de relacións, causas e efectos, á confección de mapas, comentario de imaxes, gráficos e textos. Ademais faranse propostas de mellora orientadas a incrementar o rendimento.
- Avaliación sumativa ó final do proceso, que si é necesario cualificar. Valorarase tanto o que o alumnado sabe, como o que sabe facer, tanto o que o alumnado traballa como o esforzo realizado e tanto o traballo na aula como fora dela.

As probas da avaliación caracterizaranse por axustarse ó aprendizaxe, tanto en contidos como en capacidades.

Procedementos de avaliación:

- Os relacionados coa localización, periodización e comprensión de conceptos.
- A relación entre fenómenos.
- Os que reflicten ou valoren a expresión do alumnado, a comprensión de mensaxes, a utilización crítica das fontes de información o seu alcance, a adaptación o seu vocabulario do aprendido.
- Desenvolvemento de diferentes habilidades (esquematizar, confeccionar croquis ou mapas conceptuais, resumir...).
- Desenvolvemento coas ferramentas dixitais postas á súa disposición

Tipos de probas para a avaliación por competencias:

- De ensaio: nas cales se plantexa unha situación novidosa ou orixinal, cuxa resolución dependerá do aprendido ata ese momento. Exemplo: xogos de simulación.
- Abertas: elaboración de temas amplos, comentarios de textos, gráficos, series estatísticas, imaxes, mapas nos cales especificarase o que queremos que se inclúa, de forma que a súa corrección e puntuación poida ser a máis obxectiva posible. Evitaranse contestacións ó azar, darase tempo suficiente para a realización das probas e a fácil interpretación das instrucións e preguntas.
- Pechadas: definicións, evocación mediante texto incompleto, de correspondencia, asociación, de dúas alternativas, de selección múltiple...

A estas probas sempre seguirá a corrección na clase co alumnado para que este comprenda os fallos cometidos ou os aspectos que se deben mellorar e os vaian superando.

Instrumentos de avaliación:

- Probas escritas: como mínimo dúas por avaliación.
- Lista de control: tomarase nota da realización das actividades escritas e cuestións orais de cada unidade, que requiren traballo na casa. Asemade, tamén se valorará a participación na clase mediante a formulación de preguntas, plantexamento de dúbidas, corrección de exercicios, etc.
- Caderno de traballo: distribución, orde, redacción...
- Traballos: poderán presentarse de maneira oral o escrita, individuais o en pequeno grupo. Neles valorarase o espírito investigador, a planificación, elaboración e o aporte de ideas creativas, a limpeza, o coidado, a orde nos traballos e a súa entrega nos prazos que se determinen. Valorarase a realización dos traballos voluntarios que se propoñan.

Ferramenta de Avaliación	Peso na cualificación
- Probas escritas	70%
- Lista de control	20%
- Caderno de traballo	5%
- Traballos	5%

Ferramentas comúns para a avaliación competencial

Rúbrica para avaliar a redacción e presentación de traballos escritos e rúbrica para exposición oral de traballos utilizando recursos dixitais (presentacións).

Utilizaremos catro niveis de cualificación: excelente (4), moi ben (3), ben (2), regular (1).

Para avaliar a redacción e presentación de traballos escritos, utilizaranse os seguintes indicadores de logro: redacción, ortografía, extensión, contido, argumentación de ideas, presentación e limpeza, tempo de entrega.

Para avaliar a exposición oral de traballos utilizando recursos dixitais, utilizaranse os seguintes indicadores do logro: presentación formal valorando as diapositivas, e a expresión oral (non leída, fluída, interesante, creativa, vocabulario preciso...)

Á hora de cualificar as ferramentas utilizadas teranse en conta tamén os seguintes aspectos:

- Correcta exposición de contidos, utilización de léxico adecuado e claridade de conceptos.
- Capacidade de síntese e de relacionar os diferentes aspectos estudados.
- Correcta utilización da lingua escrita así como da ortografía.(penalizaranse tanto a defectuosa redacción como os faltas de ortografía . Penalizarase con 0,10 puntos cada erro ortográfico).
- Capacidade de analizar e comentar documentos de análises (gráficas, táboas estatísticas, mapas, fotografías etc.) e de relacionalos correctamente cos temas estudados, extraendo a información que axude a comprendelos.
- Progreso na aprendizaxe dos contidos propostos, medido fundamentalmente nas probas escritas.
- Capacidade para o dominio e progreso na utilización das ferramentas dixitais postas ao seu alcance

Peso das ferramentas de avaliación na cualificación. (Por trimestre)

Tódalas cualificacións parciais terán unha nota máxima de 10 puntos, a avaliación considerárase negativa se a nota é inferior a 5 puntos.

Nas probas escritas será preciso acadar como mínimo un 3 en cada unha delas para facer a nota media. A cualificación ponderarase en función da cantidade de materia acumulada sen recuperar. Así, o segundo exame terá un valor dobre ao primeiro, o terceiro exame un valor triplo ao primeiro e así sucesivamente. Desta forma cada exame realizado suporá unha recuperación da materia anterior.

En ditas probas estableceranse cualificacións diferenciadas en función das cuestións plantexadas, sendo algunhas delas obrigatorias. Non realizar as cuestións obrigatorias, implicará a non corrección do exame e polo tanto unha cualificación negativa. Copiar nunha proba escrita implicará a anulación de dita proba escrita e a súa cualificación será de cero. Esta nota fará media ponderada ou aritmética (segundo a circunstancia) coa nota do outro exame.

Se os exames non se aproban, para subir nota co traballo persoal, cómpre que o alumno acadase un 3 en cada un deles.

A cualificación final obterase realizando a media ponderada das cualificacións parciais e tendo en conta os seus pesos indicados na táboa anterior; se a media é igual ou superior a 5 puntos, considerárase avaliación positiva e polo tanto obxectivos acadados.

No caso de suspender a avaliación, para poder recuperala, ao inicio do seguinte trimestre o alumno terá que cumprimentar un boletín de actividades da avaliación non superada, que presentado en tempo en forma e obtendo unha valoración positiva terá un peso na avaliación dun 50 %; e realizar ademáis unha proba de acreditación das súas competencias. (50 % restante)

Criterios de cualificación na avaliación final

Unha vez rematado o período regular, o alumnado que acade cualificación positiva nos tres trimestres, terá superado o curso. A súa cualificación final na avaliación ordinaria será o resultado da media aritmética das notas obtidas nas tres avaliacións.

O alumnado que non teña superado algunha ou ningunha das tres avaliacións, durante o período comprendido entre o final da 3ª avaliación e a avaliación final, deberá realizar actividades de reforzo (elaboración de esquemas, confección de mapas físicos, políticos, etc., así como actividades de comprensión) para poder recuperar o(s) trimestre(s) suspenso(s). No caso de non recuperar algún considerárase a materia suspensa e, polo tanto, quedará pendente para o seguinte curso.

O alumnado que teña as tres avaliacións aprobadas, durante o período comprendido entre o final do 3º trimestre e a avaliación final, poderá realizar actividades de ampliación (traballos monográficos) mediante os que poderá aumentar até un 1 punto a súa nota na cualificación da avaliación final.

O alumnado pode perder o dereito a avaliación continúa cando haxa un abandono da asignatura. Considerase “abandono” cando concurren as circunstancias seguintes:

- Non asistir a clase de maneira regular o faltar a clase (sen xustificación) o dobre de días que a materia ten por semana, sendo estas faltas computables para todo o ano e non para o trimestre.

Recuperación da materia pendente de 1º ESO

O alumnado que promocionou de primeiro a segundo de ESO sen ter superado a asignatura, traballará pola súa conta os contidos e fixaránse titorías para resolver dúbidas nas horas dispoñibles dentro do horario do alumnado como do profesorado. Tamén poderán utilizarse as TIC (aula virtual, correo electrónico, conexións online)

Dividirase a materia (soamente cos contidos desenvolvidos no curso anterior) en dúas partes e entregaráselle ao alumno dous boletíns de exercicios para traballar os contidos da asignatura. Se o alumno non realiza os boletíns, non os entrega en prazo, ou entregándoos non obtén unha nota positiva, poderá presentarse a unha proba escrita que se realizará no mes de maio. Esta proba constituirá o 100% da nota.

Concrecións metodolóxicas

1. Introducción á unidade temática
 - Remuíño de ideas.
 - Ocasionalmente, visionado dalgún documental ou película alusiva ao tema.
 - Enfoque espazo-temporal dos feitos históricos que se van abordar.

2. Desenvolvemento
 - Presentación na pizarra dixital da unidade temática confeccionada co material ofrecido pola plataforma E-dixgal
 - Comentario analítico das imaxes que forman parte da presentación
 - Selección da información que o alumnado ten que coñecer e das actividades que deberá realizar entre os recursos que ofrece a plataforma E-dixgal para cada unidade temática
 - Exposicións orais
 - Traballos monográficos que supoñan un traballo de investigación a cargo do alumno/a. (Alomenos, un anual)
 - Visionado de Imaxes:
 - Xeografía: Observación de vídeos e imaxes de paisaxes e localizacións que ilustren o tema.
 - Arte: Visionado de imaxes correspondentes aos movementos artísticos estudados en cada momento.
 - Actividades do caderno de traballo: Respostar preguntas sobre o tema estudado, elaboración de gráficos, pequenos comentarios de texto...
 - Confección de esquemas.
 - Elaboración ou cumplimentación de mapas.

Materiais e recursos

Os materiais utilizados serán:

- Contidos dixitais das editoriais incluídas no proxecto E-dixgal. Realizarase unha selección de material que conformará o libro dixital do alumno.
- O caderno da clase
- Material cartográfico
- Material impreso

A materia de Ciencias Sociais, Xeografía e Historia no 4º curso da Educación Secundaria Obrigatoria, para o curso académico 2016-17, basease no DECRETO 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria na Comunidade Autónoma de Galicia.

Os contidos estrutúranse en 13 unidades, dende a crise do Antigo Réxime, no século XVIII, ata o mundo actual, sen esquecer referencias concretas a España e a Galicia.

A historia de cuarto curso débelle proporcionar ao alumnado un coñecemento global que resulte necesario para entender o presente e para mellorar o futuro. Ao longo das unidades didácticas se fai constantemente referencia a suxeitos históricos ata hai pouco moi silenciados, como as mulleres, a clase obreira, os pobres...para que acaden un conxunto de valores que lles permitan adoptar unha actitude ética e comprometida dentro dunha sociedade plural e solidaria.

Como estamos no final da etapa, se insistirá constantemente na importancia que ten a adquisición dun vocabulario conceptual propio e a capacidade para utilizalo e xeneralizalo correctamente, Destacamos tamén a importancia de saber interpretar fontes de diversa tipoloxía, a comprensión da multicausalidade e a intencionalidade na interpretación dos procesos, o uso axeitado da información e o manexo da documentación.

A aprendizaxe da Historia contribúe á adquisición da totalidade das competencias básicas e estas aparecen desenvolvidas en cada unha das unidades didácticas.

Relación entre os estándares de aprendizaxe e as competencias básicas

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Establece, a través da análise de textos, a diferenza entre o Absolutismo e o Parlamentarismo.	CSC CAA CCL
Distingue conceptos históricos como Antigo Réxime e Ilustración.	CSC CAA CCL
Describe as características da cultura da Ilustración e as implicacións que ten nalgunhas monarquías.	CSC CAA CCL
Aprécia os avances científicos e a súa aplicación á vida diaria, e contextualiza o papel dos científicos na súa propia época	CSC CMCCT CAA
Comprende as implicacións do empirismo e o método científico nunha variedade de áreas.	CSC CMCCT
Sopesa as razóns dos revolucionarios para actuar como o fixeron.	CSC CAA CCL
Recoñece, mediante a análise de fontes de diversas épocas, o valor destas non só como información senón tamén como evidencia para os/as historiadores/as.	CSC CAA CCL
Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas da primeira metade do século XIX, acudindo a explicacións causais, e sinala os proles e os contras.	CSC CAA CCL
Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas do século XVIII, acudindo a explicacións causais, e indica os proles e os contras.-	CSC CAA

	CCL
Discute as implicacións da violencia empregando diversos tipos de fontes.	CSC CAA CCL
Analiza os proles e os contras da primeira Revolución Industrial en Inglaterra.	CSC CAA CCL
Analiza e compara a industrialización de diferentes países de Europa, América e Asia, nas súas distintas escalas temporais e xeográficas.	CSC CAA CCL
Compara o proceso de industrialización en Inglaterra e nos países nórdicos.	CSC CAA CCL
Explica a situación laboral feminina e infantil nas cidades industriais.	CSC CSIEE CCL
Especifica algunhas repercusións políticas como consecuencia dos cambios económicos en España-	CSC
Elabora un eixe cronolóxico, diacrónico e sincrónico, cos principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX.	CSC CAA
Explica razoadamente que o concepto imperialismo reflicte unha realidade que influirá na xeopolítica mundial e nas relacións económicas transnacionais.	CSC CAA CCL
Elabora discusións sobre eurocentrismo e a globalización.	CSC CAA CCL
Sabe recoñecer cadeas e interconexións causais entre colonialismo, imperialismo e a Gran Guerra de 1914.	CSC CAA

Diferenza os acontecementos dos procesos, nunha explicación histórica, da I Guerra Mundial.	CSC CAA
Analiza o novo mapa político de Europa.	CSC CAA
Describe a derrota de Alemaña desde a súa propia perspectiva e desde a dos aliados.	CSC CAA CCL
Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Contrasta algunhas interpretacións do alcance da Revolución Rusa na súa época e na actualidade.	CSC CAA CCL
Comenta analiticamente cadros, esculturas e exemplos arquitectónicos da arte do século XIX.	CSC CAA CCL CCEC
Compara movementos artísticos europeos e asiáticos.	CSC CAA CCL CCEC
Analiza interpretacións diversas de fontes históricas e historiográficas de distinta procedencia.	CSC CAA CCL
Relaciona algunhas cuestións concretas do pasado co presente e as posibilidades do futuro, como o alcance das crises financeiras de 1929 e de 2008.	CSC CAA
Discute as circunstancias da loita polo sufraxio da muller.	CSC CAA CCL
Explica diversos factores que fixeron posible o auxe do fascismo.	CSC CCL
Explica as principais reformas durante a II República española, e reaccións a elas.	CSC CCL
Explica as causas da Guerra Civil española no contexto europeo e internacional.	CSC CAA CCL

Recoñece a xerarquía causal da II Guerra Mundial (diferente importancia dunhas causas ou outras segundo as narrativas).	CSC CAA
Sitúa no mapa as fases da II Guerra Mundial.	CSC CAA
Dá unha interpretación de por que rematou antes a guerra europea que a mundial.	CSC CAA CCL
Elabora unha narrativa explicativa das causas e as consecuencias da II Guerra Mundial, a distintos niveis temporais e xeográficos.	CSC CAA CCL
Recoñece a significación do Holocausto na historia mundial.	CSC
Utilizando fontes históricas e historiográficas, explica algúns dos conflitos enmarcados na época da Guerra Fría.	CSC CAA CCL
Describe as consecuencias da guerra de Vietnam.	CSC CAA CCL
Describe os feitos relevantes do proceso descolonizador	CSC CCL
Distingue entre contextos diferentes do mesmo proceso, por exemplo, África subsahariana (anos 50 e 60) e a India (1947).	CSC CAA
Explica os avances dos réximes soviéticos e do "Welfare State" en Europa.	CSC CAA CCL
Recoñece os cambios sociais derivados da incorporación da muller ao traballo asalariado.	CSC
Compara a crise enerxética de 1973 coa financeira de 2008.	CSC CAA CCL
Coñece a situación da posguerra e a represión en España, así como as fases da ditadura de Franco.	CSC
Discute como se entende en España e en Europa o concepto de memoria histórica.	CSC CAA CCL
Interpreta o renacemento e o declive das nacións no novo mapa político europeo desa época	CSC

	CAA
Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Comprende os proles e contras do estado do benestar.	CSC
Analiza aspectos políticos, económicos e culturais dos cambios producidos tralo colapso da URSS.	CSC CAA CCL
Compara interpretacións sobre a Transición española nos anos setenta do século XX e na actualidade.	CSC CAA CCL
Enumera e describe algúns dos principais fitos que deron lugar ao cambio na sociedade española da transición: coroación de Xoán Carlos I, lei para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977, apertura de Cortes Constituíntes, aprobación da Constitución de 1978, primeiras eleccións xerais, creación do Estado das autonomías, etc.-	CSC CCL
Analiza o problema do terrorismo en España durante esta etapa (ETA, GRAPO, Terra Lliure, etc.): a xénese e a historia das organizacións terroristas, a aparición dos primeiros movementos asociativos en defensa das vítimas, etc.	CSC CAA CCL
Discute sobre a construción da Unión Europea e do seu futuro.	CSC CAA CCL
Procura na prensa novas dalgún sector con relacións globalizadas, e elabora argumentos a favor e en contra.	CSC CDC CCL CAA CSIEE
Elabora discusións sobre o eurocentrismo e a globalización.	CSC CAA CCL
Analiza algunhas ideas de progreso e retroceso na implantación das recentes tecnoloxías da información e da comunicación, a distintos niveis xeográficos.	CAA CCL CDC
Crea contidos que inclúen recursos como textos, mapas e gráficos, para presentar algún aspecto conflitivo das condicións sociais do proceso de globalización.	CSC CD CAA CCL CMCCT

	CSIEE
Formula posibles beneficios e desvantaxes para as sociedades humanas e para o medio natural dalgunhas consecuencias do quecemento global, como o desxeamento do Ártico.	CSC CNCCT CAA CCL
Sopesa como unha Europa en guerra durante o século XX pode chegar a unha unión económica e política no século XXI.	CSC CAA
Compara (nun aspecto ou en varios) as revolucións industriais do século XIX coa revolución tecnolóxica de finais do século XX e principio do XXI.	CSC CMCCT CAA

Obxectivos para o curso

1. Analizar as características do «Antigo Réxime» desde distintas perspectivas.
2. Reflexionar sobre os avances da revolución científica dos séculos XVII e XVIII.
3. Analizar o movemento cultural e social en Europa e América coa Ilustración.
4. Identificar e comprender os distintos procesos revolucionarios nos Estados Unidos, Francia, España e Iberoamérica, afondando nos feitos que os motivaron, o seu alcance e as súas limitacións.
5. Entender as causas da Revolución Francesa e describir os feitos máis relevantes.
6. Comprender a evolución de España e Galicia a través dos cambios económicos provocados pola industrialización do país, afondando nos avances e sacrificios e/ou proles e contras deste proceso.
7. Afondar no imperialismo, a súa evolución, as potencias imperialistas e a repartición de poderes no mundo.
8. Identificar os aspectos principais da interconexión entre a «Gran Guerra» e a Revolución Rusa.
9. Identificar os avances científicos e tecnolóxicos do século XIX.
10. Recoñecer no Romanticismo a orixinalidade de movementos artísticos como o impresionismo, expresionismo, etc.
11. Analizar os acontecementos, fitos e procesos ocorridos no período de entreguerras.
12. Afondar nas causas que provocaron o auxe dos fascismos.
13. Coñecer os feitos e contextos dos distintos acontecementos bélicos.
14. Identificar os feitos máis importantes da descolonización de posguerra no século XX.
15. Identificar as bases do estado do «Welfare State» en Europa.
16. Analizar a Guerra Fría desde as relacións entre EE.UU. e a URSS.
17. Reflexionar sobre a evolución da ditadura en España e Galicia..
18. Interpretar a repercusión mundial da crise económica.
19. Analizar as causas e consecuencias do derrubamento da URSS.
20. Comprender o proceso de constitución da Unión Europea.
21. Coñecer e identificar algúns factores da globalización.
22. Recoñecer o que supuxo a revolución tecnolóxica e os cambios fundamentais que provocou.
23. Valorar o legado histórico, recoñecendo a súa influencia no que temos no presente.

Unidades temáticas

1. Introducción á historia (contidos comúns)

1. Que é?
2. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia.
3. As fontes históricas.
4. O tempo histórico: cambio e continuidade; diacronía e sincronía; as idades da historia
5. Vocabulario histórico e artístico

1. O século XVIII en Europa ata 1789

1. A crise do Antigo Réxime.
2. Crecemento económico e desenvolvemento burgués.
3. Os sistemas parlamentarios: Gran Bretaña e os Estados Unidos.
4. A monarquía borbónica en España.
5. A Ilustración contra o Antigo Réxime.
6. A arte: do rococó ao racionalismo neoclásico.
7. A “revolución científica” dende os séculos XVII e XVIII.

2. A era das Revolucións liberais

1. Bases ideolóxicas: liberalismo e nacionalismo.
2. A Revolución francesa: causas, desenvolvemento e protagonistas.
3. O Imperio napoleónico.
4. As revolucións burguesas entre 1815-1848: entre o absolutismo e o liberalismo.
5. Os novos estados: nacionalismos de disgregación e nacionalismos de unificación.
6. A independencia das colonias españolas en América.
7. A España do século XIX: a construción do réxime liberal

3. A Revolución Industrial.

1. A orixe da Revolución Industrial en Gran Bretaña.
2. A súa expansión por Europa, América e Asia.
3. As consecuencias: económicas, demográficas e sociais.
4. A nova sociedade de clases e os novos movementos sociais.
5. O caso español e Galego: éxito ou fracaso?
6. A ciencia no século XIX.

4. O Imperialismo no século XIX

1. Causas da expansión imperialista
2. O triunfo do capitalismo industrial
3. As principais potencias imperialistas e o reparto colonial
4. Consecuencias para as colonias e para as metrópole
5. A arte no século XIX: a influencia asiática e africana na arte occidental

5. A Primeira Guerra Mundial e a Revolución Rusa.

2. Causas da “Gran Guerra”
3. O desenvolvemento da guerra.
4. Os tratados de paz
5. Consecuencias políticas, sociais, económicas e territorias.
6. A Revolución Rusa: orixes desenvolvemento e consecuencias.
7. Crise do sistema liberal en España
8. As vangardas artísticas

6.A época de “Entreguerras (1919-1945)

1. Estados Unidos de América: a nova potencia mundial
2. Da prosperidade á crise (1920- 1929)
3. Da crise á “gran depresión” (1929-1939)
4. A crise da democracia
5. O fascismo italiano
6. O réxime nazi, un sistema totalitario
7. A Unión Soviética, a ditadura stalinista
8. A Segunda República española e a Guerra Civil.
9. A arte do período de entreguerras

7. A Segunda Guerra Mundial

1. As orixes da Segunda Guerra Mundial
2. O desenvolvemento da guerra
3. Unha guerra total: ocupación e violencia
4. O Holocausto
5. As consecuencias da guerra.
6. Pasado e presente: A Organización da Nacións Unidas (ONU)

8. Un mundo dividido

1. A nova xeopolítica mundial: o “pano de aceiro”
2. Alemaña: centro da Guerra Fría
3. Os conflitos da Guerra Fría
4. O significado da guerra de Vietnan
5. A coexistencia pacífica
6. Os procesos de descolonización en Asia e África
7. Pasado e presente: descolonización e neocolonialismo

9. Estabilización do capitalismo e illamento soviético.

1. Diferenzas entre o bloque capitalista e o bloque comunista
2. A construción de Europa e o Estado do benestar
3. As mulleres: a loita pola paridade e a iguade

4. Dúas concepcións opostas da arte
5. Pasado e presente. Da crise enerxética (1973) á crise financeira (2008)

10. A España franquista (1939-1975)

1. O réxime totalitario franquista
2. Os anos da autarquía (1939-1959)
3. As mulleres baixo o franquismo
4. Do desenvolvemento á crise do réxime (1959-1975)
5. O exilio e a oposición ao franquismo
6. O franquismo en Galicia
7. A memoria histórica

11. Transición e democracia en España

1. A transición á democracia (1975-1978)
2. O novo Estado xurdido da Constitución de 1978
3. As mobilizacións populares
4. Os gobernos da democracia
5. Cambio económico e social
6. Construción e crise do Estado do benestar
7. Galicia en democracia

12. O mundo actual

1. Unha nova orde mundial dende a década de 1990
2. Europa tras a caída do muro de Berlín
3. A construción da Unión Europea
4. Pasado e presente: Europa, do benestar á austeridade.

13. Globalización e revolución tecnolóxica.

1. Definición de globalización
2. Os axentes da globalización
3. Os fluxos da globalización
4. Os escenarios da globalización
5. A revolución tecnolóxica: a era dixital
6. Os marxinados da globalización
7. A necesidade dun crecemento sustentable
8. O cambio climático

Temporalización

Primeira avaliación

1. O século XVIII en Europa ata 1789
2. A era das Revolucións liberais
3. A Revolución Industrial.
4. O Imperialismo no século XIX

Segunda avaliación

5. A Primeira Guerra Mundial e a Revolución Rusa.
6. A época de “Entreguerras” (1919-1945)
7. A Segunda Guerra Mundial
8. Un mundo dividido
9. Estabilización do capitalismo e illamento soviético.

Terceira avaliación

10. España a ditadura franquista (1939-1975)
11. Transición e democracia en España
12. O mundo actual
13. Globalización e revolución tecnolóxica.

Concreción dos estándares de aprendizaxe

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción
<p style="text-align: center;">P R I M E R A</p>	<p style="text-align: center;">Unidade 1. O século XVIII en Europa ata 1789</p>	<p>1.1 Establece, a través da análise de textos, a diferenza entre o Absolutismo e o Parlamentarismo.</p> <p>1.2. Distingue conceptos históricos como Antigo Réxime e Ilustración.</p> <p>1.3. Describe as características da cultura da Ilustración e as implicacións que ten nalgúns monarquías.</p>	<p>1.1.1. L... de París</p> <p>1.1.2. L...</p> <p>1.1.3. Le... civil de</p> <p>1.1.4. L... político Declaración de Amé...</p> <p>1.2.1. D...</p> <p>1.2.2. C... XVIII.</p> <p>1.2.3. Id... creceme...</p> <p>1.2.4. Ex... XVIII.</p> <p>1.2.5. A...</p> <p>1.2.6. C...</p> <p>1.3.1. máis in... postula...</p> <p>1.3.2. • a través</p>
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción

<p style="text-align: center;">P R I M E I R A</p>	<p style="text-align: center;">Unidade 1. O século XVIII en Europa ata 1789</p>	<p>1.4. Aprecia os avances científicos e a súa aplicación á vida diaria, e contextualiza o papel dos científicos na súa propia época.</p> <p>1.5. Comprende as implicacións do empirismo e o método científico nunha variedade de áreas.</p>	<p>pai Sarriá</p> <p>1.3.3. I político mapa hi</p> <p>1.3.4. A monarquía reforma</p> <p>1.4.1. C avances</p> <p>1.4.2. C neoclasi</p> <p>1.5. Inv do Ami avances manufac</p>
	<p style="text-align: center;">Unidade 2. A era das Revolucións liberais</p>	<p>2.1. Sopesa as razóns dos revolucionarios para actuar como o fixeron.</p>	<p>2.1.1. . cambios</p> <p>2.1.2. O centro c outros p</p>
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreto
<p style="text-align: center;">P R I M E I R A</p>	<p style="text-align: center;">Unidade 2. A era das Revolucións liberais</p>	<p>2.2. Recoñece, mediante a análise de fontes de diversas épocas, o valor destas non só como información senón tamén como evidencia para os/as historiadores/as.</p>	<p>2.1.3. Frances revoluci</p> <p>2.1.4. D e os seu</p> <p>2.1.5. Id Revoluc</p> <p>2.1.6. L co teste Revoluc sufriron</p> <p>2.2.1. A 1793, a</p>

		2.3. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas da primeira metade do século XIX, acudindo a explicacións causais, e sinala os proles e os contras.	Cidadanía Liberdade 2.2.2. A herdanza democrática 2.3.1. • Europa e o exército 2.3.2. D... polo Co
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreto
P R I M E R A	Unidade 2. A era das Revolucións liberais	2.4. Sintetiza como se desenvolveu a implantación dun Estado liberal en España.	de Vien Europa 2.3.3. Naciona 2.3.4. Id... onde s... comenta 2.3.5. I... revoluci 2.3.5. C... alemá e etapas d 2.3.6. independen 2.3.7. O na unha independen 2.4.1. EL... acontec... entre 18 2.4.2. A... e comer
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreto
P	Unidade 2. A era das Revolucións liberais		2.4.3. A... fusilame

		diferentes países de Europa, América e Asia, nas súas distintas escalas temporais e xeográficas.	3.1.8.Ex bancos do capit 3.2.1.U de med industri industri
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreto
P R I M E R A	Unidade 3. A Revolución Industrial.	3.3.Explica as consecuencias sociais da Revolución Industrial. 3.4.Especifica algunhas repercusións políticas como consecuencia dos cambios económicos en España.	cronoló 3.2.2. S industri metade desenv 3.3.1.U da indus 3.3.2. E represen sociais 3.3.3.Ex nas cida 3.3.4. I ludismo 3.3.5.D de diver 3.4.1 A as desar 3.4.2.In España 3.4.3.A galega a
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreto
P R I	Unidade 3. A Revolución Industrial.		3.4.3. L de indus na Espa

M E I R A		3.5. Elabora un eixe cronolóxico, diacrónico e sincrónico, cos principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX.	3.4.4. En industri 3.4.5. U territori do sécu 3.4.6. C identific analiza efectos co que p
	Unidade 4. O Imperialismo no século XIX	4.1. Explica razoadamente que o concepto imperialismo reflicte unha realidade que influirá na xeopolítica mundial e nas relacións económicas transnacionais.	4.1.1. O grandes 4.1.2. U gráficos
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreto
P R I M E I R A	Unidade 4. O Imperialismo no século XIX	4.2. Elabora discusións sobre eurocentrismo e a globalización.	4.1.3. R en Euro para co 4.1.4. R econom Segunda 4.1.5. D concent 4.1.6. S opinión coloniza 4.1.7. R esquem as poter 4.1.8. C Confere

			4.1.9. P que dist colonial 4.1.10.E nómicas nial.
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concre
P R I M E I R A		4.3. Comenta analiticamente cadros, esculturas e exemplos arquitectónicos da arte do século XIX. 4.4. Compara movementos artísticos europeos e asiáticos. 4.5. Elabora un eixe cronolóxico, diacrónico e sincrónico, cos principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX.	4.3.1. Co modern arquitec 4.3.2. An desde o realismo 4.3.3. An XIX: im 4.4.1. R da arte artistas 4.4.2. S asiática
	Unidade 5. A Primeira Guerra Mundial e a Revolución Rusa.	5.1. Sabe recoñecer cadeas e interconexións causais entre colonialismo, imperialismo e a Gran Guerra de 1914.	5.1.1. An da Prim 5.1.2. Di súas alia
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concre
S E G U	Unidade 5. A Primeira Guerra Mundial e a Revolución Rusa.	5.2. Diferenza os acontecementos dos procesos, nunha explicación histórica, da I Guerra Mundial.	5.1.3. • formaba confli 5.2.1. D de mov 1917 e a

<p style="text-align: center;">N D A</p>		<p>5.3. Analiza o novo mapa político de Europa.</p> <p>5.4. Describe a derrota de Alemaña desde a súa propia perspectiva e desde a dos aliados.</p> <p>5.5. Contrasta algunhas interpretacións do alcance da Revolución Rusa na súa época e na actualidade.</p>	<p>5.2.2. Valetagardar o movemento</p> <p>5.2.3. • Economía</p> <p>5.3.1. Territorio</p> <p>5.4.1. Organización do tratado</p> <p>5.5.1. • Revolución</p> <p>5.5.2. Efectos (1921) e</p> <p>5.5.3. Consecuencias</p> <p>5.5.4. A Primeira Guerra Mundial, 1917, tr</p>
<p style="text-align: center;">Avaliación</p>	<p style="text-align: center;">Contidos</p>	<p style="text-align: center;">Estándares de aprendizaxe</p>	<p style="text-align: center;">Concreto</p>
<p style="text-align: center;">S E G U N D A</p>	<p style="text-align: center;">Unidade 6. A época de “Entreguerras” (1919-1945)</p>	<p>6.1. Analiza interpretacións diversas de fontes históricas e historiográficas de distinta procedencia.</p> <p>6.2. Relaciona algunhas cuestións concretas do pasado co presente e as posibilidades do futuro, como o alcance das crises financeiras de 1929 e de 2008.</p> <p>6.3. Discute as circunstancias da loita polo sufraxio da muller.</p> <p>6.4. Explica diversos factores que fixeron posible o auxe dos fascismos en Europa.</p>	<p>6.1.1. • Estados Unidos utilizando imaxes</p> <p>6.2.1. Ex</p> <p>6.2.2. A bolsa de economía conclus</p> <p>6.2.3. • Deal a t</p> <p>6.2.4. E entre a c</p> <p>6.3.1. J. movemento cronolo</p>

			6.4.1.Ex do fasci 6.4.2. Id 6.4.3.Ex Alemañ nazismo
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe
S E G U N D A	Unidade 6. A época de “Entreguerras” (1919-1945)	6.5. Explica as principais reformas durante a II República española, e reaccións a elas. 6.6.Explica as causas da Guerra Civil española no contexto europeo e internacional.	6.4.4.Id cabo po 6.4.6.Id estalinis 6.4.5. F nazismo 6.5.1.A proclam 6.5.2.E Constitu 6.5.3. S Reform 6.5.4. A ás refor 6.5.5.C Segunda 6.6.1.C Guerra 6.6.2. A Guerra 6.6.3. E confli 6.6.5. A
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe
S E	Unidade 7.	7.1.Recoñece a xerarquía causal (diferente importancia dunhas causas ou outras segundo as narrativas).	7.1.1. Coñece e explica as causas remotas da Segunda Guerra Mundial

<p>G U N D A</p>	<p>A Segunda Guerra Mundial</p>	<p>7.2. Sitúa nun mapa as fases do conflito.</p> <p>7.3. Dá unha interpretación de por que rematou antes a guerra europea que a mundial.</p> <p>7.4. Elabora unha narrativa explicativa das causas e as consecuencias da II Guerra Mundial, a distintos niveis temporais e xeográficos.</p>	<p>7.1.2. Explica, a partir do mapa política exterior agresiva de Italia máis Alemaña.</p> <p>7.1.3. Enumera as alianzas que asinaron entre as potencias.</p> <p>7.1.3. Lectura e análise do texto “Pacto Xermano-Soviético”</p> <p>7.2.1. Traballa co mapa e elabora un síntese sobre como organizaban territorios conquistados; diferenza entre colaboracionistas e a “Resistencia”; importancia da batalla de Stalingrado e do desembarco de Normandía.</p> <p>7.2.2. Explica o termo “guerra total”.</p> <p>7.3.1. Traballa con un mapa sobre a Segunda Guerra no Pacífico e explica a importancia do ataque de “Pearl Harbour”.</p> <p>7.3.2. Busca información en internet sobre a derrota xaponesa e elabora un pequeno informe.</p> <p>7.4.1. Realiza un esquema no que indique as consecuencias demográficas, económicas e morais da guerra.</p> <p>7.4.2. Traballa con imaxes e describe as consecuencias da guerra a partir de fotografías e gráficos.</p>
---	--	---	---

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Conco
S E G U N D A	Unidade 7. A Segunda Guerra Mundial	<p>7.5. Recoñece a significación do Holocausto na historia mundial.</p>	<p>7.4.3. An... Guerra... Europa.</p> <p>7.4.4. B... e fai un... funcion...</p> <p>7.5.1. C... da Inter... concent...</p> <p>7.5.2... Nuremb...</p>
	Unidade 8. Un mundo dividido	<p>8.1. Utilizando fontes históricas e historiográficas, explica algúns dos conflitos enmarcados na época da Guerra Fría.</p>	<p>8.1.1. De... «Guerra...»</p> <p>8.1.2. E... textos de...</p> <p>8.1.3. B... de Vars...</p> <p>8.1.4. U... o bloqu...</p> <p>8.1.5. E... dun text...</p> <p>8.1.6. I... Guerra...</p>
	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreco
	Unidade 8. Un mundo dividido	<p>8.2. Describe as consecuencias da guerra de Vietnam.</p>	<p>8.2.1. Bu... de Vietn... actualid...</p> <p>8.2.1. A... lectura... J.F. Ker...</p> <p>8.3.1. E... esquem...</p>

		<p>8.3. Describe os feitos relevantes do proceso descolonizador.</p> <p>8.4. Distingue entre contextos diferentes do mesmo proceso, por exemplo, África subsahariana (anos 50 e 60) e a India (1947).</p>	<p>8.3.2. U etapas c coas me</p> <p>8.4.1. B Ho CH Lumum</p> <p>8.4.2. E a partir</p> <p>8.4.3. E Aliñado</p> <p>8.4.4. E neocolo</p>
	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreco
	<p>Unidade 9. Estabilización do capitalismo e illamento soviético.</p>	<p>9.1. Explica os avances dos réximes soviéticos e do "Welfare State" en Europa.</p>	<p>9.1.1. S capitalis</p> <p>9.1.2. S sistema capitalis</p> <p>9.1.3. T se foi ar Quince.</p> <p>9.1.4. E se finan</p> <p>9.1.5. A modelo consecu</p> <p>9.1.6. Tr se espal</p> <p>9.1.7. E</p> <p>9.1.8. B o realis estilo a intencio</p>

			9.2.1. P mullere
		9.2. Recoñece os cambios sociais derivados da incorporación da muller ao traballo asalariado.	
	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreco
	Unidade 9. Estabilización do capitalismo e illamento soviético.	9.3. Compara a crise enerxética de 1973 coa financeira de 2008.	9.2.2. E existent no traba 9.2.3. E de crista 9.3.1. E crise ec 9.3.2. A emprego diversos 9.3.3.Ex 2008. 9.3.4. A benestar a distrib sobre de 9.3.5. C da de 20
	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreco

	<p style="text-align: center;">Unidade 10. España a ditadura franquista (1939-1975)</p>	<p style="text-align: center;">10.1. Coñece a situación da posguerra e a represión en España, así como as fases da ditadura de Franco</p> <p style="text-align: center;">10.2. Discute como se entende en España e en Europa o concepto de memoria histórica.</p>	<p>10.1.1. M... totalitar...</p> <p>10.1.2. ... franquis...</p> <p>10.1.3. ... as súas... material...</p> <p>10.1.4. ... un infor... durante...</p> <p>10.1.5. ...</p> <p>10.1.6. ... económ... vida dos...</p> <p>10.1.7. E... republic... refuxiac...</p> <p>10.1.8. ... tanto no...</p> <p>10.1.9. ... franquis...</p> <p>10.1.10. ... sociais...</p> <p>10.1.11. ...</p>
	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreto

	<p>11.1. Compara interpretacións sobre a Transición española nos anos setenta do século XX e na actualidade.</p> <p>11.2. Enumera e describe algúns dos principais fitos que deron lugar ao cambio na sociedade española da transición: coroación de Xoán Carlos I, lei para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977, apertura de Cortes Constituíntes, aprobación da Constitución de 1978, primeiras eleccións xerais, creación do Estado das autonomías, etc.-</p>	<p>11.1.1. valoram transición</p> <p>11.2.1.A Franco.</p> <p>11.2.2. comenta</p> <p>11.2.3. desman</p> <p>11.2.4. reforma</p> <p>11.2.5. 1</p> <p>11.2.6. elección</p> <p>11.2.7. Constitu</p> <p>11.2.8. organiza o Estad</p>
	Contidos	Estándares de aprendizaxe
	<p>11. Transición e democracia en España</p>	<p>11.2.9. principa de Galic</p> <p>11.2.10. “Golpe</p> <p>11.2.11. cidadan papel na</p> <p>11. 3.1 grupos t de estre</p> <p>11.3.2. vítimas</p>

		<p>11.3. Analiza o problema do terrorismo en España durante esta etapa (ETA, GRAPO, Terra Lliure, etc.): a xénese e a historia das organizacións terroristas, a aparición dos primeiros movementos asociativos en defensa das vítimas, etc.</p>	
	<p>12. O mundo actual</p>	<p>12.1. Interpreta o renacemento e o declive das nacións no novo mapa político europeo desa época</p>	<p>12.1.1. A mundo</p> <p>12.1.2. A orde m internac xemelg</p> <p>12.1.3. cambios</p>
	<p>Contidos</p>	<p>Estándares de aprendizaxe</p>	<p>Concreto</p>
	<p>12. O mundo actual</p>	<p>12.2. Comprende os proles e contras do estado do benestar.</p> <p>12.3. Analiza aspectos políticos, económicos e culturais dos cambios producidos tralo colapso da URSS.</p>	<p>reestrutu</p> <p>12.2.1. estado c austerid</p> <p>12.3.1. acontec da URSS</p> <p>12.3.2. nas que</p> <p>12.3.3. e anali Alemañ</p> <p>12.3.4. internac</p> <p>12.4. Si Europea</p> <p>12.5. S Unión E</p>

			12. 6. E “Acordo 12.7. V pertenza
		12.4. Discute sobre a construción da Unión Europea e do seu futuro.	
	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreto
		13.1. Procura na prensa novas dalgún sector con relacións globalizadas, e elabora argumentos a favor e en contra.	13.1.1. D causas. 13.1.2. globaliz 13.1.3. da obser 13.1.4. o anális mapa da 13.1.5. os conf pobreza
	13. Globalización e revolución tecnolóxica.	13.2. Elabora discusións sobre o eurocentrismo e a globalización.	13.2.1. na Uni migrato escrito c 13.2.2. cales so desemp

	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreto
	13. Globalización e revolución tecnolóxica.	<p>13.3. Analiza algunhas ideas de progreso e retroceso na implantación das recentes tecnoloxías da información e da comunicación, a distintos niveis xeográficos.</p> <p>13.4. Crea contidos que inclúen recursos como textos, mapas e gráficos, para presentar algún aspecto conflictivo das condicións sociais do proceso de globalización.</p>	<p>13.3.1. M...</p> <p>actual.</p> <p>13.3.2. A...</p> <p>algúns p...</p> <p>tecnoló...</p> <p>13.3.3.</p> <p>internet</p> <p>identific</p> <p>13.4.1.</p> <p>despraz</p> <p>de orixe</p> <p>as cond</p> <p>acollido</p> <p>13.4.2.</p> <p>globaliz</p> <p>13.4.3. M...</p> <p>sinala a</p> <p>13.4.3.</p> <p>apareza</p> <p>medioar</p> <p>inmedia</p> <p>global,</p>

Procedementos e instrumentos de avaliación

Obxectivos

- ✓ Coñecer a situación de partida dos compoñentes que inciden no proceso no momento en que se propón a avaliación.
- ✓ Facilitar a formulación dun modelo de actuación adecuado ao contexto, en función dos datos anteriores.
- ✓ Seguir a evolución do desenvolvemento e aprendizaxe dos alumnos.
- ✓ Tomar as decisións necesarias para adecuar o deseño e desenvolvemento da nosa acción educadora ás necesidades e logros detectados nos alumnos nos seus procesos de aprendizaxe.

Estableceremos tres fases neste proceso de avaliación:

1. **Avaliación inicial**, ó principio do curso e ó comezo de cada unidade, que servirá para establecer o punto de partida mediante breves cuestionarios e preguntas moi concretas...
2. **Avaliación formativa**, que non se cualificará e se orientará ao establecemento de relacións, causas e efectos, á confección de mapas, comentario de imaxes, gráficos e textos. Ademais se farán propostas de mellora e unha orientación de como mellorar o rendemento.
3. **Avaliación sumativa** ó final do proceso, que si é necesario cualificar. Valorarase tanto o que o alumnado sabe, como o que sabe facer, tanto o que o alumnado traballa como o esforzo realizado e tanto o traballo na aula como fora dela.

Procedementos de avaliación

- ✓ Os relacionados coa localización, periodización e comprensión de conceptos.
- ✓ A relación entre fenómenos.
- ✓ Os que reflicten ou valoren a expresión do alumnado, a comprensión de mensaxes, a utilización crítica das fontes de información o seu alcance, a adaptación o seu vocabulario do aprendido.
- ✓ Desenvolvemento de diferentes habilidades (esquemmatizar, confeccionar croquis ou mapas conceptuais, resumir...)
- ✓ Desenvolvemento coas ferramentas dixitais postas á súa disposición

Tipos de probas para avaliación por competencias

- ✓ **De ensaio**: nas cales se plantexa unha situación novidosa ou orixinal, cuxa resolución dependerá do aprendido ata ese momento. Exemplo: xogos de simulación
- ✓ **Abertas**: elaboración de temas amplos, comentarios de textos, gráficos, series estatísticas, imaxes, mapas nos cales especificarase o que queremos que se inclúa, de forma que a súa corrección e puntuación poida ser a máis obxectiva posible. Evitaranse contestacións ó azar, darase tempo suficiente para a realización das probas e a fácil interpretación das instrucións e preguntas.

- ✓ **Pechadas:** definicións, evocación mediante texto incompleto, de correspondencia, asociación, de dúas alternativas, de selección múltiple...

A estas probas sempre seguirá a corrección na clase co alumnado para que este comprenda os fallos cometidos ou os aspectos que se deben mellorar e os ían superando.

Instrumentos de avaliación

- ✓ Probas escritas: como mínimo dúas por avaliación.
- ✓ Lista de control: tomarase nota das actividades escritas e cuestións orais de cada unidade que requiran traballo na casa. Asemade, valorarase a participación nas clases mediante a formulación de preguntas, plantexamento de dúbidas, corrección de exercicios, etc.
- ✓ Traballos: poderán presentarse de maneira oral o escrita, individuais o en pequeno grupo. Neles valorarase o espírito investigador, a planificación, elaboración e o aporte de ideas creativas, a limpeza, o coidado, a orde nos traballos e a súa entrega nos prazos que se determinen. Valorarase a realización dos traballos voluntarios que se proponían.

Ferramenta de avaliación	Peso na cualificación
- Probas escritas	80 %
-Lista de control	15 %
-Traballos	5 %

Ferramentas comúns para a avaliación competencial

Rúbrica para avaliar a redacción e presentación de traballos escritos e rúbrica para exposición oral de traballos utilizando recursos dixitais (presentacións).

Utilizaremos catro niveis de cualificación: excelente (4), moi ben (3), ben (2), regular (1).

Para avaliar a redacción e presentación de traballos escritos, utilizaranse os seguintes indicadores de logro: redacción, ortografía, extensión, contido, argumentación de ideas, presentación e limpeza, tempo de entrega.

Para avaliar a exposición oral de traballos utilizando recursos dixitais, utilizaranse os seguintes indicadores do logro: presentación formal valorando as diapositivas, e a expresión oral (non leída, fluída, interesante, creativa, vocabulario preciso...)

Á hora de cualificar as ferramentas utilizadas teranse en conta tamén os seguintes aspectos:

- ✓ Correcta exposición de contidos, utilización de léxico adecuado e claridade de conceptos.
- ✓ Capacidade de síntese e de relacionar os diferentes aspectos estudados.
- ✓ Correcta utilización da lingua escrita así como da ortografía.(penalizaranse tanto a defectuosa redacción como os faltas de ortografía . Penalizarase con 0,10 puntos cada erro ortográfico).

- ✓ Capacidade de analizar e comentar documentos de análises (gráficas, táboas estatísticas, mapas, fotografías etc.) e de relacionalos correctamente cos temas estudados, extraendo a información que axude a comprendelos.
- ✓ Progreso na aprendizaxe dos contidos propostos, medido fundamentalmente nas probas escritas.
- ✓ Capacidade para o dominio e progreso na utilización das ferramentas dixitais postas ao seu alcance

Peso das ferramentas de avaliación na cualificación (Por trimestre):

A cualificación de cada avaliación será o resultado de ter superado as probas escritas máis o traballo persoal. Haberá a lo menos dous exames por avaliación que representan o 80% da nota. Recollerá os contidos tratados a través de exercicios prácticos, teóricos e vocabulario específico. O 20% restante obterase do traballo e esforzo persoal do alumnado tanto na casa como na aula, segundo o reflicte a táboa anterior (traballos, comentarios de textos, fotografías, mapas, gráficos, series estatísticas etc.).

O alumnado que non acade como mínimo un 3,5, en cada un dos controis, deberá recuperar os contidos dos mesmos no seguinte control. A cualificación ponderarase en función da cantidade de materia acumulada sen recuperar. Así, o segundo exame terá un valor dobre ao primeiro, o terceiro exame un valor triplo ao primeiro e así sucesivamente. Desta forma cada exame realizado suporá unha recuperación da materia anterior.

Nas probas escritas estableceranse cualificacións diferenciadas en función das cuestións plantexadas, sendo algunhas delas obrigatorias. Non realizar as cuestións obrigatorias, implicará a non corrección do exame e polo tanto unha cualificación negativa. Copiar nunha proba escrita implicará a anulación de dita proba e a súa cualificación será de cero. Esta proba fará media ponderada ou aritmética (segundo a circunstancia) coa nota da proba anterior. Incurrir unha segunda vez nesta falta grave, conlevará a perda da avaliación continua e polo tanto a obrigatoriedade de presentarse a unha proba final en xuño na que entrarán todos os contidos da asignatura.

Se os exames non se aproban, para subir nota co traballo persoal, cómpre que o alumnado acadase un 3,5 en cada un deles.

A cualificación final obterase realizando a media ponderada das cualificacións parciais e tendo en conta os seus pesos indicados na táboa anterior; se a media é igual ou superior a 5 puntos, considerarase avaliación positiva e polo tanto obxectivos acadados.

Crterios de cualificación na avaliación ordinaria

Unha vez rematado o período regular, o alumnado que acade cualificación positiva nos tres trimestres, terá superado o curso. A súa cualificación final na avaliación ordinaria será o resultado da media aritmética das notas obtidas nas tres avaliacións.

O alumnado que non teña superado algunha ou ningunha das tres avaliacións, durante o período comprendido entre o final da 3ª avaliación e a avaliación final, para poder recuperar o(s) trimestre(s) suspenso(s) deberá realizar actividades de reforzo (comentarios de texto e confección dun vocabulario histórico dos ss. XIX e XX) que contarán un 20% da nota obtida, así como unha proba escrita na que entrarán os contidos do(s) trimestre(s) suspenso(s), e que contará un 80% da nota. No caso de non recuperar algún trimestre considerarase a materia suspensa e, polo tanto, quedará pendente para o seguinte curso.

O alumnado que teña as tres avaliacións aprobadas, durante o período comprendido entre

o final do 3º trimestre e a avaliación final, poderá realizar actividades de ampliación (traballos monográficos de investigación) mediante os que poderá aumentar até un 1 punto a súa nota na cualificación da avaliación final.

O alumnado pode perder o dereito a avaliación continúa cando haxa un abandono da asignatura. Considerase “abandono” cando concurren as circunstancias seguintes:

- Non asistir a clase de maneira regular o faltar a clase (sen xustificación) o dobre de días que a materia ten por semana, sendo estas faltas computables para todo o ano e non para o trimestre.
 - Cando non haxa un traballo continuado, tanto na clase como na casa, cando se amosen actitudes negativas fronte a materia o cara o profesorado....
- Este alumnado terá dereito a facer unha proba final de toda a materia en xuño.

Recuperación da materia pendente de 3º ESO

O alumnado que promocionou de terceiro a cuarto de ESO sen ter superado a asignatura, traballará pola súa conta os contidos e fixaránse titorías para resolver dúbidas nas horas dispoñibles dentro do horario do alumnado como do profesorado. Tamén poderán utilizarse as TIC (aula virtual, correo electrónico, conexións online)

Dividirase a materia (soamente cos contidos desenvolvidos no curso anterior) en dúas partes e haberá unha proba escrita de cada parte. Se no primeiro parcial non se acadan 4 os contidos deste parcial entrarán na proba seguinte e esta valerá o dobre usándose a media ponderada.

Concrecións metodolóxicas

Cada unidade didáctica vai constar dunhas actividades nas que están incluídas os seguintes pasos: observar, describir, deducir, explicar e obter conclusións. Estas actividades virán acompañadas dos obxectivos que se perseguen, dos contidos mínimos e das actitudes, valores e destrezas a desenvolver no alumnado.

As actividades programadas implican ó profesorado, ó alumnado e ós contidos. Ditos contidos agrúpanse do xeito seguinte:

1. **Actividades iniciais:** presentan os contidos e o alumnado expresa todo o que sabe, de tal maneira que sexa consciente do que sabe e valorará mellor máis tarde o seu aprendizaxe. Utilizaranse cuestións, preguntas orais e escritas, comentarios de imaxes, etc.
2. **Actividades de reestruturación dos contidos,** mediante problemas, comentarios, exercicios, informacións ó fin de que o alumnado modifique ou amplíe as súas ideas iniciais con unha base rigorosa e racional, abandonando as incorrectas.
3. **Actividades de aplicación dos novos coñecementos a outras circunstancias.**
4. **Actividades de revisión e síntese** que permitan unha visión globalizadora da unidade e permiten ver o grao de progreso dende o punto inicial.

Empregaranse diferentes métodos didácticos alternativa o simultaneamente para acadar unha ensinanza activa:

- ✓ Postas en común e debates abertos coordinados e animados polo profesorado.
- ✓ Traballos prácticos sobre temas programados.
- ✓ Traballos individualizados que fomenten a reflexión persoal e a actitude crítica.
- ✓ Metodoloxía expositiva, tanto para o inicio dos temas, como para destacar ideas fundamentais, solucionar dúbidas ou para realizar recapitulacións e integrar coñecementos. A información sobre contidos teóricos será apoiada con medios audiovisuais naqueles momentos que se considere oportuno.
- ✓ Método interrogativo, para animar a participación do alumnado, tanto no subgrupo, como no gran grupo.

O mesmo tempo intentarase prestar especial atención ós intereses, propósitos e aptitudes individuais do alumnado sen menoscabo do cumprimento dos obxectivos formativos propostos.

A metodoloxía didáctica a aplicar queda sintetizada e concretada da seguinte forma:

- ✓ Partiremos do nivel de desenvolvemento do alumno, o que significa considerar tanto as súas capacidades como os seus coñecementos previos.
- ✓ Orientaremos a nosa acción a estimular no alumno a capacidade de aprender a aprender.
- ✓ Promoveremos a adquisición de aprendizaxes funcionais e significativos.
- ✓ Buscaremos formas de adaptación na axuda pedagóxica ás diferentes necesidades do alumnado.
- ✓ Impulsaremos un estilo de avaliación que sirva como punto de referencia á nosa actuación pedagóxica, que proporcione ao alumno información sobre o seu proceso de aprendizaxe e permita a participación do alumno no mesmo a través da autoavaliación e a coavaliación.
- ✓ Fomentaremos o desenvolvemento da capacidade de socialización e de autonomía do alumnado.

Os contidos da área preséntanse organizados en conxuntos temáticos de carácter analítico e disciplinar. No entanto, estes conxuntos integraranse no aula a través de unidades didácticas que favorecerán a materialización do principio de inter e intradisciplinariedade por medio de procedementos talles como:

- Indagación e investigación a través de hipótese e conxecturas, observación e recollida de datos, organización e análise dos datos, confrontación das hipóteses, interpretación, conclusións e comunicación das mesmas.
- Tratamento da información grazas á recollida e rexistro de datos, análise crítica das informacións, a inferencia e o contraste, etc.
- A explicación multicausal coa comprensión e a análise dos numerosos factores causais que interveñen na determinación dos fenómenos sociais e humanos.

O desenvolvemento da área desde unha perspectiva inter e intradisciplinar tamén levará a cabo a través de actitudes, e valores como o rigor e a curiosidade científica, a conservación e valoración do patrimonio, tanto natural e medioambiental como artístico, cultural, institucional e histórico e a tolerancia respecto das ideas, opinións e crenzas doutras persoas e sociedades, a

valoración e defensa da paz mundial e da sociedade democrática, a responsabilidade fronte aos problemas colectivos e o sentido da solidariedade.

Materiais e recursos didácticos

Os materiais utilizados serán:

- Contidos dixitais das editoriais incluídas no proxecto E-dixgal que se inicia no centro no presente curso. Realizarase unha selección de material que conformará o libro dixital do alumno.
- O caderno da clase
- Material cartográfico
- Material impreso

● BACHARELATO

As programacións didácticas de Bacharelato, fundamentase na Lei Orgánica para a Mellora da Calidade Educativa (LOMCE) e no DECRETO 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia.

OBXECTIVOS DA AREA PARA O BACHARELATO

- a) Exercer a cidadanía democrática, desde unha perspectiva global, e adquirir unha conciencia cívica responsable, inspirada polos valores da Constitución española e do Estatuto de autonomía de Galicia, así como polos dereitos humanos, que fomente a corresponsabilidade na construción dunha sociedade xusta e equitativa e favoreza a sustentabilidade.
- b) Consolidar unha madureza persoal e social que lle permita actuar de forma responsable e autónoma e desenvolver o seu espírito crítico. Ser quen de prever e resolver pacificamente os conflitos persoais, familiares e sociais.
- c) Fomentar a igualdade efectiva de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres, analizar e valorar criticamente as desigualdades e discriminacións existentes e, en particular, a violencia contra a muller, e impulsar a igualdade real e a non discriminación das persoas por calquera condición ou circunstancia persoal ou social, con atención especial ás persoas con discapacidade.
- d) Afianzar os hábitos de lectura, estudo e disciplina, como condicións necesarias para o eficaz aproveitamento da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.
- e) Dominar, tanto na súa expresión oral como na escrita, a lingua galega e a lingua castelá.
- f) Utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información e da comunicación.
- h) Coñecer e valorar criticamente as realidades do mundo contemporáneo, os seus antecedentes históricos e os principais factores da súa evolución. Participar de xeito solidario no desenvolvemento e na mellora do seu contorno social.
- i) Acceder aos coñecementos científicos e tecnolóxicos fundamentais, e dominar as habilidades básicas propias da modalidade elixida.
- l) Comprender os elementos e os procedementos fundamentais da investigación e dos métodos científicos. Coñecer e valorar de forma crítica a contribución da ciencia e da tecnoloxía ao cambio das condicións de vida, así como afianzar a sensibilidade e o respecto cara ao medio ambiente e a ordenación sustentable do territorio, con especial referencia ao territorio galego.
- m) Afianzar o espírito emprendedor con actitudes de creatividade, flexibilidade, iniciativa, traballo en equipo, confianza nun mesmo e sentido crítico.
- n) Desenvolver a sensibilidade artística e literaria, así como o criterio estético, como fontes de formación e enriquecemento cultural.

A materia é rica en achegas ao coñecemento competencial.

As competencias clave sociais e cívicas, e as de conciencia e expresións culturais reciben un tratamento moi específico relacionado cos contidos que son propios de Historia, da Xeografía e da Arte.

Competencias Sociais e cívicas	Educación cívica e constitucional	<ul style="list-style-type: none"> - Coñecer as actividades humanas, adquirir unha idea da realidade histórica a partir de distintas fontes, e identificar as implicacións que ten vivir nun Estado social e democrático de dereito referendado por unha constitución. - Aplicar dereitos e deberes da convivencia cidadá no contexto da escola.
	Relación cos demais	<ul style="list-style-type: none"> - Desenvolver capacidade de diálogo cos demais en situacións de convivencia e traballo e para a resolución de conflitos. - Mostrar dispoñibilidade para a participación activa en ámbitos de participación establecidos. - Recoñecer riqueza na diversidade de opinións e ideas.
	Compromiso social	<ul style="list-style-type: none"> - Aprender a comportarse desde o coñecemento dos distintos valores. - Concibir unha escala de valores propia e actuar conforme a ela. - Evidenciar preocupación polos máis desfavorecidos e respecto aos distintos ritmos e potencialidades. - Involucrarse ou promover accións cun fin social.
Conciencia e expresións culturais	Respecto polas manifestacións culturais propias e alleas	<ul style="list-style-type: none"> - Mostrar respecto cara ao patrimonio cultural mundial nas súas distintas vertentes (artístico-literaria, etnográfica, científico-técnica...), e cara ás persoas que contribuíron ao seu desenvolvemento. - Valorar a interculturalidade como unha fonte de riqueza persoal e cultural. - Apreciar os valores culturais do patrimonio natural e da evolución do pensamento científico.

	Expresión cultural e artística	<ul style="list-style-type: none"> - Expresar sentimentos e emocións desde códigos artísticos. - Apreciar a beleza das expresións artísticas e das manifestacións de creatividade e gusto pala estética no ámbito cotián. - Elaborar traballos e presentacións con sentido estético.
--	--------------------------------	---

Ademais, as competencias lingüística, dixital e de aprender a aprender están presentes de maneira constante na súa vertente máis instrumental e deben impregnar todo o que sexa posible o desenvolvemento curricular da materia.

Comunicación lingüística	Comprensión:oral e escrita	<ul style="list-style-type: none"> -Comprender o sentido dos textos orais e escritos. -Manter unha actitude favorable cara á lectura.
	Expresión: oral e escrita	<ul style="list-style-type: none"> -Correcta, adecuada e coherente. -Utilizar vocabulario preciso e específico da Historia.
	Normas de comunicación	-Respectar a quenda de palabra, escoitar a outros interlocutores
	Comunicación en galego e en castelá	<ul style="list-style-type: none"> -Utilizar os coñecementos das dúas linguas par buscar información e ler textos en calquera situación. -Producir textos escritos utilizando as linguas e con rigor histórico.
Competencia dixital	Tecnoloxías de información	<ul style="list-style-type: none"> -Empregar distintas fontes para a busca de información. -Seleccionar o uso das distintas fontes segundo a súa fiabilidade.
	Comunicación audiovisual	<ul style="list-style-type: none"> -Utilizar distintas canles de comunicación para transmitir informacións diversas. -Comprender as mensaxes que veñen dos medios de comunicación.
	Utilización de ferramentas	-Manexar ferramentas dixitais para a construción de coñecemento.

	dixitais	-Actualizar o uso das novas tecnoloxías para mellorar o traballo e facilitar a vida diaria. -Aplicar criterios éticos no uso das tecnoloxías
Aprender a aprender	Ferramentas para estimular o pensamento creativo	- Aplicar estratexias para a mellora do pensamento creativo, crítico, emocional, interdependente... - Desenvolver estratexias que favorezan a comprensión rigorosa dos contidos
	Planificación e avaliación da aprendizaxe	- Planificar os recursos necesarios e os pasos que hai que realizar no proceso de aprendizaxe. - Seguir os pasos establecidos e tomar decisións sobre os pasos seguintes en función dos resultados intermedios. - Avaliar a consecución de obxectivos de aprendizaxe. - Tomar conciencia dos procesos de aprendizaxe.

O traballo competencial matemático e en ciencias e tecnoloxía trátase de xeito puntual.

Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía	Manexo de elementos matemáticos	- Coñecer e utilizar os elementos matemáticos básicos: operacións, magnitudes, porcentaxes, proporcións, formas xeométricas, criterios de medición e codificación numérica, etc. - Comprender e interpretar a información presentada en formato gráfico.
	Razoamento lóxico	Organizar a información utilizando procedementos matemáticos. Aplicar estratexias de resolución de problemas a situacións da vida cotiá.
	A ciencia no día a día	-Recoñecer a importancia da ciencia. -Aplicar métodos científicos rigorosos para mellorar a comprensión da realidade circundante.

A competencia clave de sentido de iniciativa e espírito emprendedor debe estar moi presente nas vertentes máis actitudinais e competenciais da materia.

Sentido de iniciativa e espírito emprendedor	Autonomía persoal	<ul style="list-style-type: none"> - Optimizar recursos persoais apoiándose nas fortalezas propias. - Asumir as responsabilidades encomendadas e dar conta delas. - Ser constante no traballo superando as dificultades.
	Creatividade	<ul style="list-style-type: none"> - Xerar novas e diverxentes posibilidades desde coñecementos previos do tema. - Encontrar posibilidades no ámbito que outros non aprecian.
	Emprendemento	<ul style="list-style-type: none"> - Optimizar o uso de recursos materiais e persoais para a consecución de obxectivos. - Mostrar iniciativa persoal para iniciar ou promover accións novas. - Asumir riscos no desenvolvemento das tarefas ou dos proxectos. - Actuar con responsabilidade social e sentido ético no traballo.

Fomento da Lectura. Comprensión lectora

- ✓ Afianzar o hábito de lectura e potenciar o gusto pola lectura e as habilidades de lectoescritura desde a certeza que son o pilar de calquera aprendizaxe significativa.
- ✓ Sumar e coordinar os esforzos das distintas áreas curriculares e das familias para facer posible o citado propósito.
- ✓ Realizar lecturas críticas de textos diversos e complexos.
- ✓ Crear ambientes que favorezan o desexo de ler e axuden a concebir a lectura como unha actividade prazenteira.
- ✓ Recoñecer os trazos centrais (comunicativos, léxicos, de estilo) de diversos tipos de texto, así como a súa intención comunicativa principal (convencer, explicar, argumentar...)
- ✓ Comprender e valorar criticamente textos complexos dos ámbitos científico, técnico, académico, legal, humanístico, etc.
- ✓ Estimular a elaboración propia de textos a través da lectura comprensiva de modelos, así como o interese por compartir e comentar estas creacións individuais.
- ✓ Promover a sensibilidade, a imaxinación, a creatividade e as habilidades críticas e interpretativas desde enfoques individuais que partan dun diálogo aberto coas obras e cos outros lectores.

Para promover a lectura teranse en conta os seguintes eixes de actuación:

- ✓ querer ler : incentivar a motivación para favorecer hábitos constantes e autónomos de lectura.
- ✓ saber ler : desenvolver aptitudes lectoras, especialmente a vertente crítica e interpretativa.
- ✓ poder ler: Xerar ambientes propicios á lectura que permitan interiorizar os dous puntos anteriores

Dende o departamento non prograremos lecturas obrigatorias, simplemente faremos recomendacións puntuais ao carón dos temas desenvolto. As lecturas obrigatorias en lingua galega e castelá ofrecen un amplo abano para promover a lectura. Non obstante, trataremos de insistir no uso da lectura como un instrumento que o alumnado pode empregar para favorecer o autoconecemento, a reflexión sobre a súa redonda social e, de forma moi especial, como unha ferramenta imprescindible á hora de desenvolver as súas inclinacións académicas ou laborais. Así mesmo, incidiremos na dimensión lúdica que a lectura posúe.

Expresión Oral e Escrita

O desenvolvemento da Expresión Oral e Escrita, en canto eixe transversal educativo, ten como finalidade o desenvolvemento das destrezas básicas no uso da lingua: escoiar, falar ler e escribir, de forma integrada. A adquisición destas destrezas comunicativas só pode conseguirse a través da lectura e audición de distintas clases de textos, da súa comprensión e da reflexión sobre eles, tendo presente que esta non debe organizarse arredor de saberes disciplinares estancos e descontextualizados que prolongan a separación entre a reflexión lingüística e o uso da lingua.

Os estándares de avaliación e os indicadores de logro que avalían a aprendizaxe do alumnado avaliarán ou valorarán tamén elementos da expresión oral e escrita do alumnado como parte integrante da aprendizaxe do alumnado.

Neste sentido, a realización de debates, exposicións, diálogos será clave para o posterior desenvolvemento académico, laboral e persoal do alumnado. Tamén deberemos asegurarnos de que o alumnado asimilou as principais tipoloxías textuais de uso común e que sabe empregalas eficazmente en diferentes contextos académicos, laborais e sociais.

Tecnoloxías da información e a comunicación. comunicación audiovisual.

No caso do Bacharelato o dominio das TIC adquire unha especial relevancia ao constituír un instrumento que o alumnado deberá manexar con soltura nos diferentes contextos académicos, laborais e sociais propios da vida adulta.

Por todo isto, para estruturar adecuadamente o traballo educativo das TIC no Bacharelato afrontaremos este novo reto educativo a partir destes tres obxectivos:

- a) Traballar a adquisición das habilidades e destrezas primaria relacionadas coas ferramentas informáticas.
- b) Potenciar o uso social, académico e laboral destas ferramentas en diferentes contextos e con diferentes fins ou obxectivos.
- c) Desenvolver a propia tarefa educativa e ampliar coñecementos de forma autónoma a través do uso dos novos medios e ferramentas que achegan as TIC.

O primeiro destes tres obxectivos sería de carácter instrumental. O alumnado aprenderá a manexar as redondas informáticas e, moi especialmente, as ferramentas e sistemas informáticos máis habituais: procesadores de texto, sistemas operativos, follas de cálculo, bases de datos, programas de presentacións...

O segundo obxectivo centrarase no uso académico, laboral e social que podemos darlles ás diferentes ferramentas e redondas informáticas que aprendemos a utilizar no punto anterior. Esta tarefa englobaría tarefas diversas: realizar unha presentación oral empregando Powerpoint ou outros programas de presentacións, elaborar traballos académicos empregando procesadores de texto, realizar gráficos cunha folla de cálculo Excel cun fin previamente establecido, etc.

Un terceiro obxectivo, e non menos ambicioso, centraríase na transformación dos procesos de aprendizaxe a partir do uso das novas ferramentas e realidades tecnolóxicas. Non se trataría polo tanto, unicamente, de introducir cambios menores ou puntuais nas actividades formativas senón de iniciar a capacitación do alumnado na aplicación dos coñecementos e competencias básicas que vaia adquirindo na redonda das TIC.

O fin que perseguiríamos con este último obxectivo centraríase en desenvolver a capacidade do alumnado para realizar investigacións, analizar os seus coñecementos e adquirir novos saberes ao longo da súa vida adulta a través do uso das TIC.

Igualmente, xa no ámbito da comunicación audiovisual, tamén aspiramos a que o alumnado se aproxime aos medios de comunicación de forma crítica. Analizando a información que constantemente lle chega desde os mass-media de forma autónoma e posibilitando con isto o seu desenvolvemento como cidadán e consumidor responsable.

Emprendemento

O desenvolvemento do emprendemento céntrase no desenvolvemento de cinco dimensións ou capacidades do alumnado:

1. Dimensión da interacción social. Somos seres en relación, en comunicación con outros. Ningún proxecto de emprendizaxe ten sentido en solitario, a rede de persoas e contactos con clientes, provedores e outros profesionais é esencial. A cooperación con outros en proxectos de talento compartido multiplica os resultados.

2. Dimensión da motivación e a forza interior. A motivación de logro, as emocións proactivas, as crenzas positivas, a realización persoal, o desenvolvemento dos propios talentos e a autonomía persoal son esenciais para a emprendizaxe, para saír da zona de confort e enfrontar os retos con ilusión e valentía.

3. Dimensión da mellora-innovación. A creatividade é unha ferramenta básica no emprendedor, a capacidade de satisfacer novas necesidades, mellorar procesos e achegar valor. Isto implica apertura e curiosidade, perseverancia, imaxinación e tamén rigor.

4. Dimensión ético-humanista.. O emprendedor/a necesita unha ética como principio persoal e tamén como estratexia a longo prazo da sostibilidade do seu negocio, construíndo relacións de confianza cos seus clientes.

5. Dimensión simbólico-comunicativa. A capacidade de expresar as ideas en varios formatos comunicativos como debuxos, mapas, narracións, formas de falar tanto verbal como non verbal, é fundamental para a emprendizaxe,

Educación cívica e constitucional

A Educación cívica e constitucional contribúe a desenvolver a adquisición de habilidades e virtudes cívicas para exercer a cidadanía democrática, desenvolvendo o coñecemento da nosas institucións e do noso ordenamento xurídico básico e favorecendo a convivencia en sociedade.

Pretende o desenvolvemento do alumnado como persoas dignas e íntegras, o que esixe reforzar a autonomía, a autoestima e o afán de superación, e favorecer o espírito crítico para axudar á construción de proxectos persoais de vida. Tamén se contribúe a mellorar as relacións interpersoais na medida que a educación cívica e constitucional favorece a utilización sistemática do diálogo. Para isto, e propoñen actividades que favorecen a convivencia, a participación, ao coñecemento da diversidade e das situacións de discriminación e inxustiza, que deben permitir consolidar as virtudes cívicas necesarias para unha sociedade democrática.

Así mesmo, constríbúese a adquirir o coñecemento dos fundamentos e os modos de organización das sociedades democráticas, a valorar positivamente a conquista dos dereitos humanos e a rexeitar os conflitos entre os grupos humanos e as situacións de inxustiza.

A identificación dos deberes cidadáns e a asunción e exercicio de hábitos e virtudes cívicas adecuadas á súa idade na redonda escolar e social, permitirá que os futuros cidadáns se inicien na construción de sociedades máis cohesionadas, libres, prósperas, equitativas e xustas.

A educación cívica e constitucional propón, ademais, o estímulo das virtudes e habilidades sociais, o impulso do traballo en equipo, a participación e o uso sistemático da argumentación, que require o desenvolvemento dun pensamento propio. A síntese das ideas

propias e alleas, a presentación razoada do propio criterio e a confrontación ordenada e crítica de coñecemento, información e opinión favorecen tamén as aprendizaxes posteriores.

Por último, desde a Educación cívica e constitucional, no ámbito das ensinanzas do Bacharelato, prestaráselles unha especial atención ás diferentes situacións de conflito, dilemas éticos, problemas morais... que previsiblemente o alumnado deberá afrontar na súa xa próxima vida adulta. Desenvolveremos esta tarefa mediante simulacións ou xogos de rol, analizando situacións da vida real extraídas dos medios de comunicación, reflexionando sobre dilemas morais propios do ámbito da vida laboral, empresarial ou social...

Medidas de atención á diversidade.

No bacharelato a atención a diversidade, hai que enténdelo referido, fundamentalmente, ao da diversidade de intereses e motivacións, máis que á de capacidades.

Pois, ben, o tratamento da diversidade de intereses cabe programalo, esencialmente, na realización de exercicios e traballos de execución autónoma, mediante o recurso a bibliografía e videografía diversa.

Exercicios e traballos que:

- son, nalgúns casos, voluntarios
- poden ser susceptibles, nuns casos, de aplicarse a distintos contidos, de libre elección; noutros casos, de dar cabida a diferentes recursos expresivos (textuais, icónicos, gráficos, etc.).
- poden permitir, en determinados casos, reforzar, segundo as necesidades de cada un, destrezas ou coñecementos propios de niveis anteriores..) ou ben profundar ou ampliar contidos do nivel en curso.

O libros de texto, ofrecen os recursos básicos para que se poidan desenvolver diferentes estratexias de ensino co obxecto de facilitar as aprendizaxes dos alumnos e as alumnas en función das súas necesidades concretas. Así mesmo, nas guías de recursos didácticos que a editorial ten para o profesorado inclúense numerosas actividades de reforzo e de ampliación para cada unha das epígrafes dos temas que conforman o currículo.

Historia de España de segundo curso de bacharelato pretende ofrecer unha visión de conxunto dos procesos históricos fundamentais dos territorios que configuran o actual Estado español, prestando, cando cumpra, unha especial atención a Galicia, pero sen esquecer por iso a súa pluralidade interna e a súa pertenza a outros ámbitos máis amplos, coma o europeo e o iberoamericano. Neste sentido, a materia recolle, na análise dos procesos históricos, tanto os aspectos compartidos como os diferenciais.

Concibida como materia común para todas as modalidades de bacharelato, ofrécelles aos alumnos e ás alumnas que chegan á vida adulta a posibilidade de coñeceren a historia de España de xeito continuo e sistemático. Na distribución cronolóxica dos contidos outórgaselle unha maior importancia ao coñecemento da historia contemporánea, sen renunciar por iso aos referidos ás etapas anteriores, pois en grande medida a pluralidade da España actual só é comprensible se nos remontamos a procesos e feitos que teñen a súa orixe nun pasado remoto. Deste xeito, dedícase un primeiro bloque aos comezos da nosa historia, desde os primeiros humanos á monarquía visigoda; o segundo refírese á Idade Media, desde a conquista musulmá da Península; os dous seguintes estudan a Idade Moderna, ata as vésperas da Revolución Francesa; e os oito restantes a Idade Contemporánea.

No tratamento dos temas sempre haberá uns contidos comúns que son a base do método histórico: traballo con fontes históricas ou historiográficas e a utilización do tempo histórico a través da utilización de liñas do tempo.

A través do estudo da Historia de España, o alumnado deberá adquirir determinados valores e hábitos de comportamento, como a actitude crítica cara ás fontes, o recoñecemento da diversidade de España ou a valoración do patrimonio cultural e histórico recibido. Así mesmo, tal estudo deberá contribuír a fomentar unha especial sensibilidade cara á sociedade do presente e a súa problemática, que anime a adoptar unha actitude responsable e solidaria coa defensa da liberdade, a igualdade de entre homes e mulleres, os dereitos humanos, a non discriminación e os valores democráticos.

Relación entre os estándares de aprendizaxe e as competencias básicas

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
<p>Procura información de interese (en libros e internet) sobre a importancia cultural e artística dun personaxe historicamente salientable, un feito ou un proceso histórico, e elabora unha breve exposición.</p>	<p>CCL CD CAA CSC CSIEE CCEC</p>
<p>Representa unha liña do tempo situando nunha ringleira os principais acontecementos relativos a determinados feitos ou procesos históricos.</p>	<p>CCL CAA CSC</p>
<p>Responde a cuestións propostas a partir de fontes históricas e historiográficas.</p>	<p>CMCCT CAA CSC</p>
<p>Distingue o carácter das fontes históricas non só como información, senón tamén como proba para responder ás preguntas que se formulan os/as historiadores/as.</p>	<p>CMCCT CAA CSC</p>
<p>Explica as diferenzas entre a economía e a organización social do Paleolítico e do Neolítico, e as causas do cambio.</p>	<p>CCL CCS</p>
<p>Identifica as diferenzas entre unha imaxe de pintura cantábrica e outra de pintura levantina.</p>	<p>CCEC</p>
<p>Describe os avances no coñecemento das técnicas metalúrxicas e explica as súas repercusións.</p>	<p>CCL CMCCT CSC</p>
<p>Resume as características principais do reino de Tartesos e cita as fontes históricas para o seu coñecemento.</p>	<p>CCL CAA CSC</p>

Explica o diferente nivel de desenvolvemento das áreas celta e ibérica en vésperas da conquista romana en relación coa influencia recibida dos indoeuropeos, o reino de Tartesos e os colonizadores fenicios e gregos.	CCL CSC CCEC
Debuxa un mapa esquemático da Península Ibérica e delimita nel as áreas ibérica e celta.	CAA CSC
Define o concepto de romanización e describe os medios empregados para levala a cabo.	CCL CSC CCEC
Compara o ritmo e grao de romanización dos territorios peninsulares.	CCL CSC CCEC
Resume as características da monarquía visigoda e explica por que alcanzou tanto poder a igrexa e a nobreza.	CCL CSC
Procura información de interese (en libros e internet) sobre o mantemento cultural e artístico do legado romano na España actual, e elabora unha breve exposición.	CCL CD CAA CSIEE CCEC
Representa unha liña do tempo desde 250 a.C. ata 711 d.C., e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
Partindo de fontes historiográficas, responde a cuestións ou situacións.	CCL CSC
Explica as causas da invasión musulmá e da súa rápida ocupación da Península.	CCL CSC
Explica as causas da invasión musulmá e da súa rápida ocupación da Península.	CCL CSC

Representa unha liña do tempo desde 711 ata 1474 e sitúa nunha ringleira os principais acontecementos relativos a Al-Andalus e noutra os relativos aos reinos cristiáns.	CMCCT CAA CSC
Describe a evolución política de Al-Andalus.	CCL CSC
Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Resume os cambios económicos, sociais e culturais introducidos polos musul-máns en Al-Andalus.	CCL CSC CCEC
Describe as grandes etapas e as causas xerais que conducen ao mapa político da Península Ibérica ao remate da Idade Media.	CCL CSC
Explica a orixe das Cortes nos reinos cristiáns e as súas principais funcións.	CCL CSC
Compara a organización política da coroa de Castela a de Aragón e o reino de Navarra ao remate da Idade Media.	CSC
Comenta o ámbito territorial e as características de cada sistema de repoboación, así como as súas causas e as súas consecuencias.	CCL CSC
Describe as grandes fases da evolución económica dos territorios cristiáns durante a Idade Media.	CCL CAA CSC
Explica a orixe e as características do réxime señorial e a sociedade estamental no ámbito cristián.	CCL CMCCT CSC
Describe o labor dos centros de tradución.	CCL CSC CCEC

Procura información de interese (en libros e internet) sobre a importancia cul-tural e artística do Camiño de Santiago, e elabora unha breve exposición.	CCL CD CAA CSEE CCEC
Define o concepto de unión dinástica aplicado a Castela e Aragón en tempos dos Reis Católicos e describe as características do novo Estado.	CCL CSC
Explica as causas e as consecuencias dos feitos máis relevantes de 1492.	CCL CSC
Analiza as relacións dos Reis Católicos con Portugal e os obxectivos que perseguían.	CCL CAA CSC
Compara os imperios territoriais de Carlos I e de Filipe II, e explica os problemas que provocaron.	CCL CAA CSC
Explica a expansión colonial en América e no Pacífico durante o século XVI.	CCL CSC
Analiza a política respecto a América no século XVI e as súas consecuencias para España, Europa e a poboación americana.	CCL CAA CSC
Describe a práctica do valemto e os seus efectos na crise da monarquía.	CCL CSC
Explica os principais proxectos de reforma do Conde Duque de Olivares.	CCL CSC
Analiza as causas da guerra dos Trinta Anos e as súas consecuencias para a monarquía hispánica e para Europa.	CCL CSC CAA
Compara e comenta as rebelións de Cataluña e Portugal de 1640.	CCL

	CSC CAA
Explica os principais factores da crise demográfica e económica do século XVII, e as súas consecuencias.	CCL CSC
Representa unha liña do tempo desde 1474 ata 1700, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
Procura información de interese (en libros e internet) e elabora unha breve exposición sobre os seguintes pintores do Século de Ouro español: El Greco, Ribera, Zurbarán, Velázquez e Murillo.	CCL CD CAA CSC CCEC
Explica as causas da Guerra de Sucesión Española e a composición dos bandos en conflito.	CCL CSC
Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Representa unha liña do tempo desde 1700 ata 1788, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
Detalla as características da nova orde europea xurdida da Paz de Utrecht e o papel de España nela.	CCL CSC
Define os decretos de nova planta e explica a súa importancia na configuración do novo Estado borbónico.	CCL CSC
Elabora un esquema comparativo do modelo político dos Austrias e dos Bor-bóns.	CCL CSC CAA
Explica as medidas que adoptaron ou proxectaron os primeiros Borbóns para sanear a Facenda Real.	CCL CSC

Describe as relacións Igrexa-Estado e as causas da expulsión dos xesuítas.	CCL CSC
Compara a evolución demográfica do século XVIII coa da centuria anterior.	CCL CSC CAA
Desenvolve os principais problemas da agricultura e as medidas impulsadas por Carlos III neste sector.	CCL CSC
Explica a política industrial da monarquía e as medidas adoptadas respecto ao comercio con América.	CCL CSC
Especifica as causas da engalaxe económica de Cataluña no século XVIII.	CCL CSC
Comenta as ideas fundamentais da Ilustración e define o concepto de despotismo ilustrado.	CCL CAA CSC CCEC
Razoa a importancia das Sociedades Económicas de Amigos do País e da prensa periódica na difusión dos valores da Ilustración.	CCL CSC CCEC
Resume os cambios que experimentan as relacións entre España e Francia des-de a Revolución Francesa ata o comezo da Guerra de Independencia.	CCL CSC
Describe a Guerra da Independencia: as súas causas, a composición dos bandos en conflito e o desenvolvemento dos acontecementos.	CCL CSC
Compara as Cortes de Cádiz coas estamentais do Antigo Réxime.	CCL CSC CAA
Comenta as características esenciais da Constitución de 1812.	CCL CSC CAA

Detalla as fases do conflito entre liberais e absolutistas durante o reinado de Fernando VII.	CCL CSC
Define o carlismo e resume a súa orixe e os apoios con que contaba inicialmente.	CCL CSC
Representa unha liña do tempo desde 1788 ata 1833 e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
Representa nun esquema as diferenzas, en canto a sistema político e estrutura social, entre o Antigo Réxime e o réxime liberal burgués.	CCL CAA CSC
Explica as causas e o desenvolvemento do proceso de independencia das colonias americanas.	CCL CSC
Especifica as repercusións económicas para España da independencia das colonias americanas.	CCL CSC
Procura información de interese (en libros e internet) sobre Goya e elabora unha breve exposición sobre a súa visión da guerra.	CCL CD CSC CCEC
Identifica o ámbito xeográfico do carlismo e explica o seu ideario e os seus apoios sociais.	CAA CSC

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Especifica as causas e consecuencias das dúas primeiras guerras carlistas.	CCL CSC
Representa unha liña do tempo desde 1833 ata 1874 e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
Describe as características dos partidos políticos que xurdiron durante o reina-do de Isabel II.	CCL CSC
Resume as etapas da evolución política do reinado de Isabel II desde a súa mi-noría de idade, e explica o papel dos militares.	CCL CSC
Explica as medidas de liberalización do mercado da terra levadas a cabo du-rante o reinado de Isabel II.	CCL CAA CSC
Compara as desamortizacións de Mendizábal e Madoz, e especifica os obxec-tivos dunha e outra.	CCL CAA CSC
Compara o Estatuto Real de 1834 e as Constitucións de 1837 e 1845.	CCL CAA CSC
Explica as etapas políticas do Sexenio Democrático.	CCL CSC
Describe as características esenciais da Constitución democrática de 1869.	CCL CSC
Identifica os grandes conflitos do sexenio e explica as súas consecuencias políticas.	CAA CSC
Especifica as características da nova sociedade de clases e compáraa coa so-ciedade estamental do Antigo Réxime.	CCL CSC

	CCEC
Relaciona a evolución do movemento obreiro español durante o Sexenio Democrático coa do movemento obreiro internacional.	CCL CAA CSC
Explica os elementos fundamentais do sistema político ideado por Cánovas.	CCL CAA CSC
Especifica as características esenciais da Constitución de 1876.	CCL CSC
Describe o funcionamento real do sistema político da Restauración.	CCL CSC
Representa unha liña do tempo desde 1874 ata 1902 e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
Resume a orixe e evolución do catalanismo, o nacionalismo vasco e o rexionalismo galego.	CCL CSC CCEC
Analiza as correntes ideolóxicas do movemento obreiro e labrego español, así como a súa evolución durante o derradeiro cuarto do século XIX.	CCL CAA CSC CCEC
Compara o papel político dos militares no reinado de Afonso XII co das etapas precedentes do século XIX.	CCL CAA CSC
Describe a orixe, o desenvolvemento e as repercusións da terceira guerra carlista.	CCL CSC
Explica a política español respecto ao problema de Cuba.	CCL CSC

Sinala os principais feitos do desastre colonial de 1898 e as consecuencias territoriais do Tratado de París.	CCL CSC
Especifica as consecuencias para España da crise do 98 nos ámbitos económico, político e ideolóxico.	CCL CSC CCEC
Identifica os factores do lento crecemento demográfico español no século XIX.	CCL CSC
Compara a evolución demográfica de Cataluña coa do resto de España no século XIX.	CCL CAA CSC
Explica os efectos económicos das desamortizacións de Mendizábal e Madoz.	CCL CSC
Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Especifica as causas que se derivan delas. dos baixos rendementos da agricultura española do século XIX.	CCL CSC
Describe a evolución da industria téxtil catalá, a siderurxia e a minaría ao longo do século XIX.	CCL CSC
Relaciona as dificultades do transporte e o comercio interior cos condicionamentos xeográficos.	CCL CAA CSC
Explica os obxectivos da rede ferroviaria e as consecuencias da lei xeral de ferrocarrís de 1855.	CCL CSC
Compara os apoios, os argumentos e as actuacións de proteccionistas e libre-cambistas ao longo do século XIX.	CCL CAA CSC
Explica o proceso que conduciu á unidade monetaria e á banca moderna.	CCL CSC

Explica a reforma Mon-Santillán da Facenda pública e os seus efectos.	CCL CSC
Especifica como os investimentos en España de Francia e de Inglaterra afectaron o modelo de desenvolvemento económico español durante o século XIX	CCL CSC
Define en que consistiu o revisionismo político inicial do reinado de Afonso XIII, e as principais medidas adoptadas.	CCL CSC
Especifica a evolución das forzas políticas de oposición ao sistema: republicanos e nacionalistas.	CCL CSC
Explica as repercusións da I Guerra Mundial e da Revolución Rusa en España.	CCL CSC
Analiza as causas, os principais feitos e as consecuencias da intervención de España en Marrocos entre 1904 e 1927.	CCL CSC
Analiza a crise xeral 1917: as súas causas, manifestacións e consecuencias.	CCL CSC
Representa unha liña do tempo desde 1902 ata 1931, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
Elabora un esquema cos factores internos e externos da quebra do sistema político da Restauración.	CCL CAA CSC
Especifica as causas do golpe de estado de Primo de Rivera e os apoios con que contou inicialmente.	CCL CSC
Describe a evolución da ditadura de Primo de Rivera, desde o directorio militar ao directorio civil e o seu remate.	CCL CSC
Explica as causas da caída da monarquía.	CCL CSC
Analiza os efectos da I Guerra Mundial sobre a economía española.	CCL CSC

Describe a política económica da ditadura de Primo de Rivera.	CCL CSC
Explica os factores da evolución demográfica de España no primeiro terzo do século XX.	CCL CSC
Explica as causas que levaron á proclamación da II República e relaciona as súas dificultades coa crise económica mundial dos anos 30.	CCL CAA CSC
Diferencia as forzas de apoio e oposición á República nos seus comezos, e describe as súas razóns e as principais actuacións.	CCL CAA CSC
Resume as reformas impulsadas durante o bienio reformista da República.	CCL CSC
Especifica as características esenciais da Constitución de 1931.	CCL CSC
Analiza o proxecto de reforma agraria: as súas razóns, o seu desenvolvemento e os seus efectos.	CCL CSC
Compara as actuacións do bienio radical-cedista coas do bienio anterior.	CCL CSC CAA

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Describe as causas, o desenvolvemento e as consecuencias da revolución de Asturias de 1934.	CCL CSC
Explica as causas da formación da Fronte Popular e as actuacións tras o seu triunfo electoral, ata o comezo da guerra.	CC CSC
Especifica os antecedentes da Guerra Civil.	CCL CSC

Relaciona a Guerra Civil española co contexto internacional.	CCL CAA CSC
Compara a evolución política e a situación económica dos dous bandos durante a guerra.	CCL CAA CSC
Especifica os custos humanos e as consecuencias económicas e sociais da guerra.	CCL CSC
Sintetiza nun esquema as grandes fases da guerra, desde o punto de vista militar.	CCL CSC
Representa unha liña do tempo desde 1931 ata 1939, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
Procura información de interese (en libros e internet) e elabora unha breve exposición sobre a Idade de Prata da cultura española.	CCL CD CAA CSC CSIEE CCEC
Elabora un esquema cos grupos ideolóxicos e os apoios sociais do franquismo na súa etapa inicial.	CCL CAA CSC
Diferencia etapas na evolución de España durante o franquismo, e resume os trazos esenciais de cada unha.	CCL CAA CSC
Explica a organización política do Estado franquista	CCL CSC

Explica as relacións exteriores, a evolución política e a situación económica de España desde o remate da Guerra Civil ata 1959.	CCL CSC
Explica as relacións exteriores, a evolución política e as transformacións económicas e sociais de España desde 1959 ata 1973.	CCL CSC
Especifica as causas da crise final do franquismo desde 1973.	CCL CSC
Relaciona a evolución política do réxime cos cambios que se producen no contexto internacional.	CCL CSC CAA
Explica a política económica do franquismo nas súas etapas e a evolución económica do país.	CCL CSC
Describe as transformacións que experimenta a sociedade española durante os anos do franquismo, así como as súas causas.	CCL CSC
Especifica os grupos de oposición política ao réxime franquista e comenta a súa evolución no tempo.	CCL CSC
Representa unha liña do tempo desde 1939 ata 1975, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
Procura información de interese (en libros e internet) e elabora unha breve exposición sobre a cultura do exilio durante o franquismo.	CCL CD CSIEE CCEC
Explica as alternativas políticas que se propuñan tras a morte de Franco, e que defendía cada unha.	CCL CSC
Describe o papel desempeñado polo Rei durante a transición.	CCL CSC
Describe as actuacións impulsadas polo presidente de Goberno Adolfo Suárez para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977 etc.	CCL CSC

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Explica as causas e os obxectivos dos Pactos da Moncloa.	CCL CSC
Explica o proceso de elaboración e aprobación da Constitución de 1978 e as súas características esenciais.	CCL CSC
Describe como se estableceron as preautonomías de Cataluña e o País Vasco.	CCL CSC
Elabora un esquema coas etapas políticas desde 1979 ata a actualidade, segundo o partido no poder, e sinala os principais acontecementos de cada unha delas.	CCL CAA CSC
Comenta os feitos máis salientables do proceso de integración en Europa e as consecuencias para España desta integración.	CCL CAA CSC
Analiza a evolución económica e social de España desde a segunda crise do petróleo en 1979 ata o comezo da crise financeira mundial de 2008.	CCL CSC
Analiza o impacto da ameaza terrorista sobre a normalización democrática de España, describe a xénese e evolución das organizacións terroristas que actuaron desde a transición democrática ata os nosos días (ETA, GRAPO, etc.) e reflexiona sobre outros temas relacionados: a cidadanía ameazada, os movementos asociativos de vítimas, a mediación en conflitos, etc.	CCL CSC
Representa unha liña do tempo desde 1975 ata os nosos días, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
Explica a posición e o papel da España actual na Unión Europea e no mundo.	CCL CSC

Obxectivos para o curso

1. Identificar e situar no espazo e no tempo os procesos globais e acontecementos máis relevantes da historia de España, a súa diversidade territorial e a especificidade de Galicia para comprender a xénese da historia recente.
2. Coñecer e comprender os procesos da historia contemporánea máis importantes, tanto pola súa xénese como polas súas repercusións na actualidade, observando as interrelacións que se dan entre os feitos políticos, sociais, económicos e culturais.
3. Desenvolver unha perspectiva integradora da historia de España que respecte a pluralidade de identidades que a conforman -non só territoriais, senón tamén sociais e que potencie actitudes de solidariedade.
4. Situar o proceso histórico español e a súa variedade identitaria no marco internacional para poder ver as implicacións e influencias mutuas e ser capaces de ter unha idea coherente e articulada da historia.
5. Distinguir os cambios conxunturais dos trazos que identifican os procesos históricos profundos para ser capaces de pensar historicamente sobre os problemas máis relevantes do mundo actual.
6. Coñecer o proceso de formación das normas que regulan o ordenamento constitucional, promovendo o compromiso cos valores democráticos e o interese por participar na vida cidadá.
7. Valorar e comprender as loitas contra as discriminacións que producen opresión e inxustizas, comprometéndose na defensa dos dereitos humanos e tomando conciencia da necesidade de ter presentes suxeitos xeralmente silenciados na historia, en especial as mulleres.
8. Seleccionar e interpretar información procedente de diversas fontes aplicando as técnicas metodolóxicas propias da materia (composición de textos, interpretación de imaxes, mapas, gráficos) para contrastar diversos puntos de vista e desenvolver a capacidade de exercer a crítica histórica.
9. Realizar investigacións de carácter histórico no ámbito de referencia do alumnado, manexando fontes como a historia oral, a prensa ou as tecnoloxías da información e da comunicación para aproximarse á propia comunidade, comprender o carácter provisorio do coñecemento e a diversidade das manifestacións históricas.
10. Empregar con propiedade a terminoloxía e o vocabulario históricos e aplicar as técnicas elementais de comentario de textos e de interpretación de mapas, gráficos e outras fontes históricas

Unidades temáticas

Tema 1: A Península Ibérica desde os primeiros humanos ata a desaparición da monarquía visigoda (711)

- 1.1. Os primeiros poboadores: o Paleolítico
- 1.2. Do Neolítico á Idade dos Metais
- 1.3. A chegada dos pobos colonizadores
- 1.4. Os pobos prerromanos: iberos, celtas e celtiberos
- 1.5. Hispania romana
- 1.6. A monarquía visigoda

Tema 2: A Idade Media: tres culturas e un mapa político en constante cambio (711-1474)

- 2.1. O dominio musulmán: Al-Andalus (séculos VIII-XII)
- 2.2. A resistencia cristiá (séculos VIII-XI)
- 2.3. Expansión cristiá e retroceso de Al-Andalus (séculos XII-XIII)
- 2.4. A repoboación das terras conquistadas
- 2.5. Economía e sociedade dos reinos cristiás
- 2.6. As institucións políticas
- 2.7. A crise da Baixa Idade Media nos territorios cristiás
- 2.8. O Camiño de Santiago

Tema 3: A formación da monarquía hispánica e a súa expansión mundial (1474-1700)

- 3.1. Os Reis Católicos: a construción do Estado moderno
- 3.2. A unificación e a expansión territorial
- 3.3. O goberno dos Austria
- 3.4. A expansión imperial europea no século XVI
- 3.5. Conquista e colonización de América
- 3.6. A sociedade e a economía do século XVI
- 3.7. O século XVII: o declive do Imperio
- 3.8. A crise económica e social do século XVII
- 3.9. O século de Ouro español: Renacemento e Barroco na literatura e na arte

Tema 4: España na órbita francesa: o reformismo dos primeiros Borbóns (1700-1788)

- 4.1. A chegada dunha nova dinastía: os Borbón
- 4.2. A Paz de Utrecht e o novo equilibrio europeo
- 4.3. O mantemento do Antigo Réxime no século XVIII
- 4.4. O modelo absolutista dos Borbón: reformas institucionais
- 4.5. O reformismo borbónico: o reinado de Carlos III
- 4.6. A evolución demográfica e económica no século XVIII
- 4.7. A Ilustración en España e en Galicia
- 4.8. Análise das Sociedades Económicas de Amigos do País

Tema 5: A crise do Antigo Réxime (1788-1833): Liberalismo fronte a Absolutismo.

- 5.1. A ocupación napoleónica
- 5.2. A Guerra da Independencia: desenvolvemento, actitudes e consecuencias
- 5.3. As Cortes de Cádiz e a Constitución de 1812
- 5.4. O reinado de Fernando VII: absolutismo, trienio liberal, década ominosa
- 5.5. A emancipación da América española
- 5.6. Goya: testemuño dunha época

Tema 6: A conflitiva construción do Estado Liberal (1833-1874)

- 6.1. A primeira guerra carlista (1833-1840)
- 6.2. A implantación do liberalismo (1833-1843)
- 6.3. Os primeiros partidos políticos
- 6.4. A década moderada (1844-1854)
- 6.5. O bienio progresista (1854-56)
- 6.6. A desintegración da monarquía isabelina (1857-1868)
- 6.7. O Sexenio Democrático (1868-1874): da monarquía de Amadeo de Savoia á Primeira República.

Tema 7: As transformacións socioeconómicas na España liberal

- 7.1. A configuración dunha sociedade de clases
- 7.2. A poboación, un crecemento limitado
- 7.3. A reforma agraria liberal: as desamortizacións de Mendizábal e Madoz
- 7.4. Os inicios da industrialización: o téxtil catalán
- 7.5. Minaría e siderurxia
- 7.6. Transportes, ferrocarril e mercado
- 7.7. Libre cambio fronte a proteccionismo
- 7.8. Facenda, banca e moeda
- 7.9. Diferenzas entre a industrialización en España e a de outras economías europeas

Tema 8: A Restauración Borbónica: implantación e afianzamento dun novo sistema político (1874-1902).

- 8.1. As claves do novo sistema político
- 8.2. O bipartidismo e a quenda pacífica
- 8.3. As forzas políticas marxinas do sistema
- 8.4. O auxe de nacionalismos e rexionalismos
- 8.5. As orixes do movemento obreiro
- 8.6. A chegada do internacionalismo: marxistas e anarquistas
- 8.7. Socialismo e anarquismo no derradeiro terzo do século XIX
- 8.8. A crise de ultramar (Cuba e Filipinas)
- 8.9. A guerra contra os Estados Unidos e a perda das últimas colonias
- 8.10. As consecuencias da crise de 1898

Tema 9: A crise do sistema da Restauración e a caída da monarquía (1902-1931)

- 9.1. O reformismo dinástico
- 9.2. A oposición política
- 9.3. A Semana Tráxica e as súas consecuencias (1909-1917)
- 9.4. A influencia da Primeira Guerra Mundial e a Revolución rusa
- 9.4. A crise de 1917
- 9.5. A descomposición do sistema parlamentario
- 9.6. A ditadura de Primo de Rivera (1923-1930)
- 9.7. A caída da monarquía en 1931

Tema 10: A Segunda República (1931- 1936)

- 10.1. Instauración da Segunda República
- 10.2. O novo réxime republicano
- 10.3. O bienio reformista (1931-1933)
- 10.4. A crise da coalición de esquerdas
- 10.5. O bienio conservador (1933-1936)
- 10.6. A Fronte Popular

Tema 11: A Guerra Civil (1936-1939)

- 11.1. Do golpe de Estado á Guerra Civil
- 11.2. A internacionalización da guerra
- 11.3. O bando republicano: guerra o revolución
- 11.4. A zona sublevada: a construción dun Estado totalitario
- 11.5. A evolución do conflito bélico
- 11.6. A Idade de Prata da cultura española: da xeración do 98 á do 36

Tema 12: A ditadura franquista (1939-1975)

- 12.1. O carácter o réxime franquista
- 12.2. España durante a Segunda Guerra Mundial
- 12.3. A consolidación do franquismo (1939-1951): illamento internacional
- 12.4. Os anos do recoñecemento internacional (1951-1959)
- 12.5. O adoutrinamento da sociedade ata 1959
- 12.6. Liberalización económica e Plans de desenvolvemento (1959-1973): os anos do crecemento económico
- 12.7. Os cambios demográficos e sociais: os desequilibrios territoriais
- 12.8. Reformismo político sen liberdades
- 12.9. A oposición ao franquismo: interior (da guerrilla á formación de plataformas) e os republicanos do exilio
- 12.10. A agonía da ditadura
- 12.11. Cultura española durante o franquismo: cultura oficial fronte cultura interior á marxe do sistema. A cultura do exilio

Tema 13: Normalización democrática de España e integración en Europa (desde 1975)

- 13.1. Da transición á democracia (1975-1978)
- 13.2. A Constitución de 1978 e o Estado das Autonomías
- 13.3. A etapa do consenso político (1978-1982)
- 13.3. A consolidación do bipartidismo (1982-2004)
- 13.4. A evolución das organizacións terroristas
- 13.4. A integración de España na Unión Europea
- 13.5. Os gobernos do século XXI (2004-2016)
- 13.6. Os cambios sociais e de mentalidade
- 13.7. Papel de España no mundo actual

PRIMEIRA AVALIACIÓN (Setembro- Decembro)

- Tema 1: A Península Ibérica desde os primeiros humanos ata a desaparición da monarquía visigoda (711).
- Tema 2: A Idade Media: tres culturas e un mapa político en constante cambio (711-1474).
- Tema 3: A formación da monarquía hispánica e a súa expansión mundial (1474-1700).
- Tema 4: España na órbita francesa: o reformismo dos primeiros Borbóns (1700-1788).
- Tema 5: A crise do Antigo Réxime (1788-1833): Liberalismo fronte a Absolutismo.

SEGUNDA AVALIACIÓN (Decembro- Febreiro)

- Tema 6: A conflictiva construción do Estado Liberal (1833-1874).
- Tema 7: As transformacións socioeconómicas na España liberal.
- Tema 8: A Restauración Borbónica: implantación e afianzamento dun novo sistema político (1874-1902).
- Tema 9: A crise do sistema da Restauración e a caída da monarquía (1902-1931).

TERCEIRA AVALIACIÓN (Marzo- Maio)

- Tema 10: A Segunda República (1931- 1936).
- Tema 11: A Guerra Civil (1936-1939).
- Tema 12: A ditadura franquista (1939-1975).
- Tema 13: Normalización democrática de España e integración en Europa (desde 1975).

Concreción dos estándares de aprendizaxe

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	
P R I M E I R A	Tema 1: A Península Ibérica desde os primeiros humanos ata a desaparición da monarquía visigoda (711).	<p>1.1. Explica as diferenzas entre a economía e a organización social do Paleolítico e do Neolítico, e as causas do cambio.</p> <p>1.2. Identifica as diferenzas entre unha imaxe de pintura cantábrica e outra de pintura levantina.</p> <p>1.3. Describe os avances no coñecemento das técnicas metalúrxicas e explica as súas repercusións.</p> <p>1.4. Resume as características principais do reino de Tartesos e cita as fontes históricas para o seu coñecemento.</p> <p>1.5. Explica o diferente nivel de desenvolvemento das áreas celta e ibérica en vésperas da conquista romana en relación coa influencia recibida dos indoeuropeos, o reino de Tartesos e os colonizadores fenicios e gregos.</p> <p>1.6. Debuxa un mapa esquemático da Península Ibérica e delimita nel as áreas ibérica e celta.</p> <p>1.7. Define o concepto de romanización e describe os medios empregados para levala a cabo.</p>	<p>1.1 as f</p> <p>1.1 pob tem</p> <p>1.2 dife can</p> <p>1.3 des cal</p> <p>1.4 ana aos</p> <p>1.4 arqu extr exis</p> <p>1.5 cas</p> <p>1.6 ide del</p> <p>1.7 pol esp</p>
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	
P R I M E	Tema 1: A Península Ibérica desde os primeiros humanos ata a desaparición da monarquía visigoda (711).	<p>1.8. Compara o ritmo e grao de romanización dos territorios peninsulares.</p> <p>1.9. Resume as características da monarquía visigoda e explica por que alcanzou tanto poder a igrexa e a nobreza.</p> <p>1.10. Procura información de interese (en libros e internet) sobre o mantemento</p>	<p>1.7 org Per</p> <p>1.7 cul</p>

I R A		<p>cultural e artístico do legado romano na España actual, e elabora unha breve exposición.</p> <p>1.11. Representa unha liña do tempo desde 250 a.C. ata 711 d.C., e sitúa nela os principais acontecementos históricos.</p> <p>1.12. Partindo de fontes historio-gráficas, responde cuestións ou situacións.</p>	1.7 de 1.7 inv no 1.9 rein esp 1.1 rom exp 1.1 sec 1.1 séc
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Con
P R I M E I R A	<p>Tema 2: A Idade Media: tres culturas e un mapa político en constante cambio (711-1474).</p>	<p>2.1. Explica as causas da invasión musulmá e da súa rápida ocupación da Península.</p> <p>2.2. Representa unha liña do tempo desde 711 ata 1474 e sitúa nunha ringleira os principais acontecementos relativos a Al-Andalus e noutra os relativos aos reinos cristiáns</p> <p>2.3. Describe a evolución política de Al-Andalus.</p> <p>2.4. Resume os cambios económicos, sociais e culturais introducidos polos.</p> <p>2.5. Describe as grandes etapas e as causas xerais que conducen ao mapa político da Península Ibérica ao remate da Idade Media.</p>	2.1 anó 2.1 cró Ma 2.1 de tole 2.3 par 2.4 en eco 2.4 da p

		<p>2.6. Explica a orixe das Cortes nos reinos cristiáns e as súas principais funcións</p> <p>2.7. Compara a organización política da coroa de Castela, a de Aragón e o Reino de Navarra ou remate da IdadeMedia.</p> <p>2.8.Comenta o ámbito territorial e as características de cada sistema de repoboación, así como as súas causas e as súas consecuencias.</p>	<p>2.5 astu X. 2.5 der 2.5 cris dist 2.5 Ida</p>
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Con
P R I M E R A	Tema 2: A Idade Media: tres culturas e un mapa político en constante cambio (711-1474).	<p>2.9. Describe as grandes fases da evolución económica dos territorios cristiáns durante a Idade Media.</p> <p>2.10. Explica a orixe e as características do réxime señorial e a sociedade estamental no ámbito cristián.</p> <p>2.11. Describe o labor dos centros de tradución.</p> <p>2.12. Procura información de interese (en libros e internet) sobre a importancia cultural e artística do Camiño de Santiago, e elabora unha breve exposición.</p>	<p>2.5 Cas 2.5 Gal 2.8 rep rela agr 2.6 cid exi 2.7 Ida gob 2.9 Cas séc 2.9 tran con 2.1 me con 2.1</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Con
P R I M E I R A	Tema 2: A Idade Media: tres culturas e un mapa político en constante cambio (711-1474).		2.1 sig cris 2.1 esp Eur tan 2.1 tra inte Bus
	Tema 3: A formación da monarquía hispánica e a súa expansión mundial (1474-1700).	3.1 Define o concepto de unión dinástica aplicado a Castela e Aragón en tempos dos Reis Católicos e describe as características do novo Estado. 3.2. Explica as causas e as consecuencias dos feitos máis relevantes de 1492. 3.3. Analiza as relacións dos Reis Católicos con Portugal e os obxectivos que perseguían. 3.4. Compara os imperios territoriais de Carlos I e de Filipe II, e explica os problemas que provocaron. 3.5. Explica a expansión colonial en América e no Pacífico durante o século XVI.	3.1 con e M uni e A 3.1 que obx 3.1 Sar 3.3 Cat
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Con
P R I M E I R A	Tema 3: A formación da monarquía hispánica e a súa expansión mundial (1474-1700).	3.6. Analiza a política respecto a América no século XVI e as súas consecuencias para España, Europa e a poboación americana. 3.7. Describe a práctica do valedor e os seus efectos na crise da monarquía. 3.8. Explica os principais proxectos de reforma do Conde Duque de Olivares. 3.8. Analiza as causas da guerra dos Trinta Anos e as súas consecuencias para a monarquía hispánica e para Europa.	que 3.3 Cor pol 3.2 terr 3.2 e a ind

		<p>3.9. Compara e comenta as rebelións de Cataluña e Portugal de 1640.</p> <p>3.10. Explica os principais factores da crise demográfica e económica do século XVII, e as súas consecuencias.</p> <p>3.11. Representa unha liña do tempo desde 1474 ata 1700, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.</p> <p>3.11. Representa unha liña do tempo desde 1474 ata 1700, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.</p>	<p>3.4. Car...</p> <p>3.4. II e...</p> <p>3.4. e a cau...</p> <p>3.4. info mo des...</p>
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Cor
P R I M E R A	Tema 3: A formación da monarquía hispánica e a súa expansión mundial (1474-1700).		<p>3.7. Hal de Cor</p> <p>3.8. cate loit tod</p> <p>3.9. “U rev</p> <p>3.1. da trav</p> <p>3.1. ord</p> <p>3.1. obr pin</p>
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Cor

<p style="text-align: center;">P R I M E I R A</p>	<p style="text-align: center;">Tema 4: España na órbita francesa: o reformismo dos primeiros Borbóns (1700-1788).</p>	<p>4.1. Explica as causas da Guerra de Sucesión Española e a composición dos bandos en conflito.</p> <p>4.2. Representa unha liña do tempo desde 1700 ata 1788, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.</p> <p>4.3. Detalla as características da nova orde europea xurdida da Paz de Utrecht e o papel de España nela.</p> <p>4.4. Define os decretos de Nova Planta e explica a súa importancia na configuración do novo Estado borbónico.</p> <p>4.5. Elabora un esquema comparativo do modelo político dos Austrias e dos Borbóns.</p> <p>4.6. Explica as medidas que adoptaron ou proxectaron os primeiros Borbóns para sanear a Facenda Real.</p> <p>4.7. Describe as relacións Igrexa-Estado e as causas da expulsión dos xesuítas.</p> <p>4.8. Compara a evolución demográfica do século XVIII coa da centuria anterior.</p> <p>4.9. Desenvolve os principais</p>	<p>4.1 dis con sup que 4.3 inte inte 4.3 exp resi 4.4 frag esta 4.5 mo 4.5 org do 4.6 Ens reo 4.7 cal</p>
<p style="text-align: center;">Avaliación</p>	<p style="text-align: center;">Contidos</p>	<p style="text-align: center;">Estándares de aprendizaxes</p>	<p style="text-align: center;">Con</p>
<p style="text-align: center;">P R I M E I R A</p>	<p style="text-align: center;">Tema 4: España na órbita francesa: o reformismo dos primeiros Borbóns (1700-1788).</p>	<p>problemas da agricultura e as medidas impulsadas por Carlos III neste sector.</p> <p>4.10. Explica a política industrial da monarquía e as medidas adoptadas respecto ao comercio con América.</p> <p>4.11. Especifica as causas da en-galaxe económica de Cataluña no século XVIII.</p> <p>4.12. Comenta as ideas fundamentais da Ilustración e define o concepto de despotismo ilustrado.</p> <p>4.13. Razona a importancia das Sociedades Económicas de Amigos do País e da prensa</p>	<p>4.8 no den 4.8 per 4.9 refe III apl 4.9 aca dist dus</p>

		periódica na difusión dos valores da Ilustración	4.1. “di libe 4.1. ind con 4.1. libe aux con 4.1. rac
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Com
P R I M E R R A			me. soc 4.1. refo eco 4.1. Eco e ta
	Tema 5: A crise do Antigo Réxime (1788-1833): Libera-lismo fronte a Absolutismo.	5.1. Resume os cambios que experimentan as relacións entre España e Francia desde a Revolución Francesa ata o comezo da Guerra de Independencia. 5.2. Describe a Guerra da Independencia: as súas causas, a composición dos bandos en conflito e o desenvolvemento dos acontecementos. 5.3. Compara as Cortes de Cádiz coas estamentais do Antigo Réxime. 5.4. Comenta as características esenciais da Contitución de 1812.	5.1. cen pro 5.1. Rev esp 5.1. esp pap 5.1. ab esp

		5.5. Detalla as fases do conflito entre liberais e absolutistas durante o reinado de Fernando VII.	5.2. as a 5.2. nap cau das
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Con
P R I M E I R A	Tema 5: A crise do Antigo Réxime (1788-1833): Libera-lismo fronte a Absolutismo.	<p>5.6. Define o carlismo e resume a súa orixe e os apoios con que contaba inicialmente.</p> <p>5.7. Representa unha liña do tempo desde 1788 ata 1833 e sitúa nela os principais acontecementos históricos.</p> <p>5.8. Representa nun esquema as diferenzas, en canto a sistema político e estrutura social, entre o Antigo Réxime e o réxime liberal burgués.</p> <p>5.9. Explica as causas e o desen-volvemento do proceso de inde-pendencia das colonias america-nas.</p> <p>5.10. Especifica as repercusións económicas para España da inde-pendencia das colonias ameri-canas.</p> <p>5.11. Procura información de interese (en libros e internet) sobre Goya e elabora unha breve exposición sobre a súa visión da guerra.</p>	<p>5.2. evo bat 5.2. da a fo 5.3. Cor rev 5.4. Cor 5.4. soc de 5.4. prin del 5.4. a Inq 5.4. pro dos 5.5. dos con</p>
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Con
P R	Tema 5: A crise do Antigo Réxime (1788-1833): Libera-lismo fronte a Absolutismo.		5.5. rest car

<p style="text-align: center;">I M E I R A</p>			<p>5.5 libe refe tou 5.5 de 181 5.5 om Fer 5.6 alte Car 5.9 nap da 5.9 ind 5.1 Esp dur con</p>
<p style="text-align: center;">Avaliación</p>	<p style="text-align: center;">Contidos</p>	<p style="text-align: center;">Estándares de aprendizaxes</p>	<p style="text-align: center;">Con</p>
			<p>5.1 Gu súa</p>
<p style="text-align: center;">S E G U N D A</p>	<p style="text-align: center;">Tema 6: A conflictiva construción do Estado Liberal (1833-1874).</p>	<p>6.1. Identifica o ámbito xeográfico do carlismo e explica o seu ideario e os seus apoios sociais.</p> <p>6.2. Especifica as causas e consecuencias das dúas primeiras guerras carlistas.</p> <p>6.3. Representa unha liña do tempo desde 1833 ata 1874 e sitúa nela os principais acontecementos históricos.</p> <p>6.4. Describe as características dos partidos políticos que xurdiron durante o reinado de Isabel III.</p>	<p>6.1 Gu con cau cau 6.1 car 6.2 rec 6.4 par pol un</p>

		<p>6.5. Resume as etapas da evolución política do reinado de Isabel II desde a súa minoría de idade e explica o papel dos militares.</p> <p>6.6. Explica as medidas de liberalización do mercado da terra levadas a cabo durante o reinado de Isabel II.</p> <p>6.7. Compara as desamortizacións de Mendizábal e Madoz, e especifica os obxectivos dunha e outra.</p>	<p>6.4. sob Esp</p> <p>6.5. etap exp unh</p>
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Cor
S E G U N D A	Tema 6: A conflictiva construción do Estado Liberal (1833-1874).	<p>6.8. Compara o Estatuto Real de 1834 e as Constitucións de 1837 e 1845.</p> <p>6.9. Explica as etapas políticas do Sexenio Democrático.</p> <p>6.10. Describe as características esenciais da Constitución demo-crática de 1869.</p> <p>6.11. Identifica os grandes con-flitos do sexenio e explica as súas consecuencias políticas</p>	<p>6.5. pol rein do</p> <p>6.6. e d cab</p> <p>6.7. esta de var rela</p> <p>6.7. ref Fló</p> <p>6.7. des</p> <p>6.8. un</p> <p>6.8. poc que suf</p> <p>6.8. 183</p>
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Cor

S E G U N D A	Tema 6: A conflictiva construcción do Estado Liberal (1833-1874).		6.8 libe Con 6.8 co sig 6.8 Con 6.9 186 con 6.1 186 6.1 em que 6.1 qui neg 6.1 con clas 6.1 rev
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares aprendizaxe

S E G U N D A			<p>6.11.5. Relata a chegada ao p de Amadeo de Savoia e as consecuencias que tivo o asasinato de Prim para a monarquía.</p> <p>6.11.6. Expón os opositores á tiña a monarquía e a que conflitos tivo que facer fronte.</p> <p>6.11.7. Explica como se creou a República federal e os problemas tivo que afrontar.</p> <p>6.11.8. Describe as actuacións dos presidentes da República: Nicolás Salmerón e Emilio Castelar.</p> <p>6.11.9. Elabora unha síntese da República autoritaria tras o golpe de Estado de Pavía.</p>
	Tema 7: As transformacións socio-económicas na España liberal.	<p>7.1. Especifica as características da nova sociedade de clases e compáraa coa sociedade estamental do Antigo Réxime.</p> <p>7.2. Identifica os factores do lento crecemento demográfico español no século XIX.</p> <p>7.3. Compara a evolución demográfica de Cataluña coa do resto de España no século XIX.</p>	<p>7.1.1. Explica por que a revolución liberal lle puxo fin á sociedade estamental e as características.</p> <p>7.1.2. Describe a situación na que se encontraron a partir do século XIX os grupos privilexiados do Antigo Réxime.</p> <p>7.1.3. Identifica os grupos que formaban a clase dirixente na</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	
S E G U N D A	Tema 7: As transformacións socio-económicas na España liberal.	<p>7.5. Especifica as causas dos baixos rendementos da agricultura española ao longo do século XIX.</p> <p>7.6. Describe a evolución da industria téxtil catalá, a siderúrxia e a minaría.</p> <p>7.7. Relaciona as dificultades do transporte e o comercio interior cos condicionamentos xeográficos.</p> <p>7.8. Explica os obxectivos da rede ferroviaria e as consecuencias da lei xeral de ferrocarrís de 1855.</p> <p>7.9. Compara os apoios, os argumentos e as actuacións de protectionistas e librecambistas ao longo do século XIX.</p> <p>7.10. Explica o proceso que conduciu á unidade monetaria e á banca moderna.</p> <p>7.11. Explica a reforma Mon Santillán de Facenda pública e os seus efectos.</p> <p>7.12. Compara a revolución industrial española coa dos países máis avanzados de Europa.</p> <p>7.13. Especifica como os investimentos en España, de Francia e de Inglaterra afectaron o desenvolvemento económico español durante o século XIX.</p>	Esp 7.2 esp car 7.3 ás c ció sió 7.3 ás c Ext 7.4 agr obx 7.4 e o 7.5 terr 7.5 des 7.5 terr señ 7.5 prof
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Con
S E G U N	Tema 7: As transformacións socio-económicas na España liberal.		7.5 agr val sec 7.6 cata evo

<p style="text-align: center;">D A</p>			<p>7.6 pre ind que rese 7.6 cre cata 7.6 pro 7.6 min 7.6 side Bis 7.8 ent etaj súa</p>
<p style="text-align: center;">Avaliación</p>	<p style="text-align: center;">Contidos</p>	<p style="text-align: center;">Estándares de aprendizaxes</p>	<p style="text-align: center;">Cor</p>
<p style="text-align: center;">S E G U N D A</p>	<p style="text-align: center;">Tema 7: As transformacións socio-económicas na España liberal.</p>		<p>súa tom 7.9 con exp 7.9 que pro for 7.1 do coa 7.1 ana 7.1 par se inv</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Cor
S E G U N D A			7.1 ind des 7.1 cré púb 7.1 sec 7.1 unh
	<p align="center">Tema 8: A Restauración Borbónica: implantación e afianzamento dun novo sistema político (1874-1902).</p>	<p>8.1. Explica os elementos fundamentais do sistema político ideado por Cánovas.</p> <p>8.2. Especifica as características esenciais da Constitución de 1876.</p> <p>8.3 Describe o funcionamento real do sistema político da Restauración.</p>	<p>8.1 res 8.1 Sar res 8.1 Res Cas 8.2 Cor 8.3 con 8.3 par sim 8.3 gob</p>

			8.3
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Con
<p style="text-align: center;">S E G U N D A</p>	<p style="text-align: center;">Tema 8: A Restauración Borbónica: implantación e afianzamento dun novo sistema político (1874-1902).</p>	<p style="text-align: center;">8.5. A fragmentación do republi- canismo.</p>	<p>dat bip a ép 8.3 pap 8.3 gra elec Res 8.3 abs sist 8.3 8.5 dur as c 8.5 elec que 8.5 vol nac</p>
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Con
<p style="text-align: center;">S E G U N D</p>	<p style="text-align: center;">Tema 8: A Restauración Borbónica: implantación e afianzamento dun novo sistema político (1874-1902).</p>	<p>8.6. Resume a orixe e a evolu- ción do catalanismo, o naciona- lismo vasco e o rexionalismo galego.</p>	<p>8.6 nac con 8.6 Res des gal</p>

A		8.7. Analiza as correntes ideolóxicas do movemento obreiro e labrego español, así como a súa evolución durante o derradeiro cuarto do século XIX.	8.7. car 8.7. mo der Sex 8.7. e ar 8.7. pro can 8.7. fun 8.7. fun 8.7. acc
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Con
S E G U N D A	Tema 8: A Restauración Borbónica: implantación e afianzamento dun novo sistema político (1874-1902).	8.8. Compara o papel político dos militares no reinado de Afonso XII co das etapas precedentes do século XIX. 8.9. Describe a orixe, o desenvolvemento e as repercusións da terceira guerra carlista. 8.10. Explica a política española respecto ao problema de Cuba. 8.11. Sinala os principais feitos do desastre colonial de 1898 e as consecuencias territoriais do Tratado de París.	8.8. pro 8.9. abo raz imp 8.1. ins 8.1. ext 8.1. con inte 8.1. dos pol cita 8.1.

		8.12. Especifica as consecuencias para España da crise do 98 nos ámbitos económico, político e ideolóxico.	8.1 o d da
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Cor
S E G U N D A			8.1 sob eco des rex
	Tema 9: A crise do sistema da Restauración e a caída da mo-narquía (1902-1931).	<p>9.1. Define en que consistiu o revisionismo político inicial do reinado de Afonso XIII, e as principais medidas adoptadas.</p> <p>9.2. Representa unha liña do tempo desde 1902 ata 1931, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.</p> <p>9.3. Elabora un esquema cos factores internos e externos da quebra do sistema político da Restauración.</p>	<p>9.1 inte Res seu Gas exp</p> <p>9.1 rev</p> <p>9.1 Cor Ad 190</p> <p>9.1 ref alte</p>

			9.1
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Con
S E G U N D A	Tema 9: A crise do sistema da Restauración e a caída da mo-narquía (1902-1931).	9.4. Especifica a evolución das forzas políticas de oposición ao sistema: republicanos e naciona-listas.carlistas e movemento o-breiro.	Par Car Lei Lei 9.4 opc con par táb ent 9.4 rep refo 9.4 ide ide 9.4 cat séc 9.4 Car 9.4 gal nes Ris Bó
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Con
S E G	Tema 9: A crise do sistema da Restauración e a caída da mo-narquía (1902-1931).		9.4 a “ dif 9.4

<p style="text-align: center;">U N D A</p>		<p style="text-align: center;">9.5. Explica as repercusións da I Guerra Mundial e da Revolución Rusa en España.</p>	<p>9.4 obr prin 9.4 sinc An 9.5 con da alia 9.5 mo reiv vas 9.5 bol 9.5 CN</p>
<p style="text-align: center;">Avaliación</p>	<p style="text-align: center;">Contidos</p>	<p style="text-align: center;">Estándares de aprendizaxes</p>	<p style="text-align: center;">Cor</p>
<p style="text-align: center;">S E G</p>	<p style="text-align: center;">Tema 9: A crise do sistema da Restauración e a caída da mo-narquía (1902-1931).</p>	<p>9.6. Analiza as causas, os principais feitos e as consecuencias da intervención de España en Marrocos entre 1904 e 1927.</p>	<p>9.6 da ent Ser</p>

<p style="text-align: center;">U N D A</p>		<p style="text-align: center;">9.7. Analiza a crise xeral de 1917: as súas causas, manifestacións e consecuencias.</p>	<p>9.6 se par 9.6 con Exp par Res 9.6 Riv par Sol 9.6 Kri 9.7 :Xu pol soc</p>
<p style="text-align: center;">Avaliación</p>	<p style="text-align: center;">Contidos</p>	<p style="text-align: center;">Estándares de aprendizaxes</p>	<p style="text-align: center;">Cor</p>
<p style="text-align: center;">S E G U N D A</p>	<p style="text-align: center;">Tema 9: A crise do sistema da Restauración e a caída da mo-narquía (1902-1931).</p>		<p>Lea reiv pro 9.7 en fen gob Pic 9.8 Riv 9.8 sob súa</p>

		<p>9.8. Especifica as causas do golpe de estado de Primo de Rivera e os apoios con que contou inicialmente.</p> <p>9.10. Explica as causas da caída da monarquía.</p> <p>9.11. Analiza os efectos da I Guerra Mundial sobre a economía española.</p>	<p>9.8. esc</p> <p>9.1. pol opc</p> <p>9.1. doc xan</p> <p>9.1. (ex pre vid</p> <p>cró</p>
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Con
S E G U N D A	Tema 9: A crise do sistema da Restauración e a caída da monarquía (1902-1931).	<p>9.12. Describe a política económica da ditadura de Primo de Rivera.</p> <p>9.13. Explica os factores da evolución demográfica de España no primeiro terzo do século XX.</p>	<p>9.1. e t ext imp elab neg eco</p> <p>9.1. ind esp) e Esp terz</p>

		10.4. Especifica as características esenciais da Constitución de 1931.	10.4.2. Describe a relación República e Igrexa a partir artigos da Constitución de 1931. 10.4.4. Expón en que consistiu o debate sobre a concesión do voto feminino.
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe
T E R C E I R A	Tema 10: A Segunda República (1931- 1936).	10.5. Analiza o proxecto de reforma agraria: as súas razóns, o seu desenvolvemento e os seus efectos. 10.6. Compara as actuacións do bienio radical-cedista coas do bienio anterior.	10.4.3. Explica os argumentos que se defende a laicidade do Estado nun discurso de Azaña. 10.4.5. Coñece as leis que favoreceron a igualdade entre sexos en campos nos que se mantiña a segregación. 10.4.6. Explica que estableceu o Estatuto de 1932 para Cataluña. 10.4.7. Describe a política educativa e cultural do primeiro bienio a partir do artigo 4º da Constitución. 10.5.1. Comenta a Lei de Reforma Agraria tendo en conta os seus obxectivos. 10.5.2. Expón as causas dos sucesos de Castilblanco e Casas Viejas. 10.6.1. Explica a rectificación conservadora do novo bienio e as medidas adoptadas polos primeiros gobernos. 10.6. Describe os efectos da entrada da CEDA no Goberno. 10.7.1. Utiliza un mapa para identificar os movementos insurreccionais en outubro de 1931. 10.7.2. Diferencia a revolución Asturiana cos sucesos de Cataluña.

		10.7.Describe as causas, o desenvolvemento e as consecuencias da Revolución de Asturias de 1934.	
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe
T E R C E I R A		10.8.Explica as causas da formación da Fronte Popular e as actuacións tras o seu triunfo electoral, ata o comezo da guerra.	10.8.1.Identifica as peculiaridades que presentan as eleccións de 1936 10.8.2. Explica o cambio de rumbo na orientación da República que o novo goberno da Fronte Popular puxo en marcha e as reaccións suscitadas. 10.8.3. Comentario do programa da Fronte Popular. 10.8.4.Describe como se xerou o golpe de Estado militar en xullo de 1936.
	Tema 11: A Guerra Civil (1936-1939).	11.1.Especifica os antecedentes da Guerra Civil. 11.2.Relaciona a Guerra Civil española co contexto internacional	11.1.1. Expón as instrucións de Mola para o levantamento a partir da lectura dun texto. 11.1.2.Explica como se produciu o golpe militar, quen lle deu apoio e quen apoiou a República. 11.1.3. Describe por que o pronunciamento non triunfou e converteu nunha guerra civil. 11.2.1.Xustifica que a guerra contou con máis apoio internacional, a través de exemplos concretos de axuda militar.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe
<p style="text-align: center;">T E R C E I R A</p>	<p style="text-align: center;">Tema 11: A Guerra Civil (1936-1939).</p>	<p>11.3.Compara a evolución política e a situación económica dos dous bandos durante a guerra.</p>	<p>11.2.2. Explica o significado do pacto da “Non Intervención”</p> <p>11.2.3. Expón que foron as Brigadas Internacionais, os seus principais compoñentes e as causas dos combates en a favor da República</p> <p>11.3.1.Describe as tres etapas do primeiro goberno que podemos distinguir na zona republicana e as características de cada unha delas</p> <p>11.3.2.Identifica que opcións se enfrontaron no bando republicano. Analiza as posicións.</p> <p>11.3.3. Expón a formación da Xunta Nacional, o papel de Franco nela e os seus obxectivos</p> <p>11.3.4. Describe como e por que se produciu a creación dun partido único.</p> <p>11.3.5. Explica a formación do primeiro goberno de Franco e os seus trazos.</p> <p>11.4.1.Describe a situación de penuria que se viviu na zona republicana</p> <p>11.4.2. Expón as causas e efectos dos bombardeos sobre a poboación civil desarmada.</p>

		11.4. Especifica os custos humanos e as consecuencias económicas e sociais da guerra.	
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe
T E R C E I R A	Tema 11: A Guerra Civil (1936-1939).	11.5 Sintetiza nun esquema as grandes fases da guerra, desde o punto de vista militar.	<p>11.4.3. Establece a diferenza entre o tipo de violencia en cada bando.</p> <p>11.4.4. Interpreta fotografías, carteis de propaganda, obras de arte, documentais, etc., e testemuños vivos da vida nas fronteiras e nas retaguardas.</p> <p>11.5.1. Identifica, a partir dun mapa, os avances que realizaron os sublevados até marzo de 1937.</p> <p>11.5.2. Describe a evolución das fronteiras desde marzo a decembro de 1937.</p> <p>11.5.3. Sintetiza as etapas da guerra cos territorios en poder de cada un dos bandos.</p> <p>11.5.4. Explica, a partir dun mapa, a evolución da Guerra Civil.</p> <p>11.7.1. Identifica os integrantes da Xeración do 27.</p> <p>11.7.2. Identifica o movemento renovador nas artes plásticas.</p> <p>11.7.3. Analiza o "Guernica" como símbolo da Guerra Civil.</p>
		11.6.. Representa unha liña do tempo desde 1931 ata 1939, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	

		11.7. Procura información de interese (en libros e internet) e elabora unha breve exposición sobre a Idade de Prata da cultura española.	
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe
T E R C E I R A	Tema 12: A ditadura franquista (1939-1975).	<p>12.1. Elabora un esquema cos grupos ideolóxicos e os apoios sociais do franquismo na súa etapa inicial.</p> <p>12.2. Diferencia etapas na evolución de España durante o franquismo, e resume os trazos esenciais de cada unha.</p> <p>12.3. Explica a organización política do Estado franquista.</p>	<p>12.1.1. Coa información de diversos documentos, explica que o réxime franquista foi unha ditadura.</p> <p>12.1.2. Sinala os alicerces nos que se asentou o réxime e as diferenzas nas actitudes sociais ante o franquismo.</p> <p>12.1.3. Explica o significado das “familias do réxime”.</p> <p>12.1.4. Analizar a represión sistemática dos vencidos a través dunha lexislación coercitiva sustentada na “Lei de Responsabilidades Políticas”.</p> <p>12.2.1. Establece diferenzas entre a etapa de 1939 a 1959, 1959 a 1975.</p> <p>12.3.1. Desenvolve a partir do esquema como se organizou institucionalmente o réxime franquista.</p> <p>12.3.2. Explica se existía unha división de poderes e cales eran as institucións que se achaban baixo o mandato de Franco.</p> <p>12.3.3. Describe como se organizou o réxime franquista e cales eran as súas institucións.</p>

			leis, e como negaban os principios básicos dunha democracia
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe
T E R C E I R A	Tema 12: A ditadura franquista (1939-1975).	12.4. Explica as relacións exteriores, a evolución política e a situación económica de España desde o remate da Guerra Civil ata 1959.	12.4.1 Sinala as fases da política exterior española durante a guerra mundial 12.4.2. Describe a posición de Franco durante a Segunda Guerra Mundial e a xustificación que dá Carrero Blanco ao apoio ao Euzkadi 12.4.3. Expón en que consistía a División Azul e a xustificación do envío de tropas a Rusia. 12.4.3. Analiza a resolución da Asemblea xeral da ONU en 1946 sobre o réxime de Franco. 12.4.4. Expón como se xustificaba a conveniencia da autarquía económica a partir da lectura dun texto sobre este tema 12.4.5. Explica en que consistía a política autárquica, os seus obxectivos e os seus resultados 12.4.6. Expón como o franquismo logrou saír do relativo illamento e ser recoñecido internacionalmente. 12.4.7. Expón as etapas da organización da oposición durante a posguerra e os problemas cos que se encontraron
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe
T E R	Tema 12: A ditadura franquista (1939-1975).		12.4.8. Describe o desenvolvemento da actividade guerrilleira e as causas do seu fracaso. 12.5.1. Explica as reformas do sistema político introducidas

<p style="text-align: center;">C E I R A</p>		<p>12.5. Explica as relacións exteriores, a evolución política e as transformacións económicas e sociais de España desde 1959 ata 1973.</p> <p>12.6. Explica a política económica do franquismo nas súas etapas e a evolución económica do país.</p>	<p>1960, os seus avances e limitacións.</p> <p>12.5.2. Explica que significado tivo o goberno dos “tecnócratas”.</p> <p>12. 5.3. Expón a situación económica e política de España en 1957 e a necesidade de cambios.</p> <p>12.5.4. Describe os obxectivos dos Plans de Desenvolvemento e as accións que puxeron en marcha e os seus resultados.</p> <p>12.5.5. Desenvolve os cambios que experimentou a economía española en 1960.</p> <p>12.5.6. Expón os resultados do crecemento económico e a comparación coas economías europeas.</p> <p>12.6.1. Expón a evolución dos investimentos estranxeiros e o atractivo que tiña España para elas.</p>
<p style="text-align: center;">Avaliación</p>	<p style="text-align: center;">Contidos</p>	<p style="text-align: center;">Estándares de aprendizaxes</p>	<p style="text-align: center;">Concreción dos estándares de aprendizaxe</p>
<p style="text-align: center;">T E</p>	<p style="text-align: center;">Tema 12: A ditadura franquista (1939-1975).</p>		<p>12.6.2. Xustifica se o crecemento económico de 1960 foi froito da política económica franquista.</p>

R C E I R A		<p>12.7. Especifica as causas da crise final do franquismo desde 1973.</p> <p>12.8. Describe as transformacións que experimenta a sociedade española durante os anos do franquismo, así como as súas causas.</p>	<p>12.7.1. Expón as causas tensións entre inmovilistas e aperturistas e o papel de Franco e Blanco.</p> <p>12.7.2. Analiza a renovación da Igrexa española, coa influencia do Concilio Vaticano II e a perda de influencia social.</p> <p>12.8.1. Describe os cambios demográficos da poboación española entre 1960 e 1975.</p> <p>12.8.2. Explica os movementos migratorios e as consecuencias.</p> <p>12.8.3. Identifica as cidades con maior número de inmigrantes cun crecemento maior.</p> <p>12.8.4. Expón os cambios na estrutura social e profesional da poboación.</p> <p>12.8.5. Analiza a información en diversos mapas e reconece o desequilibrio que amosan.</p> <p>12.8.6. Expón os factores que posibilitaron a entrada do consumismo e o cambio que deu no modo de vida das persoas.</p>
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe
T E R C E I	<p>Tema 12: A ditadura franquista (1939-1975).</p>	<p>12.9. Especifica os grupos de oposición política ao réxime franquista e comenta a súa evolución no tempo.</p>	<p>12.9.1. Describe a mobilización de forzas antifranquistas e as súas estratexias.</p> <p>12.9.2. Sintetiza a creación de organismos unitarios de oposición e os puntos que esixían para democratizar o réxime.</p>

<p>R A</p>		<p>12.10. Representa unha liña do tempo desde 1939 ata 1975, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.</p> <p>12.11. Procura información de interese (en libros e internet) e elabora unha breve exposición sobre a cultura do exilio durante o franquismo.</p>	<p>12.9.3. Describe o incremento do terrorismo e a represión e as consecuencias</p> <p>12.9.4. Razona por que o desenvolvemento económico e social difundiu uns valores democráticos que fixo imposible manter o franquismo sen Franco.</p> <p>12.11.1. Distingue entre a cultura chamada do nacionalcatolicismo e a cultura desenvolvida no exilio especialmente en América.</p> <p>12.11.2. Valora os esforzos para manter a lingua galega ao pé da censura, e busca información sobre a Editorial Galaxia.</p>
<p>Avaliación</p>	<p>Contidos</p>	<p>Estándares de aprendizaxes</p>	<p>Concreción dos estándares de aprendizaxe</p>
<p>T E R C E I R A</p>	<p>Tema 13: Normalización democrática de España e integración en Europa (desde 1975).</p>	<p>13.1. Explica as alternativas políticas que se propuñan tras a morte de Franco, e quen defendía cada unha.</p>	<p>13.1.1. Analiza a situación política española tras a morte de Franco diferenciando entre inmovilistas, reformistas e rupturistas.</p> <p>13.1.2. Sintetiza o fracaso de Arias Navarro e as distintas posicións dentro do franquismo respecto ao futuro político de España</p> <p>13.2.1. Explica a substitución de Arias Navarro por Adolfo Suárez</p>

		<p>13.2. Describe o papel desempeñado polo Rei durante a transición.</p> <p>13.3. Describe as actuacións impulsadas polo presidente de Goberno Adolfo Suárez para a reforma política do réxime franquista: lei para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977, etc.</p> <p>13.4. Explica as causas e os obxectivos dos Pactos da Moncloa.</p>	<p>13.3.1. Explica en que consistiu a reforma política proposta polo Adolfo Suárez e analiza as condicións feitas aos inmobiliistas.</p> <p>13.3.2. Explica o desmantelamento do franquismo a través da lei de amnistía, legalización dos partidos políticos, liberdade sindical, lei electoral...</p> <p>13.4.1. Explica que foron os Pactos da Moncloa e o contexto económico e social ao que respondían.</p>
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe
T E R C E I R A	Tema 13: Normalización democrática de España e integración en Europa (desde 1975).	<p>13.5. Explica o proceso de elaboración e aprobación da Constitución de 1978 e as súas características esenciais.</p> <p>13.6. Describe como se estableceron as preautonomías de Cataluña e o País Vasco.</p>	<p>13.5.1. Describe a elaboración da Constitución e as características principais.</p> <p>13.5.2. Elabora, a través da procura de información en Internet, un cadro dos principais dereitos individuais que outorga a Constitución.</p> <p>13.6.1. Explica as diferenzas da creación das Comunidades Autónomas e coñece a cronoloxía dos Estados de Autonomía.</p> <p>13.7.1. Explica o proceso político que desembocou no pacto de autonomía en 1979, comentando previamente o texto “Pacto de Hostal”</p>

		<p>13.7.Describe como se instaurou a autonomía para Galicia.</p> <p>13.8. Elabora un esquema coas etapas políticas desde 1979 ata a actualidade, segundo o partido no poder, e sinala os principais acontecementos de cada unha delas.</p>	<p>13.7.2. Coñece o Estatuto de autonomía de Galicia aprobado en 1981.</p> <p>13.8.1Expón o declive político do UCD e os síntomas de desmoronamento que se evidenciaron na segunda lexislatura.</p> <p>13.8.2. Relata a intención de golpe de Estado do 23-F, quen o promoveron e por que fracasou.</p>
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe
T E R C E I R A	Tema 13: Normalización democrática de España e integración en Europa (desde 1975).		<p>13.8.3.Comenta un texto no que aparece o discurso do rei tras o intento de golpe de Estado de 23-F</p> <p>13.8.4.Destaca as características principais das lexislaturas do goberno do Partido Socialista debido as causas do seu desgaste.</p> <p>13.8.5.Identifica nun texto o primeiro discurso de investidura de Iñaki González, e explica os problemas aos que se enfrontou o goberno socialista de González.</p> <p>13.8.6.Expón os elementos destacables das lexislaturas do goberno do PP (1996-2004)</p> <p>13.8.7.Describe os sucesos da estación de Atocha de Madrid e o seu impacto na opinión pública.</p> <p>13.8.8. Explica as actuacións e acontecementos máis importantes.</p>

			<p>do goberno socialista presidido por José Luis Rodríguez Zapatero. (2004-2011).</p> <p>13.8.9. Analiza os problemas que tivo que facer fronte ao goberno de Mariano Rajoy (2011-2015).</p> <p>Congreso de Deputados.</p>
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe
T E R C E I R A	Tema 13: Normalización democrática de España e integración en Europa (desde 1975).	13.9. Comenta os feitos máis salientables do proceso de integración en Europa e as consecuencias para España desta integración.	<p>13.8.9. Explica o fin do bipartidismo tras as eleccións de 2011. Utiliza un gráfico cos escanos do Congreso dos Diputados.</p> <p>13.9.1. Explica como evolucionou España desde a chegada de Fondos Comunitarios europeos e os seus efectos sobre a economía do país.</p> <p>13.9.2. Define que é o Estado de benestar e o gasto social público e compara a situación de España coa da UE.</p> <p>13.9.3. Xustifica se a entrada de España na UE favorece o desenvolvemento económico e a consolidación do Estado de benestar.</p> <p>13.10.1. Utilizando un gráfico describe e explica os distintos ciclos de crecemento e recesión da economía española entre 1979 e 2008.</p>

		<p>13.10. Analiza a evolución económica e social de España desde a segunda crise do petróleo en 1979 ata o comezo da crise financeira mundial de 2008.</p>	<p>13.10.2. Identifica e analiza déficits crónicos do crecemento español.</p> <p>13.10.3. Sinala as transformacións que coñeceu a sociedade española nas últimas décadas (demografía, situación laboral, mentalidade, ...)</p>
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe
T E R C E I R A	<p>Tema 13: Normalización democrática de España e integración en Europa (desde 1975).</p>	<p>13.11. Analiza o impacto da ameaza terrorista sobre a normalización democrática de España, describe a xénese e evolución das organizacións terroristas que actuaron desde a transición democrática ata os nosos días (ETA, GRAPO, etc.) e reflexiona sobre outros temas relacionados: a cidadanía ameazada, os movementos asociativos de vítimas, a mediación en conflitos, etc.</p> <p>13.12. Representa unha liña do tempo desde 1975 ata os nosos días, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.</p> <p>13.13. Explica a posición e o papel da España actual na Unión Europea e no mundo.</p>	<p>13.10.4. Analiza a “Lei para a igualdade efectiva de Mulleres e Homes”, (2007).</p> <p>13.10.5. Traballa con gráficos e explica que é a violencia de xénero e analiza as causas.</p> <p>13.11.1. Partindo dun gráfico sobre vítimas de terrorismo, identifica os grupos terroristas, busca información sobre as súas orixes e a súa evolución.</p> <p>13.13.1. Xustifica se a entrada de España na Unión Europea proxectouna a nivel internacional.</p>

			<p>Busca información sobre granjeros que participen en eventos que participe España en América Latina.</p> <p>13.13.2. Analiza la presencia de España en América Latina.</p>
--	--	--	--

Procedementos e instrumentos de avaliación

No proceso de avaliación diferenciaranse tres pasos:

1. Avaliación inicial para diagnosticar habilidades, actitudes, dificultades e coñecementos do alumnado respecto dos novos contidos que se van a tratar e para apreciar e valorar as diferenzas que existen no grupo.
2. Avaliación formativa prestará especial importancia as actividades diarias realizadas na aula, ben sexan orais o escritas, individuais o en grupo. Permite este proceso o análise e a valoración das producións do alumnado.
3. Avaliación sumativa que servirá para comprobar o grao de consecución dos obxectivos fixados .

Fomentarase a participación do alumnado no proceso avaliador. A autoavaliación e a coavaliación contribuirán a que o alumnado teña un coñecemento axustado das súas posibilidades, de os seus erros e da forma de superalos.

A avaliación non será un proceso pechado, senón que permitirá a aparición e a avaliación de resultados non previstos inicialmente.

A avaliación na Historia de España estruturarase en dous niveis:

1. Traballo individual, no que se terán en conta aspectos como: a capacidade de descrición, de relación e de análise dos problemas históricos; a expresión e a comprensión dos mesmos tanto de forma oral como escrita; os conceptos específicos da historia; o desenvolvemento de actitudes cara a materia.
2. O funcionamento da clase: os datos para a avaliación derivan dos dous niveis anteriores e proporcionan unha información xeral importante tanto para o profesor/a como para o titor/a.

Os instrumentos de avaliación máis axeitados dentro desta planificación son:

- Lista de control: tomarase nota das actividades escritas e cuestións orais de cada unidade, especialmente composicións de texto e outro tipo de comentarios (imaxes, gráficos, mapas, etc.), que requiran traballo na aula e na casa. Serán actividades obrigatorias e deberán ser presentadas nos prazos estipulados. Tamén se incluírán aquí os traballos voluntarios que se proponían.
- As probas escritas, (mínimo dúas por avaliación), reflectirán unicamente os contidos traballados e estableceranse nun contexto de negociación das mesmas co alumnado a quen van orientadas. Os controis escritos faranse sempre que se rematen bloques de contidos por etapas cronolóxicas. Os exames axustarase ao modelo de selectividade. Así o alumnado a través de varios documentos (textos, gráficos, mapas, táboas, fotografías...)terán que facer un relatorio sobre unha cuestión ou cuestións.

Ferramenta de avaliación	Peso na cualificación
-Probas escritas	90 %
-Lista de control	10%

Ferramentas comúns para a avaliación competencial

Rúbrica para avaliar a redacción e presentación de traballos escritos e rúbrica para exposición oral de traballos utilizando recursos dixitais (presentacións).

Utilizaremos catro niveis de cualificación: excelente (4), moi ben (3), ben (2), regular (1).

Para avaliar a redacción e presentación de traballos escritos, utilizaranse os seguintes indicadores de logro: redacción, ortografía, extensión, contido, argumentación de ideas, presentación e limpeza, tempo de entrega.

Para avaliar a exposición oral de traballos utilizando recursos dixitais, utilizaranse os seguintes indicadores do logro: presentación formal valorando as diapositivas (imaxes significativas, información precisa...), e a expresión oral (non leída, fluída, interesante, creativa, vocabulario preciso...)

Peso das ferramentas da avaliación na cualificación (Por trimestre)

A cualificación de cada avaliación será o resultado de ter superadas as probas escritas máis a cualificación do traballo persoal. Haberá, cando menos, dous exames por avaliación que representan o 90% da nota. O 10% restante obterase do traballo e esforzo persoal do alumnado tanto na casa como na aula. Si os exames non se aproban, para subir nota co traballo persoal, será necesario que o alumnado acadase un 4 en cada un deles.

Se nos controis non se acada un 4, levarase a cabo unha avaliación continua dentro de cada trimestre. Iso significa que en cada exame tamén entrará a materia correspondente aos temas anteriores. Así, o segundo exame terá un valor dobre ao primeiro, o terceiro exame un valor triplo ao primeiro e así sucesivamente. Desta forma cada exame realizado supoñerá unha recuperación da materia anterior. Si unha avaliación non se aproba, os contidos da mesma entrarán no primeiro control da seguinte avaliación, e aplicarase o mesmo criterio de avaliación continua ponderada.

Os controis escritos faranse en función dos contidos traballados e sempre que se rematen bloques de contidos por etapas cronolóxicas. O tipo de exame seguirá sendo como o de anos anteriores “composición histórica” partindo de varios textos, imaxes, datos estatísticos..

Copiar nunha proba escrita implicará a anulación de dita proba e a súa cualificación será de cero. Esta proba fará media ponderada ou aritmética (segundo a circunstancia) coa nota da proba anterior. Incurrir unha segunda vez nesta falta grave, conlevará a perda da avaliación continua e polo tanto a obrigatoriedade de presentarse a unha proba final en xuño na que entrarán todos os contidos da asignatura.

A asistencia a clase, o traballo dentro e fora da aula, a actitude con respecto á materia e dentro da aula serán aspectos importantes a considerar, á hora de cualificar. A dinámica de traballo dentro da aula e moi práctica, e polo tanto a participación do alumnado é fundamental.

Á hora de cualificar teranse en conta tamén, os seguintes aspectos:

- Correcta exposición de contidos, utilización de léxico adecuado e claridade de conceptos.
- Capacidade de síntese e de relacionar os diferentes aspectos estudados
- Correcta utilización da lingua escrita así como da ortografía. (Penalizaranse tanto a defectuosa redacción como os faltas de ortografía . Penalizarase con 0,10 puntos cada erro ortográfico).

- Capacidade de analizar e comentar documentos de análises (gráficas, táboas estatísticas, mapas, fotografías etc.) e de relacionalos correctamente cos temas estudados, extraendo a información que axude a comprendelos.

A cualificación final obterase realizando a media ponderada das cualificacións parciais e tendo en conta os seus pesos indicados na táboa anterior; se a media é igual ou superior a 5 puntos, considerarase avaliación positiva e polo tanto obxectivos acadados.

criterios de cualificación na avaliación ordinaria

Unha vez rematado o período de clases ordinario, o alumnado que acade cualificación positiva nos tres trimestres, terá superado o curso. A súa cualificación final na avaliación ordinaria será o resultado da media aritmética das notas obtidas nas tres avaliacións. O resto do alumnado terá que presentarse á proba extraordinaria de xuño.

O alumnado pode perder o dereito a avaliación continúa cando haxa un abandono da asignatura. Considerase “abandono” cando incurran as circunstancias seguintes: non asistir a clase de maneira regular o faltar a clase (sen xustificación) o dobre de días que a materia ten por semana, sendo estas faltas computables para todo o ano e non para o trimestre. Cando non haxa un traballo continuado, tanto na clase como na casa, cando se amosen actitudes negativas fronte a materia o cara o profesorado...Este alumnado terá dereito a facer a proba extraordinaria de xuño.

Proba extraordinaria

Proba escrita na que entrarán todos os contidos impartidos ao longo do curso. Esta consistirá nunha composición histórica (ata 5 puntos), unha pregunta teórica (ata 3 puntos) e catro definicións (ata 2 puntos). A nota máxima será dun 9

Recuperación da materia pendente “Historia do Mundo Contemporáneo “.

O alumnado traballará pola súa conta os contidos e fixaránse titorías para resolver dúbidas nas horas dispoñibles dentro do horario do alumnado como do profesorado. Tamén poderán utilizarse as TIC (aula virtual, correo electrónico, conexións online)

Dividirase a materia (soamente cos contidos desenvolvidos no curso anterior) en dúas partes e haberá unha proba escrita de cada parte. Se no primeiro parcial non se acada un 4 os contidos deste parcial entrarán na proba seguinte e esta valerá o dobre usándose a media ponderada.

Concrecións metodolóxicas

O obxectivo será acadar un aprendizaxe significativo entre o novo contido a aprender e o que xa sabe para posteriormente modificar os seus esquemas e construír novos coñecementos.

En cada unidade aparecen os contidos que o currículo especifica, que ten como finalidade última acadar as competencias básicas. Estas preséntanse integradas e trabállanse conxuntamente, establecendo entre elas o maior número de vínculos posibles.

A aprendizaxe dos feitos, datos, realizarase mediante actividades que comportan unha memorización por repetición verbal, a cal será máis sinxela e produtiva se os feitos teñen un significado para o alumnado. A aprendizaxe dos conceptos e os sistemas conceptuais realizarase por medio de actividades experienciais que potencien a actividade intelectual do alumnado. Para comprender un concepto estableceranse relacións significativas entre este e outros conceptos e supón unha comprensión gradual.

Os contidos tamén se desenvolven cun conxunto de accións, que inclúen destrezas, técnicas, habilidades e métodos. Partirase da presentación do modelo, explicando a continuación os pasos a seguir e realizándoos, aportando o profesor ou profesora, se cómpre, a axuda oportuna, e repetindo cada alumno e alumna as accións o secuencias de accións de maneira significativa ata que os faga dunha forma autónoma. Considerase que un procedemento está adquirido cando estea automatizado e diminúa a atención coa que se realiza.

En cada unidade didáctica haberá varias fases no seu desenvolvemento. Ó comezo de cada unidade desenvolveranse actividades de exploración dos coñecementos previos do alumnado; a continuación presentaranse actividades problemáticas, fomentaranse as respostas intuitivas, darase información, propondranse investigacións, extraeranse conclusións, etc; por último faranse xeneralizacións, aplicaranse os novos coñecementos ás novas situacións, levaranse a cabo a memorización comprensiva e a avaliación do progreso nos aprendizaxes.

Polo tanto, o esquema de traballo establecece en catro niveis:

1. Síntese explicativa dos principais acontecementos de cada unidade. Son materiais facilitados polo profesor/a o polo libro de texto xunto con explicacións orais.
2. Como se coñece o que acontece? É o traballo con fontes históricas o historiográficas. O traballo con textos e outros documentos identificando fontes primarias e secundarias. Traballo con datos estatísticos e gráficos. Traballo de localización utilizando mapas históricos. Nas últimas unidades pódese traballar con imaxes e textos literarios.
3. Trátase de establecer relacións. Son actividades explicativas das causas. Pódese estudar en cada unidade algún caso o tema específico.
4. Comprensión de procesos: síntese explicativa e cronolóxica, elaborada polo alumnado a partir do traballo realizado na clase.

Na ensinanza-aprendizaxe da Historia de España hai que ter en conta algunhas consideracións:

- O ámbito temporal abarca todas as etapas históricas, de forma que non permitirá acometer con profundidade a maioría dos temas. Máis como recolle literalmente o decreto da LOMCE daremos protagonismo as sociedades contemporáneas, de tal maneira que dende a Prehistoria ata o século XVIII adicarse unicamente o primeiro mes.
- Pretendese exercitar ó alumnado nos procedementos habituais do historiador: natureza, tipoloxía e importancia das distintas clases de fontes, análise e utilización crítica das mesmas, contraste de interpretacións historiográficas e utilización de información procedente dos medios de comunicación de masas para chegar ó coñecemento da realidade actual.
- Tratarase con obxectividade os temas de estudio e procurarase non emitir xuízos de valor.
- Procurarase que a motivación sexa positiva, facendo cos temas de estudio conecten directamente cos intereses do alumnado, ó achegamento á problemas do seu entorno..

Materiais e recursos didácticos

Os materiais utilizados serán:

- O caderno da clase
- Material cartográfico

- Material audiovisual e dixital
- Material impreso
- O uso de internet. O profesorado indicará aquelas páxinas web, más axeitadas.
- Utilizarase as TIC para facer exposicións na aula, tanto por parte do profesorado como do alumnado. Ademais o correo electrónico institucional (GSuite) será unha ferramenta mais na comunicación entre o profesorado e o alumnado.

Xeografía de España – 2º Bacharelato

A xeografía ocúpase especificamente do espazo, as paisaxes e as actividades que se desenvolven sobre o territorio, e analiza a relación entre a natureza e a sociedade, así como as súas consecuencias. Ten como obxectivo a comprensión do territorio, produto da interrelación de múltiples factores, e, ademais, que o alumnado poida explicar a realidade xeográfica española, con especial atención ao territorio galego, como referente e identidade próxima. Grazas a este coñecemento adquirido, a xeografía pode transmitir a idea de responsabilidade dentro da sociedade, posto que o ser humano é o principal axente de transformación do medio natural: desta maneira, a materia de Xeografía participa moi profundamente na formación en valores no eido dos principios do desenvolvemento sustentable e o medio, como recurso escaso e non renovable.

O uso dos instrumentos propios desta disciplina (entre outros a cartografía, e imaxes ou estatísticas de distinto tipo) achega a posibilidade de analizar e realizar interpretacións globais, sistemáticas e integradas da realidade, identificar as unidades territoriais, as paisaxes, e os resultados da actividade humana para poder coñecer e comprender o espazo. Deste xeito, a materia de Xeografía proposta neste curso ten como obxectivos fundamentais dar unha interpretación global e interrelacionada de cada fenómeno xeográfico, e ofrecer os mecanismos que sirvan para dar respostas e explicacións aos problemas do territorio español; unhas aprendizaxes que leven á comprensión da coevolución socioecolóxica dos territorios.

A distribución de contidos que se propón pretende afianzar os coñecementos sobre xeografía adquiridos na ESO e, por outra banda, afondar no coñecemento da ciencia xeográfica para proporcionar as conexións con opcións posteriores.

A xeografía de España non pode concibirse só na diversidade que lle proporcionan as comunidades autónomas, senón que é necesario coñecer ademais as interdependencias que a vinculan co resto do mundo, en especial coa Unión Europea (UE), xa que estes aspectos teñen a súa tradución nos procesos de organización do territorio. Os conxuntos espaciais cos que o noso país se relaciona (UE, áreas xeograficamente próximas e outras zonas do mundo cuxos aspectos políticos, sociais e económicos manteñen relacións con España) inclúense nun tema final que contextualizará España nas súas relacións coa UE e co resto do mundo. Ademais, a través destes coñecementos rescátanse os aspectos aprendidos polo alumnado que non deben perderse.

Os primeiros temas conteñen os coñecementos básicos para a construción do coñecemento xeográfico do país e para explicar a variedade de paisaxes de España.

Relación entre os estándares de aprendizaxe e as competencias básicas

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Describe a finalidade do estudo da xeografía, e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos.	CMCCT CAA CCL CD
Identifica as paisaxes xeográficas	CMCCT CAA CCL
Enumera e describe as características das paisaxes xeográficas.	CMCCT CAA
Utiliza adecuadamente as ferramentas características da ciencia xeográfica.	CMCCT CAA CD
Extrae información do mapa topográfico mediante os procedementos de traballo do xeógrafo.	CMCCT CAA CD
Extrae a información de mapas e planos de diferentes escalas.	CMCCT CD
Identifica nunha paisaxe as diferenzas entre paisaxe natural e cultural.	CMCCT CAA CCL CD
Analiza e extrae conclusións da observación dun plano e dun mapa, comentando as características do espazo xeográfico.	CMCCT CAA CCL CD
Debuxa e sinala sobre un mapa físico de España as unidades do relevo español, comentando as súas características.	CMCCT CAA CCL CD
Identifica e representa nun mapa os elementos do relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular.	CMCCT CAA CCL CD
Enumera e describe os principais trazos do relevo de España.	CMCCT CAA CCL
Clasifica as unidades do relevo español segundo as súas características xeomorfolóxicas.	CMCCT CAA CCL
Describe sumariamente nun mapa a evolución xeolóxica e a conformación do territorio español	CMCCT CAA CCL CD
Realiza un corte topográfico e explica o relevo que reflicte.	CMCCT CAA CCL CD
Enumera e describe os elementos constitutivos dos tipos de solo de España.	CMCCT CAA CCL

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Localiza nun mapa de España os tipos de solos peninsulares e insulares.	CMCCT CAA CCL CD
Localiza os climas nun mapa de España.	CMCCT

	CA CD
Describe e compara os climas en España, enumerando os factores e os elementos característicos.	CMCCT CAA CCL CD
Representar e comentar climogramas específicos de cada clima.	CMCCT CAA CCL CD
Comenta as características dos climas españois a partir dos seus climogramas representativos.	CMCCT CAA CCL CD
Enumera os trazos dos tipos de tempo atmosférico reflectidos nas estacións climatolóxicas.	CMCCT CAA CCL CD
Identifica e interpreta nun mapa do tempo os elementos que explican os tipos de tempo atmosférico.	CMCCT CAA CCL CD
Comenta un mapa do tempo de España distinguindo os elementos que explican o tipo de tempo característico da estación do ano correspondente.	CMCCT CAA CCL CD
Analiza como afecta a España o cambio climático.	CMCCT CAA CCL CD
Extrae conclusións ambientais, utilizando gráficas e estatísticas que reflicten as chuvias torrenciais.	CMCCT CAA CCL CD
Identifica nun mapa os dominios vexetais, e describe e comenta as súas características.	CMCCT CAA CCL CD
Ante unha paisaxe natural, identifica as formacións vexetais que aparezan.	CMCCT CA CD
Analiza razoadamente unha cliserie.	CMCCT CAA CCL CD
Explica a diversidade hídrica en España.	CMCCT CAA CCL CD

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Localiza nun mapa de España as principais cuncas fluviais.	CMCCT CAA CCL CD

Relaciona os réximes hídricos dos cursos fluviais coas posibilidades de aproveitamento hídrico en España.	CMCCT CAA
Localiza nun mapa as zonas húmidas españolas, e debate un aspecto de actualidade sobre este tema.	CMCCT CAA CCL CD
Sitúa nun mapa da rede hidrográfica española os grandes encoros, e deduce consecuencias, analizando tamén as características climáticas.	CMCCT CAA CCL CD
Analiza e comenta gráficas e estatísticas que reflicten as épocas de seca en relación cun mapa de tipos de réximes fluviais dos ríos da Península Ibérica, e sacar conclusións.	CMCCT CAA CCL CD
Selecciona imaxes e novas xornalísticas que reflictan a desigualdade hídrica española e a súa interacción coas actividades humanas.	CMCCT CAA
Distingue as características dos grandes conxuntos paisaxísticos españois.	CMCCT CAA CCL CD
Localiza no mapa as paisaxes naturais españolas e identifica as súas características	CMCCT CAA CCL CSC
Identifica e formula os problemas suscitados pola interacción entre persoa e natureza sobre as paisaxes.	CMCCT CAA CCL

	CSC
Analiza algún elemento lexislador correctivo da acción humana sobre a natureza.	CMCCT CAA CCL CSC
Diferenza as paisaxes humanizadas das naturais.	CMCCT CAA CCL
Selecciona e analiza novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia do medio na actividade humana.	CMCCT CAA CCL CD
Selecciona e analiza a partir de distintas fontes de información novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia das persoas sobre o medio.	CMCCT CAA CCL CD
Obten e analiza a información que apareza nos medios de comunicación social referida á destrución do medio natural por parte do ser humano.	CMCCT CAA CCL CD
Diferenza as paisaxes naturais españolas a partir de fontes gráficas e comentar imaxes representativas de cada unha das variedades de paisaxes naturais localizadas en medios de comunicación social, internet ou outras fontes bibliográficas.	CMCCT CAA CCL CD
Utiliza as ferramentas de estudo da poboación.	CMCCT CAA CD

Comenta a pirámide actual de poboación española e compáraa con algunha dun período anterior ou de previsións futuras.	CMCCT CAA CCL CD
---	---------------------------

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Distingue as pirámides de poboación na súa evolución histórica.	CMCCT CAA CCL CD
Aplica a teoría da transición demográfica ao caso español.	CMCCT CAA CCL CD
Elixe datos e taxas demográficas que amosen a configuración da poboación dun territorio.	CMCCT CAA CCL CD
Comenta o mapa da densidade de poboación actual en España.	CMCCT CAA CCL CD
Explica os procesos migratorios antigos que afectan a España.	CMCCT CAA CCL CD

Identifica e analiza as migracións recentes.	CMCCT CAA CCL CD
Explica as relacións entre comunidades autónomas en relación coas migracións interiores.	CMCCT CAA CCL CD
Compara e comenta a poboación das rexións que medran e as que diminúen a súa poboación.	CMCCT CAA CCL CD
Analiza un gráfico da estrutura da poboación española.	CMCCT CAA CCL CD
Resolve problemas de demografía referidos ao cálculo de taxas de poboación.	CMCCT CAA CCL CD
Selecciona e analiza información sobre as perspectivas de futuro da poboación española.	CMCCT CAA CCL CD
Presenta e defende información sobre a poboación española salientando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides, etc., nunha presentación informática ou en exposicións en directo.	CMCCT CAA CCL CD

Identifica as actividades agropecuarias e forestais.	CMCCT CAA CCL CD
Diferencia as actividades do sector primario doutras actividades económicas.	CMCCT CAA CCL CD
Sitúa nun mapa a distribución dos principais aproveitamentos agrarios.	CMCCT CAA CCL CD
Achega os aspectos do pasado histórico que incidiron nas estruturas agrarias españolas.	CAA CCL
Selecciona e comenta imaxes que poñen de manifesto as características das paisaxes agrarias españolas.	CMCCT CAA CCL CD

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Define historicamente, de forma sumaria, a estrutura da propiedade.	CMCCT CAA CCL CD
Identifica e analiza as características das paisaxes agrarias españolas.	CMCCT CAA

	CCL CD
Achega datos ou gráficos de aspectos estruturais que expliquen o dinamismo dun sector agrario dado.	CMCCT CAA CCL CD
Comenta textos xornalísticos que expliquen a situación española na PAC.	CCL CAA
Establece as características e as peculiaridades da actividade pesqueira española e galega.	CMCCT CAA CCL CD
Selecciona e analiza novas xornalísticas que tratan problemas pesqueiros e identifica a súa orixe.	CCL CAA
Confecciona gráficos comparativos do peso específico no PIB das actividades agrarias, gandeiras, forestal e pesqueiras españolas fronte a outros sectores de actividade.	CMCCT CAA CCL CD
Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española.	CMCCT CAA CCL CD
Establece un eixe cronolóxico para explicar a evolución histórica da industrialización española.	CCL CAA CMCCT
Selecciona e analiza imaxes que amosen a evolución histórica da industria española nunha zona concreta ou dun sector concreto	CCL CAA CD

Relaciona o nacemento da industria e a localización de fontes de enerxía e materias primas en España.	CMCCT CAA CCL CDC
Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais.	CMCCT CAA CCL CD
Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais.	CMCCT CAA CCL CD
Analiza e comenta paisaxes de espazos industriais.	CMCCT CAA CCL CD
Sinala nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os sectores industriais.	CCL CD CAA
Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial.	CCL CAA CD
Describe os eixes ou focos de desenvolvemento industrial, e as súas perspectivas de futuro.	CMCCT CAA CCL CD
Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas.	CMCCT CAA

	CCL CD
Identifica as características do sector terciario español.	CMCCT CAA CCL CD

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Explica a incidencia do sector servizos para a economía española.	CMCCT CAA CCL CD
Describe como se articulan os medios de comunicación máis importantes de España (ferrocarrís, estradas, portos e aeroportos).	CMCCT CAA CCL CD
Comenta sobre un mapa de transportes a transcendencia que este sector ten para articular o territorio.	CMCCT CAA CCL CD
Describe e analiza mapas que reflectan un sistema de transporte determinado.	CMCCT CAA CCL CD
Distingue nun mapa os principais nodos de transporte español.	CMCCT CAA CCL

	CD
Resolve problemas formulados nun caso específico sobre vías de comunicación no noso país.	CMCCT CAA CCL CD
Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento comercial.	CMCCT CAA CCL CD
Analiza e explica as desigualdades do espazo turístico.	CMCCT CAA CCL CD
Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento turístico español.	CMCCT CAA CCL CD
Explica como articulan o territorio outras actividades terciarias.	CMCCT CAA CCL CD
Analiza e comenta imaxes do espazo destinado a transportes, comercial ou outras actividades do sector servizos.	CMCCT CAA CCL CD
Confecciona esquemas para analizar a influencia do sector servizos na economía e no emprego en España, a partir de imaxes que reflectan o seu impacto nunha paisaxe.	CMCCT CAA CCL

	CD CSC
Define cidade e achega exemplos.	CMCCT CAA CCL
Analiza e explica o plano da cidade máis próxima ao lugar de residencia, ou a máis significativa.	CMCCT CAA CCL CD
Identifica as características do proceso de urbanización.	CMCCT CAA CCL
Explica e propón exemplos de procesos de planificación urbana.	CAA CCL
Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas.	CMCCT CAA CCL CD
Explica a morfoloxía urbana e sinala as partes dunha cidade sobre un plano desta.	CCL CD CAA

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Comenta unha paisaxe urbana a partir dunha fonte gráfica.	CMCCT CAA CCL

	CD
Selecciona e analiza imaxes que expliquen a morfoloxía e a estrutura urbana dunha cidade coñecida.	CMCCT CAA CCL CD
Explica a xerarquización urbana española.	CMCCT CAA CCL
Describe e analiza as influencias mutuas entre a cidade e o espazo que a rodea.	CMCCT CAA CCL
Selecciona e analiza novas xornalísticas que amosen a configuración e a problemática do sistema urbano español.	CMCCT CAA CCL CD
Localiza e explica nun mapa a organización territorial española, partindo do concello e da comunidade autónoma.	CMCCT CAA CCL CD
Explica a ordenación territorial española a partir de mapas históricos e actuais.	CMCCT CAA CCL CD
Caracteriza a ordenación territorial establecida pola Constitución de 1978.	CMCCT CAA CCL CD

<p>Compara a ordenación territorial actual e a da primeira metade do século XX.</p>	<p>CMCCT CAA CCL CD</p>
<p>Distingue e enumera as comunidades autónomas, as principais cidades en cada unha e os países fronteirizos de España.</p>	<p>CMCCT CAA CCL CD</p>
<p>Enumera os desequilibrios e os contrastes territoriais existentes na organización territorial española.</p>	<p>CMCCT CAA CCL</p>
<p>Explica as políticas territoriais que practican as comunidades autónomas en aspectos concretos.</p>	<p>CMCCT CAA CCL</p>
<p>Distingue os símbolos que diferencian as comunidades autónomas.</p>	<p>CMCCT CAA CCL</p>
<p>Explica razoadamente os trazos esenciais das políticas territoriais autonómicas.</p>	<p>CAA CCL</p>
<p>Localiza nun mapa as grandes áreas xeoeconómicas e sinala aquelas coas que España ten máis relación.</p>	<p>CMCCT CAA CCL CD</p>
<p>Identifica aspectos salientables de España na situación mundial.</p>	<p>CMCCT CAA CCL CD</p>

Localiza a situación española entre as grandes áreas xeoeconómicas mundiais.	CMCCT CAA CCL CD
Explica a posición de España na Unión Europea.	CMCCT CAA CCL
Extrae conclusións das medidas que a Unión Europea toma en política rexional e de cohesión territorial que afectan a España.	CMCCT CAA CCL

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Comenta novas xornalísticas ou textos que explican a posición de España na Unión Europea.	CMCCT CAA CCL CD
Identifica e describe os trazos da globalización con exemplificacións que afecten a España.	CMCCT CAA CCL CSC
Confecciona cadros comparativos da aplicación a casos concretos dos conceptos de mundialización e de diversidade territorial.	CMCCT CAA CCL CD
Explica as repercusións da inclusión de España en espazos xeopolíticos e socioeconómicos continentais e mundiais a partir de distintas fontes de información xeográfica.	CMCCT CAA

	CCL CD
--	-----------

Obxectivos para o curso

1. Comprender e explicar o territorio galego e español como un espazo dinámico, caracterizado polos contrastes e a complexidade territorial, resultado da interacción de decisións políticas e de procesos sociais, económicos, tecnolóxicos e culturais, que actuaron nun marco natural e histórico.
2. Identificar e comprender as interrelacións das variables que interveñen na organización do territorio para analízalo e interpretalo criticamente, empregando con corrección tanto as técnicas como o vocabulario xeográfico e aplicándoo ao coñecemento do contorno.
3. Coñecer as características dos diferentes medios naturais existentes en Galicia e en España, identificando os trazos xeográficos que os definen, poñéndoos en relación cos espazos europeos e mundiais.
4. Comprender a distribución, estrutura e dinámica da poboación e analizar criticamente as situacións de desigualdade e discriminación socioeconómica, de xénero e étnico-cultural, e mais a súa pegada na configuración do territorio creando situacións de segregación espacial.
5. Analizar os distintos modos de explotación dos recursos, así como as actividades produtivas e os seus impactos territoriais e ambientais, recoñecendo a interrelación entre o medio e os grupos humanos como xeradora de espazos xeográficos diferenciados.
6. Interesarse activamente pola calidade do medio natural, ser conscientes da inestabilidade dos medios xeográficos de Galicia e España no contexto europeo e mundial e dos problemas derivados de certas actuacións humanas, así como entender a necesidade, ambientais e de xestión de recursos acordes co desenvolvemento sostible.
7. Comprender as relacións que existen entre os territorios que integran España, e destes coa Unión Europea, desenvolvendo actitudes de coñecemento, aprecio e cooperación cara aos espazos próximos e afastados, superando os estereotipos e prexuizos.
8. Explicar a posición de España e de Galicia nun mundo interrelacionado, no que coexisten procesos de uniformación da economía e de crecente desigualdade socioeconómica.
9. Comprender e analizar a realidade xeográfica galega, a súa diversidade interna, a inserción en España e Europa desde unha posición periférica e as relacións co resto do mundo, marcadas historicamente pola emigración.

UNIDADES TEMÁTICAS

Tema 1. A xeografía e o estudo do espazo xeográfico

- O espazo, obxecto de estudo para a Xeografía
- As características do espazo xeográfico
- A representación da información xeográfica
- A representación gráfica do espazo: técnicas cartográficas
-

Tema 2 . A diversidade física de España.

- Tipos de unidades morfoestruturais
- A evolución xeolóxica peninsular
- O rochedo e os tipos de relevo
- As grandes unidades morfoestruturais do relevo peninsular: a Meseta e as unidades interiores. Os rebordos da Meseta. As unidades exteriores: cordilleiras e depresións.
- O relevo costeiro.
- O relevo insular: Baleares e Canarias.
-

Tema 3 A diversidade climática e a vexetación de España

- Os mecanismos que inciden nos climas.
- Os factores que inflúen en climas: factores xeográficos e termodinámicos.
- O clima oceánico ou atlántico.
- O clima mediterráneo.
- O clima continental ou mediterráneo continentalizado.
- O clima de alta montaña.
- O clima subtropical ou canario.
- O quecemento climático e a desertización.
-

Tema 4. A diversidade hídrica

- A diversidade hídrica e as concas hidrográficas.
- Políticas hidráulicas.

Tema 5. As paisaxes naturais e as e as interrelacións natureza e sociedade

- Biodiversidade e acción antrópica.
- Paisaxes naturais e paisaxes culturais de España.

- Políticas de conservación e protección: contaminación, pegada ecolóxica e cambio climático.
-

Tema 6. O espazo rural

- Da agricultura tradicional á agricultura de mercado.
- O poboamento rural e o traballo agrario.
- As paisaxes agrarias: atlántica, de interior, mediterránea, de montaña e insular.
- A política agraria da Unión Europea.
- A actividade pesqueira.
-

Tema 7. Industria e a construción

- Os recursos enerxéticos e mineiros en España.
- A reestructuración industrial en España.
- O modelo actual de desenvolvemento industrialización: cambios tecnolóxicos e administrativos.
- A industria española no contexto europeo e mundial.
- Os sectores industriais.
- A construción.
-

Tema 8. O sector servizos.

- Características e clasificación dos servizos.
- A distribución do sector servizos en España.
- A terciarización da industria.
- O impacto das infraestruturas.
- O transporte: funcións e redes de transporte.
- As políticas de transporte.
- O turismo, a cultura e o ocio.
- O impacto do turismo: niveles económico e social.
- O comercio e os intercambios: comercio interior, exterior e a balanza de pagamentos.
- Os medios de comunicación.

Tema 9. A poboación española.

- O estudo da poboación.
- A transición demográfica.
- Características da poboación española.
- A estrutura da poboación española.

- A distribución da poboación no territorio.
- A poboación activa.
- O envellecemento demográfico: causas e consecuencias.
-

Tema 10. Movilidade demográfica e fluxos migratorios

- As migracións.
- Migracións exteriores.
- Migracións interiores.
- As políticas migratorias de España.
- O debate sobre a inmigración.
-

Tema 11. O espazo urbano

- O concepto de cidade.
- Os axentes sociais e a súa influencia na cidade.
- O espazo urbano: especulación, valor de uso e valor de cambio.
- Urbanismo e planificación urbana. A vivenda.
- Morfoloxía urbana: os planos das cidades.
- Funcións urbanas.
-

Tema 12. O proceso de urbanización e as redes urbanas

- A cidade contemporánea: cidade industrial e cidade postindustrial.
- As transformacións recentes nas cidades.
- O impacto ambiental da urbanización.
- Xerarquía e redes urbanas.
- O impacto humano: as cidades sostibles.

Tema 13. A organización territorial de España

- A participación democrática.
- A división de poderes.
- Organización territorial do Estado español.
- Desequilibrios e contrastes territoriais.
- As Comunidades Autónomas e as Políticas rexionais e cohesión territorial.
-

Tema 14. España en Europa e no mundo.

- As organizacións internacionais.
- As institucións internacionais.
- A Unión Europea.
- España no contexto europeo.
- España no contexto global.
- España no contexto xeopolítico mundial.

TEMPORALIZACIÓN

Primeira avaliación (Setembro- Decembro)

- Tema 1. A xeografía e o estudo do espazo xeográfico
- Tema 2 . A diversidade física de España.
- Tema 3 A diversidade climática e a vexetación de España
- Tema 4. A diversidade hídrica
- Tema 5. As paisaxes naturais e as interrelacións natureza e sociedade

Segunda avaliación (Decembro- Febreiro)

- Tema 13. A organización territorial de España
- Tema 14. España en Europa e no mundo.
- Tema 6. O espazo rural
- Tema 7. Industria e a construción
- Tema 8. O sector servizos

Terceira avaliación (Marzo- Maio)

- Tema 9. A poboación española
- Tema 10. Movilidade demográfica e fluxos migratorios
- Tema 11. O espazo urbano
- Tema 12. O proceso de urbanización e as redes urbanas

Concreción dos estándares de aprendizaxe

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	
<p style="text-align: center;">P R I M E R A</p>	<p style="text-align: center;">Tema 1. A xeografía e o estudo do espazo xeográfico</p>	<p>B1.1.1. Describe a finalidade do estudo da xeografía, e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos.</p> <p>B1.2.1. Identifica as paisaxes xeográficas.</p> <p>B1.2.2. Enumera e describe as características das paisaxes xeográficas.</p> <p>B1.3.1. Utiliza adecuadamente as ferramentas características da ciencia xeográfica.</p> <p>B1.4.1. Extrae información do mapa topográfico mediante os procedementos de traballo do xeógrafo.</p> <p>B1.4.2. Extrae a información de mapas e planos de diferentes escalas.</p> <p>B1.5.1. Identifica nunha paisaxe as diferenzas entre paisaxe natural e cultural.</p> <p>B1.6.1. Analiza e extrae conclusións da observación dun plano e dun mapa, comentando as características do espazo xeográfico.</p>	<p>1. M da</p> <p>2. 7 xec car unh</p> <p>3. ele top</p> <p>4. M dife</p> <p>5. 1 ele pla</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Con
<p style="text-align: center;">P R I M E R A</p>	<p style="text-align: center;">Tema 2 . A diversidade física de España.</p>	<p>B2.1.1. Debuxa e sinala sobre un mapa físico de España as unidades do relevo español, comentando as súas características.</p> <p>B2.2.1. Identifica e representa nun mapa os elementos do relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular.</p> <p>B2.3.1. Enumera e describe os principais trazos do relevo de España.</p> <p>B2.4.1. Clasifica as unidades do relevo español segundo as súas características xeomorfolóxicas.</p> <p>B2.5.1. Describe sumariamente nun mapa a evolución xeolóxica e a conformación do territorio español.</p> <p>B2.6.1. Realiza un corte topográfico e explica o relevo que reflicte.</p> <p>B2.7.1. Enumera e describe os elementos constitutivos dos tipos de solo de España.</p>	<p>1. da</p> <p>2. 7</p> <p>de</p> <p>3. cro</p> <p>Esp</p> <p>4. 7</p> <p>Esp</p> <p>5. mo</p> <p>rele</p> <p>6. Esp</p> <p>7. 1</p> <p>for</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Cor
<p style="text-align: center;">P R I M E R R A</p>	<p style="text-align: center;">Tema 3. A diversidade climática e a vexetación de España</p>	<p>B3.1.1. Localiza os climas nun mapa de España.</p> <p>B3.2.1. Describe e compara os climas en España, enumerando os factores e os elementos característicos.</p> <p>B3.3.1. Representa e comenta climogramas específicos de cada clima.</p> <p>B3.4.1. Comenta as características dos climas españois a partir dos seus climogramas representativos.</p> <p>B3.5.1. Enumera os trazos dos tipos de tempo atmosférico reflectidos nas estacións climatolóxicas.</p> <p>B3.5.2. Identifica e interpreta nun mapa do tempo os elementos que explican os tipos de tempo atmosférico.</p> <p>B3.6.1. Comenta un mapa do tempo de España distinguindo os elementos que explican o tipo de tempo característico da estación do ano correspondente.</p> <p>B3.7.1. Analiza como afecta a España o cambio climático.</p>	<p>1. L da</p> <p>2. os afe</p> <p>3. I de</p> <p>4. pos de</p> <p>5. dist pre</p> <p>6. ele</p> <p>7. A bús Aen na</p>
Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Cor
<p style="text-align: center;">P</p>		<p>B3.7.2. Extrae conclusións ambientais, utilizando gráficas e estatísticas que reflicten as chuvias torrenciais.</p> <p>B3.8.1. Identifica nun mapa os dominios vexetais, e describe e comenta as súas características.</p> <p>B3.9.1. Ante unha paisaxe natural, identifica as formacións vexetais que aparezan.</p> <p>B3.9.2. Analiza razoadamente unha cliserie.</p>	<p>8. T os c</p> <p>9. T dos</p>

<p style="text-align: center;">R I M E I R A</p>			
	<p style="text-align: center;">Tema 4. A diversidade hídrica</p>	<p>B4.1.1. Explica a diversidade hídrica en España.</p> <p>B4.2.1. Localiza nun mapa de España as principais cuncas fluviais.</p> <p>B4.3.1. Relaciona os réximes hídricos dos cursos fluviais coas posibilidades de aproveitamento hídrico en España.</p> <p>B4.4.1. Localiza nun mapa as zonas húmidas españolas, e debate un aspecto de actualidade sobre este tema.</p>	<p>1. M da 2. 7 os fluv 3. hid mix</p>
<p>Avaliación</p>	<p style="text-align: center;">Contidos</p>	<p>Estándares de aprendizaxe</p>	<p>Cor</p>

		B4.5.1. Sitúa nun mapa da rede hidrográfica española os grandes encoros, e deduce consecuencias, analizando tamén as características climáticas.	4. C pro Esp
S E G U N D A	Tema 5: As paisaxes naturais e as e as interrelacións natureza e sociedade	B5.1.1. Distingue as características dos grandes conxuntos paisaxísticos españois. B5.3.1. Diferenza as paisaxes humanizadas das naturais.	1. L da 2. T ma me 3. T áre vol am asi 4. T vex 5. C os pob hur

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe
S E G U N D A	Tema 6: O espazo rural	<p>B7.1.1. Identifica as actividades agropecuarias e forestais.</p> <p>B7.1.2. Diferencia as actividades do sector primario doutras actividades económicas.</p> <p>B7.2.1. Sitúa nun mapa a distribución dos principais aproveitamentos agrarios.</p> <p>B7.2.2. Achega os aspectos do pasado histórico que incidiron nas estruturas agrarias españolas.</p> <p>B7.3.1. Selecciona e comenta imaxes que poñen de manifesto as características das paisaxes agrarias españolas.</p> <p>B7.4.1. Define historicamente, de forma sumaria, a estrutura da propiedade</p> <p>B7.5.1. Identifica e analiza as características das paisaxes agrarias españolas.</p> <p>B7.6.1. Achega datos ou gráficos de aspectos estruturais que expliquen o dinamismo dun sector agrario dado.</p> <p>B7.6.2. Comenta textos xornalísticos que expliquen a situación española na PAC</p>	<p>1. Definición dos termos importantes da unidade.</p> <p>2. Traballo con imaxes: local comenta paisaxes agrarias norte peninsular, mediterráneo interior e costeiro, montañas Canarias.</p> <p>3. Traballo con gráficos e táboas de datos estatísticos sobre actividades primarias, a importancia na economía, evolución e as políticas agropecuarias de España e Galicia.</p> <p>4. Traballo con textos comparativa da primeira PAO e a relación á actual en canto a contexto, obxectivos e medidas, os problemas actuais da actividade pesqueira; obxectivos da PCC...</p> <p>5. Traballo con mapas: local comenta as principais rexións pesqueiras de España e Galicia</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	
S E G U N D A		<p>B7.7.1. Establece as características e as peculiaridades da actividade pesqueira española e galega.</p> <p>B7.7.2. Selecciona e analiza novas xornalísticas que tratan problemas pesqueiros e identifica a súa orixe.</p> <p>B7.8.1. Confecciona gráficos comparativos do peso específico no PIB das actividades agrarias, gandeiras, forestal e pesqueiras españolas fronte a outros sectores de actividade.</p>	6. C os pro pes
	Tema 7: Industria e a construción	<p>B8.1.1. Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española.</p> <p>B8.1.2. Establece un eixe cronolóxico para explicar a evolución histórica da industrialización española.</p> <p>B8.1.3. Selecciona e analiza imaxes que amosen a evolución histórica da industria española nunha zona concreta ou dun sector concreto.</p> <p>B8.2.1. Relaciona o nacemento da industria e a localización de fontes de enerxía e materias primas en España</p>	1. M da 2. 7 áre Esp 3. T hist Esp 4. C infl esp
	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Con
	Tema 7: Industria e a construción	<p>B8.3.1. Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais.</p> <p>B8.3.2. Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais.</p> <p>B8.4.1. Analiza e comenta paisaxes de espazos industriais.</p> <p>B8.5.1. Sinala nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os sectores industriais.</p>	5. 7 pa pr da 6. T so se ev en re 7. T as na

		<p>B8.5.2. Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial.</p> <p>B8.5.3. Describe os eixes ou focos de desenvolvemento industrial, e as súas perspectivas de futuro.</p> <p>B8.6.1. Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas.</p>	
	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Con
	Tema 8: O sector servizos	<p>B9.1.1. Identifica as características do sector terciario español.</p> <p>B9.2.1. Explica a incidencia do sector servizos para a economía española.</p> <p>B9.3.1. Describe como se articulan os medios de comunicación máis importantes de España (ferrocarrís, estradas, portos e aeroportos).</p> <p>B9.3.2. Comenta sobre un mapa de transportes a transcendencia que este sector ten para articular o territorio.</p> <p>B9.3.3. Describe e analiza mapas que reflectan un sistema de transporte determinado.</p> <p>B9.3.4. Distingue nun mapa os principais nodos de transporte español.</p> <p>B9.3.5. Resolve problemas formulados nun caso específico sobre vías de comunicación no noso país.</p> <p>B9.4.1. Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento comercial.</p> <p>B9.5.1. Analiza e explica as desigualdades do espazo turístico</p>	<p>1. da</p> <p>2. C</p> <p>ter</p> <p>co</p> <p>ac</p> <p>3. T</p> <p>so</p> <p>ec</p> <p>4. T</p> <p>pr</p> <p>tra</p> <p>pr</p> <p>5. T</p> <p>di</p> <p>co</p> <p>ec</p> <p>me</p> <p>6. T</p> <p>so</p> <p>ev</p> <p>de</p> <p>7. T</p> <p>so</p>
	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Con

	<p align="center">Tema 9: A poboación española</p>	<p>B6.1.1. Utiliza as ferramentas de estudo da poboación.</p> <p>B6.2.1. Comenta a pirámide actual de poboación española e compáraa con algunha dun período anterior ou de previsións futuras.</p> <p>B6.2.2. Distingue as pirámides de poboación na súa evolución histórica.</p> <p>B6.3.1. Aplica a teoría da transición demográfica ao caso español.</p> <p>B6.3.2. Elixe datos e taxas demográficas que amosen a configuración da poboación dun territorio.</p> <p>B6.4.1. Comenta o mapa da densidade de poboación actual en España.</p> <p>B6.6.1. Compara e comenta a poboación das rexións que medran e as que diminúen a súa poboación.</p> <p>B6.7.1. Analiza un gráfico da estrutura da poboación española.</p> <p>B6.8.1. Resolve problemas de demografía referidos ao cálculo de taxas de poboación.</p> <p>B6.9.1. Selecciona e analiza información sobre as perspectivas de futuro da poboación española</p>	<p>1. I da 2. T da pi 19 3. T da gr de 4. T ár de 5. T di ma po 6. de fís 7. I po úl</p>
	<p align="center">Contidos</p>	<p>Estándares de aprendizaxe</p>	<p>Cor</p>
		<p>B6.10.1. Presenta e defende información sobre a poboación española salientando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides, etc., nunha presentación informática ou en exposicións en directo.</p>	
	<p align="center">Tema 10: Movilidade xeográfica e fluxos migratorios</p>	<p>B6.5.1. Explica os procesos migratorios antigos que afectan a España.</p> <p>B6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes.</p>	<p>1. I da 2. T do sé</p>

		<p>B6.5.3. Explica as relacións entre comunidades autónomas en relación coas migracións interiores.</p> <p>B6.6.1. Compara e comenta a poboación das rexións que medran e as que diminúen a súa poboación.</p> <p>B6.7.1. Analiza un gráfico da estrutura da poboación española.</p> <p>B6.8.1. Resolve problemas de demografía referidos ao cálculo de taxas de poboación.</p> <p>B6.9.1. Selecciona e analiza información sobre as perspectivas de futuro da poboación española.</p>	3. 7 ma as ca ec es de 5. T co os ca
	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Cor
		B6.10.1. Presenta e defende información sobre a poboación española salientando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides, etc., nunha presentación informática ou en exposicións en directo.	
	Tema 11: O espazo urbano	<p>B10.1.1. Define cidade e achega exemplos.</p> <p>B10.2.1. Analiza e explica o plano da cidade máis próxima ao lugar de residencia, ou a máis significativa.</p> <p>B10.3.1. Identifica as características do proceso de urbanización.</p> <p>B10.3.2. Explica e propón exemplos de procesos de planificación urbana.</p> <p>B10.4.1. Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas.</p> <p>B10.4.2. Explica a morfoloxía urbana e sinala as partes dunha cidade sobre un plano desta.</p> <p>B10.5.1. Comenta unha paisaxe urbana a partir dunha fonte gráfica.</p>	1. 1 da 2. T ev pr 3. T ur Sa Ba 4. 7 me di di

		B10.5.2. Selecciona e analiza imaxes que expliquen a morfoloxía e a estrutura urbana dunha cidade coñecida.	
	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Cor
	Tema 12: O proceso de urbanización e as redes urbanas	<p>B10.6.1. Explica a xerarquización urbana española.</p> <p>B10.7.1. Describe e analiza as influencias mutuas entre a cidade e o espazo que a rodea.</p> <p>B10.8.1. Selecciona e analiza novas xornalísticas que amosen a configuración e a problemática do sistema urbano español.</p>	<p>1. I</p> <p>da</p> <p>2. T</p> <p>ma</p> <p>Es</p> <p>3.</p> <p>xe</p> <p>di</p>
	Tema13: A organización territorial de España	<p>B11.1.1. Localiza e explica nun mapa a organización territorial española, partindo do concello e da comunidade autónoma.</p> <p>B11.2.1. Explica a ordenación territorial española a partir de mapas históricos e actuais.</p> <p>B11.2.2. Caracteriza a ordenación territorial establecida pola Constitución de 1978.</p> <p>B11.2.3. Compara a ordenación territorial actual e a da primeira metade do século XX.</p> <p>B11.2.4. Distingue e enumera as comunidades autónomas, as principais cidades en cada unha e os países fronteirizos de España.</p>	<p>1. I</p> <p>da</p> <p>2.</p> <p>co</p> <p>Es</p> <p>sín</p> <p>ter</p> <p>3. T</p> <p>an</p> <p>Ar</p> <p>e</p> <p>so</p>
	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Cor
		<p>B11.3.1. Enumera os desequilibrios e os contrastes territoriais existentes na organización territorial española.</p> <p>B11.4.1. Explica as políticas territoriais que practican as comunidades autónomas en aspectos concretos.</p>	<p>4.</p> <p>re</p> <p>en</p> <p>Co</p> <p>5.</p> <p>Co</p> <p>fin</p> <p>po</p> <p>au</p>

		<p>B11.5.1. Distingue os símbolos que diferencian as comunidades autónomas.</p> <p>B11.5.2. Explica razoadamente os trazos esenciais das políticas territoriais autonómicas.</p>	
	Tema 14: España en Europa e no mundo	<p>B12.1.1. Localiza nun mapa as grandes áreas xeoeconómicas e sinala aquelas coas que España ten máis relación.</p> <p>B12.1.2. Identifica aspectos salientables de España na situación mundial.</p> <p>B12.1.3. Localiza a situación española entre as grandes áreas xeoeconómicas mundiais.</p> <p>B12.2.1. Explica a posición de España na Unión Europea.</p>	<p>1. I da 2. T os bi ca 3. T a Ec go</p>
	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Con
	Tema 14: España en Europa e no mundo	<p>B12.3.1. Extrae conclusións das medidas que a Unión Europea toma en política rexional e de cohesión territorial que afectan a España.</p> <p>B12.3.2. Comenta novas xornalísticas ou textos que explican a posición de España na Unión Europea.</p> <p>B12.4.1. Identifica e describe os trazos da globalización con exemplificacións que afecten a España.</p> <p>B12.5.1. Confecciona cadros comparativos da aplicación a casos concretos dos conceptos de mundialización e de diversidade territorial.</p> <p>B12.6.1. Explica as repercusións da inclusión de España en espazos xeopolíticos e socioeconómicos continentais e mundiais a partir de distintas fontes de información xeográfica.</p>	<p>4. an 5. T o rej 6. M Eu M</p>

Procedementos e instrumentos de avaliación

No proceso de avaliación diferenciaremos tres momentos:

1. Avaliación inicial: se levará a cabo ao comezo de cada unidade didáctica, para coñecer e para rexistrar as habilidades, actitudes, dificultades e coñecementos do alumno respecto dos novos contidos que se van a tratar e para apreciar e para valorar as diferenzas que existan dentro do grupo.

Medios que se utilizarán:

1. análise da documentación existente no centro sobre os alumnos.
2. cuestionarios iniciais sobre os contidos a tratar.
3. batería de preguntas con respostas orais ou escritas.
4. visionado de documentos: imaxes, gráficas variadas (climogramas, mapas do tempo, pirámides de poboación, planos urbanos, gráfica de sectores, táboas estatísticas...).

2. Avaliación formativa: aplicarase durante o proceso de aprendizaxe, mediante a observación sistemática, levada a cabo con:

1. Actividades habituais na aula.
2. Observación por parte do profesorado da actitude e o traballo dos alumnos.
3. Formulación de preguntas.

3. Avaliación sumativa: se comprobará o grao de consecución dos obxectivos fixados para o período de tempo de que se trate en función das aprendizaxes realizadas e tendo en conta os estándares de aprendizaxe establecidos. Esta fase permitirá detecta os avances, as dificultades e os erros conceptuais dos alumnos antes de abordar a seguinte secuencia de aprendizaxe, así como constatar a validez da programación.

Procedementos de avaliación en Xeografía:

1. Definición de termos xeográficos.
2. Os relacionados coa localización e comprensión de conceptos.
3. A relación entre fenómenos xeográficos.
4. Resumo de lecturas críticas.
5. Os que reflicten ou valoren a expresión do alumnado, a comprensión de mensaxes, a utilización crítica das fontes de información ó seu alcance e a adaptación o seu vocabulario do aprendido.

Instrumentos para a avaliación por competencias :

Os instrumentos empregados para a avaliación do alumnado reunirá os seguintes requisitos:

1. Probas escritas: mínimo dúas por avaliación. Estas probas terán o mesmo formato que a proba ABAU: pregunta de vocabulario, comentario práctico e pregunta-tema para desenvolver os contidos teóricos.
2. Lista de control: tomarase nota das actividades escritas, referidas fundamentalmente ao tipo de prácticos específicos de cada unidade didáctica (climogramas, mapas do relevo, pirámides de poboación, cliserias, etc.), que requiran traballo na aula e na casa. Asemade, mediante a corrección de tales actividades na aula valorarase a evolución do alumnado na adquisición das

competencias básicas.

3. Traballos: escritos, sobre contidos que constitúan unha ampliación dos desenvolvidos na aula.

Ferramenta de avaliación	Peso na cualificación
- Probas escritas	90%
-Traballos	10%

Criterios de cualificación

A nota de cada avaliación será o resultado dos parámetros anteriores, e para sumar o máximo do 80 % da ponderación en cada avaliación será necesario que os dous exames teñan como mínimo un 3. Non se aprobará un exame con unha pregunta en branco.

Se nos controis non se acada unha nota de 3 puntos, levarase a cabo unha avaliación continua dentro de cada trimestre. Iso significa que en cada exame tamén entrará a materia correspondente aos temas anteriores. Así, o segundo exame terá un valor dobre ao primeiro. Desta forma cada exame realizado suporá unha recuperación da materia anterior.

Copiar nunha proba escrita implicará a anulación de dita proba e a súa cualificación será de cero. Esta proba fará media ponderada ou aritmética (segundo a circunstancia) coa nota da proba anterior. Incurrir unha segunda vez nesta falta grave, conlevará a perda da avaliación continua e polo tanto a obrigatoriedade de presentarse a unha proba final en xuño na que entrarán todos os contidos da asignatura.

A cualificación final en cada trimestre obterase realizando a media ponderada das cualificacións parciais e tendo en conta os seus pesos indicados na táboa anterior; se a media é igual ou superior a 5 puntos, considerárase avaliación positiva e polo tanto obxectivos acadados.

Unha vez rematado o período de clases ordinario, o alumnado que acade cualificación positiva nos tres trimestres, terá superado o curso. A súa cualificación na avaliación final será o resultado da media aritmética das notas obtidas nas tres avaliacións. Excepcionalmente, un alumno con unha única avaliación suspensa poderá aprobar a materia na avaliación ordinaria de maio, sempre e cando, a nota desa avaliación suspensa non sexa menor dun 4.

O resto do alumnado que non supere a materia en maio, terá unha proba extraordinaria en xuño na que entrará a materia desenvolvida durante todo o curso e que representará o 100% da cualificación . Este exame tera a mesma estrutura que os realizados ao longo de todo o curso.

O alumnado pode perder o dereito a avaliación continúa cando haxa un abandono da asignatura. Considerase “abandono” cando concurren as circunstancias seguintes: non asistir a clase de maneira regular o faltar a clase (sen xustificación) o dobre de días que a materia ten por semana, sendo estas faltas computables para todo o ano e non para o trimestre. Este alumnado terá dereito a facer unha proba final de toda a materia en maio e, se non a supera, en xuño.

Metodoloxía

A presente programación baséase na concepción construtivista da aprendizaxe. No caso da Xeografía de España tratarase de afondar os contidos desenvolvidos en 1º e 3º da ESO e polo tanto adquiridos e interiorizados para avanzar nunha aprendizaxe máis reflexiva e autónoma. Os contidos

desenvolvidos permitirán ao alumnado dispor das claves interpretativas para comprender o espazo xeográfico e a complexidade dos procesos territoriais e polo tanto están destinados a acadar as competencias básicas xa formuladas na secundaria.

Os contidos formulados en capacidades deben conformar un conxunto de accións, que inclúen destrezas, técnicas, habilidades e métodos. Partirase da presentación do modelo, explicando a continuación os pasos a seguir e realizándoos, achegando o profesor a axuda oportuna, se é necesario, e repetindo cada alumno as accións ou secuencias de accións de xeito significativo ata que os leve a cabo de forma autónoma, de tal maneira que o procedemento estea adquirido.

A aprendizaxe de feitos e o datos, realizarase mediante actividades que comportan unha memorización por repetición verbal, a cal será máis sinxela e produtiva se os feitos teñen un significado para o alumno, deberán presentar unha correcta organización lóxica e permitan relacionalos con outros contidos. Para comprender un concepto estableceranse relacións significativas entre este e outros conceptos o que supón unha comprensión gradual.

Igualmente se traballará para fomentar a capacidade do alumnado para aprender por sí mesmo, sendo consciente do proceso da súa aprendizaxe, ao tempo que se tratará de propoñer traballos orientados a espertar a motivación do alumnado o cal se intentará con actividades que amosen aplicacións na vida cotiá.

En cada unidade temática haberá varias fases no seu desenvolvemento. Procurarase ao comezo de cada unha delas desenvolver actividades de motivación e indagación nos coñecementos previos dos alumno; a continuación presentaranse actividades problemáticas, fomentaranse as respostas intuitivas, darase información, proporanse investigacións, extraeranse conclusións, etc; para rematar, faranse xeneralizacións, aplicaranse os novos coñecementos ás novas situacións, levará a cabo a memorización comprensiva e a avaliación do progreso nas aprendizaxes.

Como metodoloxía concreta para a asignatura de Xeografía se propón:

1. A interpretación de documentos escritos, gráficos, mapas e imaxes que caracterizan a linguaxe xeográfica. Procurarase que o alumnado vaia construíndo as súas propias opinións e argumentos cunha lóxica de razoamento, o máis rigorosa posible.
2. Descrición de paisaxes diferenciadas, rexións ou contornas susceptibles de análises onde predominen as relacións ser humano/medio natural.
3. Análise de fluxos e movementos espaciais, que xeran áreas nodales e outras centrífugas.
4. A Xeografía terá unha proxección social. Calquera análise xeográfica debe considerar os valores e comportamentos que se producen sobre o espazo. Actualmente emítese e recibe unha gran información de carácter xeoespacial a través das tecnoloxías da información. Esta información sumínistrase ao alumnado, procurando que este descubra nela un motivo para razoar o espazo e suscitar actitudes de comportamento ante el.
5. Existirá unha íntima conexión coa Historia (Universal e de España), así como con outras disciplinas das ciencias sociais (Socioloxía, Economía, Antropoloxía). Igualmente dada a especificidade da Xeografía, é factible a relación coa Ciencias Naturais, en especial no relativo a ecosistemas e recursos naturais.

Materiais e recursos didácticos

1. Información escrita e oral facilitada polo profesor.
2. Caderno de clase: imprescindible para anotar o traballo de clase.

3. Planos, mapas e atlas.
4. Mapas variados: meteorolóxicos, litolóxicos, climáticos, de vexetación...
5. Material audiovisual e TICs, tanto para a realización de traballos por parte do alumnado como para facer presentacións dos temas por parte do profesor. Utilizárase o correo electrónico institucional (GSuite) para a comunicación entre o alumnado e o profesor .

Actividades complementarias e extraescolares

As actividades programadas polo departamento están incluídas no Plan Xeral Anual.

Indicadores de logro para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente

Indicadores de logro do proceso de ensino

	Escala			
	1	2	3	4
1. O nivel de dificultade foi adecuado ás características do alumnado				
2. Conseguiuse crear un conflito cognitivo que favoreceu a aprendizaxe.				
3. Conseguiuse motivar para lograr actividade intelectual e física do alumnado				
4. Conseguiuse a participación activa de todo o alumnado				
5. Contouse co apoio e coa implicación das familias no traballo do alumnado.				
6. Mantívose un contacto periódico coa familia por parte do profesorado.				
7. Adoptáronse as medidas curriculares adecuadas para atender ao alumnado con NEAE.				
8. Adoptáronse as medidas organizativas adecuadas para atender ao alumnado con NEAE.				
9. Atendeuse adecuadamente á diversidade do alumnado.				
10. Usáronse distintos instrumentos de avaliación.				
11. Dáse un peso real á observación do traballo na aula.				
12. Valorouse adecuadamente o traballo colaborativo do alumnado dentro do grupo.				

Indicadores de logro da práctica docente

	Escala			
	1	2	3	4
1. Como norma xeral, fanse explicacións xerais para todo o alumnado..				
2. Ofrécese ao alumnado as explicacións individualizadas que precisa.				
3. Elabóranse actividades atendendo á diversidade.				
4. Elabóranse probas de avaliación adaptadas ás necesidades do alumnado con NEAE.				
5. Utilízanse distintas estratexias metodolóxicas en función dos temas a tratar.				
6. Combínase o traballo individual e en equipo.				
7. Poténciase estratexias de animación á lectura.				

8. Poténciase estratexias tanto de expresión como de comprensión oral e escrita.				
9. Incorpóranse as TIC aos procesos de ensino-aprendizaxe.				
10. Préstase atención aos elementos transversais vinculados a cada estándar.				
11. Ofrecense ao alumnado de forma rápida os resultados das probas/traballos, etc.				
12. Análizanse e coméntanse co alumnado os aspectos máis significativos derivados da corrección das probas, traballos, etc.				
13. Dáselle ao alumnado a posibilidade de visualizar e comentar os seus acertos e erros.				
14. Grao de implicación do profesorado nas funcións de titoría e orientación.				
15. Adecuación, logo da súa aplicación, das ACS propostas e aprobadas.				
16. As medidas de apoio e reforzo están claramente vinculadas aos estándares.				
17. Avaliase a eficacia dos programas de apoio, reforzo, recuperación, ampliación...				

Avaliación da programación didáctica

Mecanismos de revisión , avaliación e modificación das programacións

- ✓ Periodicidade coa que se revisará
- ✓ Contidos que foi preciso engadir ou eliminar con respecto á programación prevista.
- ✓ Medidas que se adoptarán como resultado da revisión

Indicadores

	Escala			
	1	2	3	4
1. Adecuación do deseño das unidades didácticas, temas ou proxectos a partir dos elementos do currículo.				
2. Adecuación da secuenciación e da temporalización das unidades didácticas/temas/proxectos.				
3. O desenvolvemento da programación respondeu á secuenciación e a temporalización previstas.				
4. Adecuación da secuenciación dos estándares para cada unha das unidades, temas ou proxectos.				
5. Adecuación do grao mínimo de consecución fixado para cada estándar.				
6. Asignación a cada estándar do peso correspondente na cualificación.				
7. Vinculación da cada estándar a un ou varios instrumentos para a súa avaliación.				
8. Asociación de cada estándar cos elementos transversais a desenvolver.				
9. Fixación dunha estratexia metodolóxica común para todo o departamento				
10. Adecuación da secuencia de traballo na aula.				
11. Adecuación dos materiais didácticos utilizados.				
12. Adecuación do libro de texto.				
13. Adecuación do plan de avaliación inicial deseñado, incluídas as consecuencias da proba.				
14. Adecuación da proba de avaliación inicial, elaborada a partir dos estándares.				
15. Adecuación das pautas xerais establecidas para a avaliación continua: probas, traballos, etc.				
16. Adecuación dos criterios establecidos para a recuperación dun exame e dunha avaliación.				
17. Adecuación dos criterios establecidos para a avaliación final.				
18. Adecuación dos criterios establecidos para a avaliación extraordinaria.				
19. Adecuación dos criterios establecidos para o seguimento de materias pendentes.				
20. Adecuación dos criterios establecidos para a avaliación das materias pendentes.				

21. Adecuación dos exames, tendo en conta o valor de cada estándar.				
22. Adecuación dos programas de apoio, recuperación, etc. vinculados aos estándares.				
23. Adecuación das medidas específicas de atención ao alumnado con NEAE.				
24. Grao de desenvolvemento das actividades complementarias e extraescolares previstas.				
25. Adecuación dos mecanismos para informar ás familias sobre criterios de avaliación, estándares e instrumentos.				
26. Adecuación dos mecanismos para informar ás familias sobre os criterios de promoción.				
27. Adecuación do seguimento e da revisión da programación ao longo do curso.				
28. Contribución desde a materia ao plan de lectura do centro.				
29. Grao de integración das TIC no desenvolvemento da materia.				